

Jean-Paul Deschler

HANDBOEK
VOOR HET LITURGISCH
KERKSLAVISCH

Grammaticale tabellen

Voorbeelden van verbuiging en vervoeging

Tekstvoorbeelden

Vertaling en uitleg

Opmerkingen bij uitspraak en schrijfwijze

Nederlandse bewerking en appendices door J.J.A.M. Simons
voorheen hoofd van de
Sectie Russische Technisch-Wetenschappelijke Literatuur
van de
Bibliotheek Technische Hogeschool Eindhoven

INHOUD

Voorwoord	9
Inleiding	11
A. F O N E T I E K	15
I. HET KERKSLAVISCH ALFABET	15
Opmerkingen bij de homografische klanken en homofone tekens	16
II. INDELING VAN KLANKEN	18
1. CONSONANTEN	18
Opmerkingen bij de assimilatie van consonanten	19
2. VOCALEN	20
1) De tegenstelling "hard - zacht"	20
2) De vluchtige vocalen o en ъ	21
3) Semivocalen	21
III. ORTHOGRAFIE	22
IV. ACCENT- EN DIACRITISCHE TEKENS	24
Enkele afkortingen in het Kerkslavisch	25
Interpunctie (leestekens)	26
B. M O R F O L O G I E	27
I. HET SUBSTANTIEF	27
1. ALGEMENE OPMERKINGEN	27
1) Geslacht	27
2) Getal	27
3) Naamvallen	27
2. DECLINATIE VAN SUBSTANTIVA	28
1) Opmerkingen bij de classificatie van declinaties	28
2) Voorbeelden	28
a) Eerste declinatie (stammen op -o en -jo)	29
b) Tweede declinatie (stammen op -a en -ja)	30
c) Derde declinatie (stammen op -i)	30
d) Vierde declinatie (consonantstammen)	31
e) Declinatie van "onregelmatige" m. woorden op -ъ	33

3) Opmerkingen bij de naamvallen	34
a) Singularis: Genitivus	34
Dativus	35
Accusativus	36
Instrumentalis	36
Locativus	37
Vocativus	37
b) Pluralis: Nominativus en Vocativus	38
Genitivus	40
Dativus	41
Accusativus	42
Instrumentalis	45
Locativus	46
II. HET ADJECTIVUM	47
1. KORTE EN LANGE VORM	47
2. DECLINATIE VAN HET ONBEPAALENDE ADJECTIVUM	49
3. DECLINATIE VAN HET BEPAALENDE ADJECTIVUM	51
4. DECLINATIE VAN HET PARTICIPIUM PRESENS ACTIVUM	53
5. DECLINATIE VAN HET PARTICIPIUM PRETERITUM ACTIVUM	54
6. DE COMPARATIVUS	56
III. HET ADVERBUM	59
IV. DE PRONOMINA	61
1. NOMINALE EN PRONOMINALE FLEXIE	61
2. INDELING VAN DE PRONOMINA	61
3. DECLINATIE VAN DE PRONOMINA	63
1) Pronomina personalia	63
2) Pronomina possessiva	64
3) Pronomina demonstrativa	65
4) Pronomina interrogativa	65
5) Pronomina indefinita	66
Opmerkingen bij de voorbeelden	67

V. DE NUMERALIA	70
1. SOORTEN	70
2. VORMEN EN CONGRUENTIE VAN CARDINALIA	70
3. VORMEN EN CONGRUENTIE VAN ORDINALIA	72
4. DE GETALLEN	72
5. TABEL VAN DE CARDINALIA EN ORDINALIA	73
VI. HET VERBUM	74
1. HET ASPECT VAN HET VERBUM	74
1) Betekenis en functie van de aspecten	74
2) Vorming van de aspecten	74
2. TIJDEN EN ASPECTEN: GEBRUIK VAN DE VERBALE VORMEN	76
1) Presens en futurum	76
2) Imperfectum	78
3) Aoristus en perfectum	79
3. CONJUGATIE VAN HET VERBUM	80
1) Tabel van uitgangen en infixen	80
2) Voorbeelden	81
a) Indicativus presens (impf.) en futurum simplex (pf.)	81
b) Futurum compositum (impf.)	81
c) Imperfectum	82
d) Aoristus	82
e) Perfectum	83
f) Plusquamperfectum	83
g) Conditionalis	83
h) Imperativus	84
i) Omschrijvende samengestelde vormen van het passivum	85
j) Het hulpwerkwoord <i>ѣ́ти</i>	86
k) Athematische verba (presens)	87
3) Opmerkingen bij de verbale vormen	88
a) Verandering van de eindconsonanten van de verbale wortel in de indicativus presens	88
b) Aoristus	90
c) Imperfectum	91

4. DE PARTICIPIA	93
1) Participium presens activum	93
2) Participium preteritum activum	95
3) Participium perfectum activum	97
4) Participium presens passivum	98
5) Participium preteritum passivum	99
5. ONREGELMATIGE VERBA	101
AFKORTINGEN EN TEKENS	116
GEBRUIKTE AFKORTINGEN	
van in dit Handboek aangehaalde auteursnamen uit de H. Schrift	117
BEKNOPTE BIBLIOGRAFIE	119
APPENDICI	
Appendix I	
* Geciteerde bijbelteksten waarnaar verwezen wordt in dit Handboek met verwijzing naar de pagina's waar de betreffende woorden resp. passages voorkomen, alfabetisch gerangschikt naar auteursnamen	1
* Voorbeelden van op te vragen lijsten over een bepaald onderwerp	32
Appendix II	
* Numerieke waarde van de Kerkslavische letters (oefening)	1
* Datering van inscripties	1
* Verklaring van de tekens ter aanduiding van de categorieën der verschillende feesten (Kerkslavische tekst)	2
Idem (Nederlandse tekst)	3
Appendix III	
* Enclytisch / Proclitisch	1
* Epent(h)ese	4
* Dativus absolutus	5
* Verklarende woordenlijst	6

VOORWOORD VAN DE VERTALER/BEWERKER

Het oorspronkelijke manuscript "Précis grammatical du slavon liturgique", samengesteld door pater Antoine Lambrechts van het Benedictijnerklooster te Chevetogne, t.b.v. de novicen van zijn klooster, is inmiddels door diaken dr. Jean-Paul Deschler opnieuw bewerkt en, van correcties en aanvullingen voorzien. Hij heeft deze bewerking uitgebracht onder de naam "Manuel de Slavon Liturgique". De vertaling van zijn voorwoord is weergegeven op p. 9.

Evenals de "Précis grammatical du slavon liturgique" door mij werd vertaald met als titel "Grammaticaal Overzicht van de Kerkoslavische Taal", zo heb ik ook nu het "Manuel de Slavon Liturgique" vertaald (en aangevuld met een drietal appendices, zie p.8) onder de titel "Handboek voor het Liturgisch Kerkoslavisch".

Op de eerste plaats gaat mijn dank uit naar mijn echtgenote Netty, die het mij mogelijk maakte dit werk te realiseren.

Vervolgens dank ik dr. Jean-Paul Deschler voor de prettige jarenlange samenwerking. Het maakte het werken tot een waar genoegen.

Eveneens veel dank aan prof.dr. W. Veder van de vakgroep Slavistiek van de Universiteit van Amsterdam. Door zijn toedoen konden moeilijk te vertalen passages vaak door een enkele woord worden vervangen waardoor de tekst veel duidelijker werd.

Ook dank aan drs. H. Peijnenburg van de vakgroep Slavistiek van de Rijks Universiteit Leiden voor zijn bijdrage in de passages over de aspecten van het werkwoord en "het participium op -1".

Tenslotte dank ik de personen, die weliswaar op de achtergrond wilden blijven, maar door hun belangeloze inzet hebben bijgedragen tot een betere leesbaarheid van het Handboek voor het Liturgisch Kerkoslavisch.

Het vertalen en bewerken van het "Manuel de Slavon Liturgique" leek wel op een gebed zonder einde. Nu het eindelijk dan zover is, is hoop ik dat dit "gebed" ook voor anderen een "zegen" mag zijn. Het Handboek is niet in de handel verkrijgbaar maar is aan te vragen bij ondergetekende.

De tekening van de Slavenapostelen Cyrillus en Methodius is gemaakt door Monika Deschler en met welwillende toestemming van de auteur overgenomen uit diens woordenboek: J.-P. Deschler, Kleines Wörterbuch der kirchenslavischen Sprache. München 1988. 260 p. Het is te bestellen bij Verlag Otto Sagner - München (tel. 00-49-89-542180). De vertaling van de 10 blz. tellende "Hinweise zu Einrichtung und Benutzung" (de spelregels van dit woordenboek dus) kan bij ondergetekende worden aangevraagd.

Eindhoven, Feest van Transfiguratie, 6 augustus 1994

J.J.A.M. Simons

VOORWOORD (vertaling van het voorwoord uit de Franse versie)

Aangezien er geen grammatica van het kerkslavisch in een westerse taal bestond en slavisten zich nauwelijks schenen bezig te houden met de liturgische taal (als het ging om de moderne versies daarvan), heb ik besloten om lijsten en tabellen samen te stellen, die aan de wensen tegemoet komen van diegenen die zich interesseren voor liturgische teksten en inscripties op Russische ikonen.

Deze handleiding beoogt derhalve, net als mijn "Klein Woordenboek", de theoretische kennis van de filologie nuttig te maken voor het hedendaags gebruik in de Kerk. Deze handleiding moet zowel eenvoudig als volledig zijn. Ook heb ik mij moeten beperken tot de strikt noodzakelijke oorspronkelijke opmerkingen en de te abstracte, linguïstische toelichting.

Anderzijds kan zelfs de beginnening niet buiten de elementaire terminologie van de grammatica, noch buiten een zekere vertrouwdheid met talen.

Dit boek is bedoeld als een praktisch en handzaam stuk gereedschap, geschikt voor zowel snelle raadpleging als ook voor meer systematische studies. Ik wil het belang van de syntaxis niet kleineren, maar een apart deel, gewijd aan de syntaxis (b.v. hoofdstukken over de voorzetsels en voegwoorden), zou het volume aanzienlijk hebben vergroot zonder de bruikbaarheid te verhogen. Ik vreesde de lezer af te schrikken met een te geleerde grammatica; daarom heb ik vraagstukken betreffende de syntaxis opgenomen in de hoofdstukken over de morfologie waar een grote plaats is ingeruimd voor voorbeelden, ontleend aan bijbelse en liturgische boeken.

Om tegemoet te komen aan de echte wetenschappelijke behoeften zal men zijn toevlucht moeten nemen tot Oudslavische grammatica's.

Veel nut heb ik gehad van handboeken op universitair niveau die het Oudslavisch behandelen en ik beveel deze werken (zie de bibliografie) ten zeerste aan als wetenschappelijke basis voor een diepgaande kennis van de slavische talen. Maar ik voel mij verplicht twee personen in het bijzonder bedanken, die zeer toegewijd zijn aan de slavisch-byzantijnse liturgie en waarmee de samenwerking voor mij uiterst waardevol is geweest.

Pater Antoine Lambrechts, prior van het Benedictijner klooster van Chevetogne, filoloog en man van de praktijk, heeft mij zijn cursus-aantekeningen welwillend ter beschikking gesteld. Zijn uiteenzettingen zijn zo vakkundig en ter zake, dat ik ze menigmaal zonder meer heb kunnen overnemen. Hierdoor heeft hij aanzienlijk bijgedragen aan de totstandkoming van dit boek.

De heer J.J.A.M. Simons van de Technische Universiteit Eindhoven, die zich al jaren bezig houdt met computervraagstukken en in het bijzonder met de verwerking van slavische teksten, vaak met behulp van door hemzelf speciaal hiervoor vervaardigde karakters, heeft het beknopte grammaticale overzicht van pater Antoine geredigeerd met de bedoeling dit te publiceren; het resultaat van dit plan vormde in zekere zin het uitgangspunt voor mijn handleiding. Tijdens de talrijke wijzigingen heeft hij met veel zorg de tekst van dit werk steeds opnieuw bijgesteld in overeenstemming met de inzichten van de auteur. Daar deze laatste voortdurend overbelast was en soms onder het werk dreigde te bezwijken, zou het MANUEL DE SLAVON LITURGIQUE nog steeds niet het licht hebben gezien zonder de vlijt en nauwgezetheid van deze expert.

Eveneens zeer erkentelijk ben ik de heer José Johannet en de heer Serge Aslanoff van het Institut d'études slaves te Parijs wier raadgevingen tot een aantal verbeteringen hebben geleid en die dit boek welwillend hebben opgenomen in de publikaties van het Instituut.

De ikoon van Cyrillus en Methodius, apostelen der Slaven, is ontworpen door mijn echtgenote, Monika Deschler-Diewitz.

Hoewel dit werkje het resultaat is van een plezierige samenwerking, neem ik eventuele fouten en hiaten voor mijn rekening - voor opmerkingen en suggesties houd ik mij gaarne aanbevolen - in de hoop dat het zijn dienst zal bewijzen aan degenen die mij reeds geruime tijd hiertoe hebben aangespoord.

Bubendorf, Feest van Transfiguratie, 6 augustus 1993

JPD

Dr. Jean-Paul Deschler
CH - 4416 BUBENDORF

Inleiding

1. De Slavische talen

De moderne Slavische talen (b.v. Pools en Slowaaks) van de Westelijke groep; Russisch en Oekraïens - van de Oostelijke groep; Bulgaars en Macedonisch - van de Zuidelijke groep) maken deel uit van de grote familie van de *Indo-Europese talen* (vgl. tabel p.13).

De verschillende Slavische talen zijn aangetoond vanaf de 9^e eeuw. De vergelijkende taalstudie bestudeert de oude taalvormen ervan en tracht de oorsprong te reconstrueren. De voorgeschiedenis van het Slavisch omvat de periode van het *proto-Slavisch* (5^e eeuw v. Chr. - 5^e eeuw n. Chr.) en de periode van het *gemeenSlavisch* (5^e - 9^e eeuw), gedurende welke periode de gesproken talen en dialecten die reeds bestonden al een overeenkomstige ontwikkeling kenden.

2. Het Oudslavisch

De grote invallen van de Gothen en de Hunnen (3^e-4^e eeuw) hebben de volksverhuizingen en de afscheiding teweeggebracht van de Slavische stammen die hadden gewoond in de Noordelijke delen van de Oekraïne (Galicië, Volhynië, Podolië) en in de omstreken van Kiev tot aan de boven-Don. Intussen bleven de verschillende dialecten heel dicht bij elkaar tot aan de periode van het middel-Slavisch (12^e s.).

De eerste vertegenwoordiger van het *Oudslavisch* is het werk van Constantijn (Cyrillus) en Methodius, ontwikkelde Grieken uit Saloniki, die de taal van die streek kenden en bijbelse en liturgische teksten vertaalden. Het Oudslavisch, door de Slavenapostelen ontwikkeld als geschreven taal, is in de eerste plaats het *Oudmacedonisch*. (Constantijn "de filosoof" heeft voor het Slavisch het Glagolitisch schrift bedacht; dit werd later vervangen door het "Cyrillisch" alfabet.)

Aangezien deze taal als kerktaal bedoeld was, wordt hij ook *Oudkerkslavisch* of *Kerkslavisch* genoemd. Het Oudslavisch, de taal van de vertaling is een literaire taal geworden waaraan de moderne Slavische talen veel te danken hebben.

3. Het liturgisch Kerkslavisch

De voortzetters van de missie van Cyrillus en Methodius gebruikten de Macedonische en Bulgaarse vormen van het Oudslavisch. Deze taal is in de verschillende landen als kerktaal blijven voortbestaan. Maar de onderscheiden verschijningsvormen ("redacties") van teksten vertonen locale veranderingen van het Oudslavisch: dit zijn de Kerkslavische talen. Ook spreekt men van Bulgaars Kerkslavisch, Servisch Kerkslavisch en van Russisch Kerkslavisch dat het belangrijkste is geworden. Het is niet verwonderlijk, dat het liturgisch Kerkslavisch zich heeft aangepast aan de uitspraak van de gesproken talen.

4. De liturgische boeken

De Slavische volkeren, van de Byzantijnse ritus, zowel orthodox als geünieerd, handhaven het liturgisch Kerkslavisch als "lingua sacra" voor de eredienst in de kerk. Pas sinds enkele jaren gebruiken de Oekrainers en de Serviërs ook de spreektaal. Het geheel van de liturgische teksten is samengevat in een serie liturgische boeken en semi-liturgische bloemlezingen. Hieronder volgen de belangrijkste:

1) Boeken voor de gemeenschappelijke dienst

služebnik:

"boek voor de (gemeenschappelijke) diensten", liturgikon, de gewone eucharistische diensten, vespers en metten;

činovnik:

"boek voor diensten met een bisschop", priester- en diakenwijding;

časoslov:

horologion, bevat de vaste delen van de uren;

oktoechos (osmoglasnik):

de oktoechos, het boek van de acht kerktonen, bevat de teksten van de offices van de weekcycli (volgens de acht muzikale kerktonen);

mineja: de mineeën, "boeken voor elke maand" (12 delen),

ze bevatten de diensten voor de vaste feesten;

triod' postnaja:

het triodion voor de vasten (10 weken voor Pasen);

(De naam Triodion is ontleend aan het feit dat de kanons voor het grootste deel bestaan uit 3 gezangen.)

triod' cvetnaja:

"bloementriodion", Pentekostarion, boek voor de Paastijd (8 weken);

irmologij:

irmologion, "boek van de hymnen", gezangen voor het koor;

tipikon (ustav):

typikon, boek voor de ceremonieën en rubrieken.

2) Boeken voor bijzondere diensten, b.v.

trebnik:

"boek voor de (bijzondere) diensten", de sacramenten, wijdingen en zegeningen, diensten voor de overledenen.

3) Boeken voor gemeenschappelijke en bijzondere diensten

evangelie: evangelieboek;

apostol: epistelboek;

psaltir': psalterium.

4) Boeken voor persoonlijk gebed, b.v.

molitvoslov:

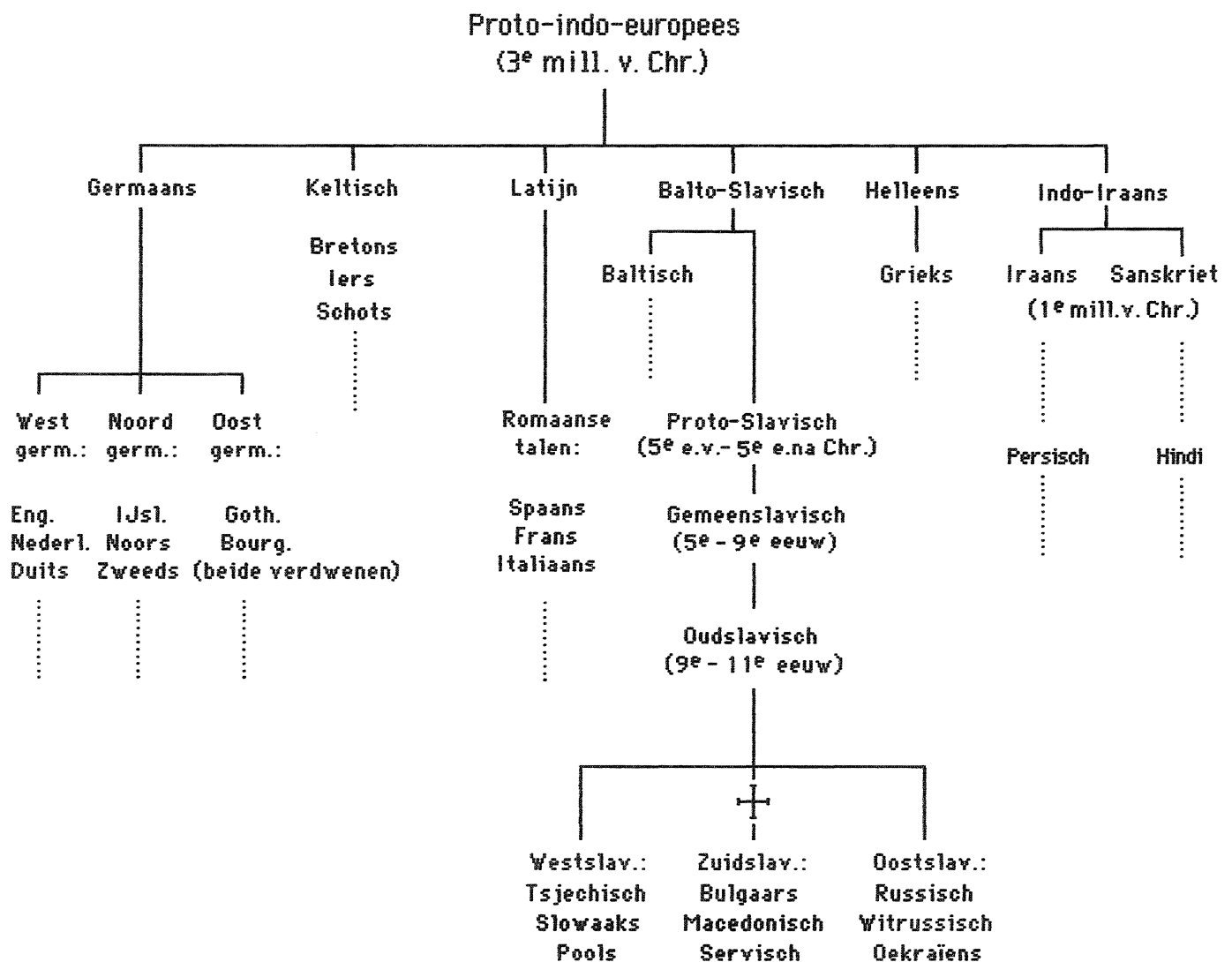
gebedenboek, bevat de dagelijkse gebeden, de acathists en andere hymnen, de canons, troparia en kondakia.

Opmerkingen:

a) De *sbornik* is een bloemlezing, een verzameling van uittreksels van de belangrijkste van alle bovengenoemde boeken.

b) Deze boeken zijn uitgegeven te Moskou, Kiev, Belgrado, Rome (Opere religiose russe), Parijs (YMCA-Press), Jordanville N.Y. (Holy Trinity Monastery).

Vereenvoudigd overzicht van de Indo-Europese talen

† *Oud-kerkslavisch*: literaire taal ingevoerd in de 9^e eeuw door Cyrillus en Methodius op basis van Oudbulgaro-Macedonisch dat zich ontwikkeld heeft tot het liturgisch Kerkslavisch, in gebruik bij de Slaven van de Byzantijnse ritus.

A. FONETIEK

I. HET KERKSLAVISCH ALFABET

Het Kerkslavische Cyrillische alfabet bestaat uit de volgende letters:

<u>teken</u>	<u>naam</u>	<u>uitspr.</u>	<u>teken</u>	<u>naam</u>	<u>uitspr.</u>
А, а	ǎзз	tak	Т, т	твѣрдо	tak
Б, б	бѣки	boek	Оу, Ѹ, ѹ	оўкз	boek ¹⁾
В, в	вѣди	advertentie	Ф, ф	фѣртз	fout
Г, г	глаголз	garçon ¹⁾	Х, х	хѣрз	chaos
Д, д	доѡрò	dak	Ѡ, ѡ	ѡтз	otter
Е, е, є	ѣсть	jek ¹⁾	Ц, ц	цѣи	tsaar
Ж, ж	живѣте	journaal	Ч, ч	чѣрвь	fietsje
С, с	сѣлò	zaal ¹⁾	Ш, ш	шà	charme
З, з	землѧ	zaal ¹⁾	Щ, щ	щà	fresh cheese
И, и	ѣже	iets ¹⁾	з	ѣрз	("hard teken")
Й, ѣ	(и краткое)	jas ¹⁾	ы	ѣрѣи	ik ("harde i")
Ї, ї	ї (с точкой)	iets ¹⁾	ь	ѣрь	("zacht teken")
К, к	кѧко	kat	Ѣ, ѣ	ѣть	jek ¹⁾
Л, л	лѣди	lui	Ю, ю	ѣ	joelen
М, м	мыслѣте	man	Ѧ, ѧ	ѣ	jas ¹⁾
Н, н	нѧшз	nat	Ѧ, ѧ	ѣсз	jas ¹⁾
О, о, о	ǒнз	pot	Ѣ, ѣ	ѣи	maximaal
Ѡ, ѡ	ѡ	pot	Ѡ, ѡ	ѡи	psalm
П, п	покѣи	pa	Ѧ, ѧ	дитà	fout
Р, р	рцѣи	rap (rollende r)	Ѧ, ѧ	ѣжица	iets / van ¹⁾
Ѣ, є	сѣво	som			

De Cyrillische letters hebben, evenals die van het Griekse alfabet, ook een numerieke waarde (zie p.72 e.v.).

1) Zie de opmerkingen p.16-17.

OPMERKINGEN BIJ DE VARIANTEN VAN LETTERS

- e { ѣ aan het begin van een woord.
 е in een woord en aan het einde.
 є in een woord ter onderscheiding v.e. soortgelijke vorm in sg.
 ѣ vgl. de opmerkingen op p.20 en 23.

Deze drie letters dienen vaak om verschillende naamvallen te onderscheiden:

vergelijk: тѣбѣ A sg. *jou*

тѣбѣ G sg. *van jou*

тѣбѣ DL sg. *aan jou* of *over jou*; vgl. p.63,67.

- i { и voor een medeklinker.
 ѣ halfklinker [j]¹⁾, zoals *j* in *jas*.
 і voor een klinker of in vreemde woorden.
 ѣ het equivalent van de Griekse *u*.

и , і et ѣ ter onderscheiding: vergelijk мѣра G sg. van мѣръ *de wereld*

мѣра G sg. van мѣръ *de vrede*

мѣра G sg. van мѣро *de mirre*

- u { оу aan het begin van een woord.
 Ѹ aan het einde of in een woord.

1) Met betrekking tot de uitspraak van op zichzelf staande klinkers of woorden zullen we ons, voorbijgaand aan de schuine strepen // voor de fonemen, behelpen met de rechte haken []. Wij hopen dat linguïsten ons deze vereenvoudiging zullen vergeven.

- ja { ĩā aan het begin van een woord.
 { ǡ aan het einde of in een woord
 ĩā et ǡ ter onderscheiding: vgl. ĭzǫbĭkz *de tong, de taal*
 ĭzǫbĭkz *het volk*
 ǫ (op zichzelf staand) = ǫχz = *hen* (Ap1.).

- o { ȝ aan begin van woorden of delen van samengestelde woorden :
 ȝčz ⇒ prǫȝčz (*vader* ⇒ *voorvader*).
 o { o in een woord en aan het einde.
 { ō aan het begin van een woord als voorvoegsel ō-;
 aan het einde in bijwoorden, vgl. p.59.
 o en ō ter onderscheiding: pavǫmz *Isg. door de dienaar.*
 pavǫmz *Dpl. voor de dienaren.* Vgl. p.28.
 In vreemde woorden: ĭwǫnnez (= Griekse omega).

- г - als g in *garçon*;
 - als χ voor κ en ч, b.v. māgčĭj, legčĭti;
 - als н voor г, κ, χ, ð in Griekse woorden, b.v. āgēniz, ēgkōpionz.

- v = в na α en ε (vgl. Grieks αυ en ευ), b.v. ēvāggēlie;
 dus als φ voor een stemloze medeklinker, b.v. ēvdīmiĭ.
 = и in de overige gevallen (vgl. p.16). De v heeft dan altijd een teken: ŵ ŵ̇ ŵ̈.

- ѕ ѕ wordt geschreven om het cijfer 6 (̊) aan te geven en in de vlg. woorden:

ѕѡѡзда	<i>de ster</i>	ѕĭiĭe	<i>kruid, groente</i>
ѕlǫkz	<i>het gras</i>	ѕlǫ	<i>het kwaad</i>
ѕѡѡрь	<i>beest, dier</i>	ѕmĭĭ	<i>de slang</i>
ѕѡlǫ	<i>zeer, sterk</i>	ѕĕnnica	<i>de vrucht</i>

In het Oudslavisch werd ѕ uitgesproken als [dz], later werd het [z]
 (dezelfde uitspraak als z).

II. INDELING VAN KLANKEN

1. CONSONANTEN (Medeklinkers)

- 1) Articulatieplaats: Labialen : Б П В Ф М
Dentalen : Д Т З С Н Р Л Ж Ш Ц Ч Щ
Gutturalen : Г К Х (palatalen en velaren)
- 2) Articulatiewijze: Occlusiven: Б Д Г П Т К
Affricaten : Ц Ч (Щ)
Fricativen: { blaasklanken : В Ф
 { sisklanken : З С
 { ruisklanken : Ж Ш
 { "spleetklanken" : Й Х
Nasalen : М Н
Liquiden : Р Л
- 3) Stemtoon: Stemh. : Б Д Г В З Ж Й М Н Р Л
Steml. : П Т К Ф С Ш Х Ц Ч Щ

- 4) Uitspraak: De meeste medeklinkers hebben een "harde" en een "zachte" uitspraak. Deze zachte uitspraak werkt "onderscheidend" er zijn nl. verschillende woorden die zich alleen door dat kenmerk onderscheiden. B.v. *крѡвъз het dak, de bescherming* ⇔ *крѡвь het bloed*.

Een medeklinker is hard als hij wordt gevolgd door een hard teken (З) of een "harde klinker". Een medeklinker is zacht als hij wordt gevolgd door een zacht teken (Ь) of een zachte klinker (vgl. hierna en p.20). De ruisklanken ж en ш en de affricaat ц zijn altijd HARD; de affricaten ч en щ zijn altijd ZACHT, onafhankelijk van de tekens die erop volgen!

De overeenkomstige medeklinkerparen (hard - zacht) zijn:

HARD : ПЗ, БЗ, ФЗ, ВЗ, ТЗ, ДЗ, СЗ, ЗЗ, МЗ, НЗ, ЛЗ, РЗ, КЗ, ГЗ, ХЗ.

ZACHT: ПЬ, БЬ, ФЬ, ВЬ, ТЬ, ДЬ, СЬ, ЗЬ, МЬ, НЬ, ЛЬ, РЬ, КЬ, ГЬ, ХЬ.

De beginneling heeft soms de indruk dat de zachte medeklinker gewoon een harde medeklinker is die gevolgd wordt door een j-klank (fonetisch weergegeven met [j]). De zachte uitspraak moet echter altijd worden beschouwd als een eigenschap (kenmerk) van de medeklinker en niet van de erop volgende klinker of van het zachte teken.

OPMERKINGEN BIJ DE ASSIMILATIE VAN CONSONANTEN (Medeklinkers)

Assimilatie ontstaat bij medeklinkers of klinkers, als zij naast of op korte afstand van elkaar staan. Ze hebben dan de neiging om identiek te worden of een gemeenschappelijk kenmerk aan te nemen.

In het Kerkslavisch heeft er, evenals in het Russisch, assimilatie plaats tussen stemhebbende medeklinkers (stemhebbend) en stemloze medeklinkers (stemloos). Men kan de volgende gevallen onderscheiden:

1. stemhebbend + stemhebbend: beide blijven stemhebbend.

2. stemloos + stemloos: beide blijven stemloos.

3. De medeklinkers: п, ф, т, с, ш, к,

ѣ, в, д, з, ж, г

voor:

a) м, н, р, л,

b) ѣ, veeleer [j]; b.v. з + klinker: ѿзѣти; ѣзѣ ѣсь;

c) klinkers;

d) в, gevolgd door в of door a), b), c)

worden uitgesproken zoals ze worden geschreven.

4. De stemloze MK: п, ф, т, с, ш, к

voor:

a) stemhebbend: ѣ, в, д, з, ж, г (of stemh. geworden);

b) в + stemhebbend

worden uitgesproken als hun stemhebbende tegenhanger ѣ, в, д, з, ж, г.

5. De stemh. MK: ѣ, в, д, з, ж, г

a) voor stemloos: п, ф, т, с, ш, к (of stemloos geworden);

b) aan het einde van een woord

worden uitgesproken als hun stemloze partner п, ф, т, с, ш, к.

De tekens з en ѣ hebben geen enkele invloed op de "stemhebbendheid" of de "stemloosheid" van de voorafgaande medeklinkers.

6. De regels 1. t/m 5. gelden voor in een woord. In de spreektaal echter wordt regel 4. vaak tussen twee opeenvolgende woorden toegepast ("sandhi"). De voorzetsels worden altijd behandeld alsof ze deel uitmaken van het volgende woord (proclitische woorden), vaak verbonden met substantiva, vooral in inscripties op ikonen.

Voorbeelden: нагорѣ ⇔ на горѣ

воградѣ ⇔ во градѣ

снѣбѣ ⇔ сз нѣбѣ

2. VOCALEN (klinkers)

1) DE TEGENSTELLING "HARD - ZACHT"

"HARD" : а о, Ѡ, ѡ ѣ, оѣ ъ ѣ
"ZACHT" : ю, ѡ ѣ, ѣ ю и, ї, ї ѣ

De klinkers in de bovenste rij worden "harde klinkers" genoemd, die in de tweede rij "zachte klinkers". De termen "hard" en "zacht" zijn hier zuiver conventionele termen (en eigenlijk ongelukkig gekozen) om de *functie* van deze "letters" aan te geven. De "zachte" klinkers hebben in feite een dubbele functie:

1. Ze geven aan, dat de voorafgaande medeklinker zacht moet worden uitgesproken (vgl. supra), b.v. $\pi\alpha = \pi' + \alpha$ (het teken rechts boven de π geeft hier de zachte uitspraak aan, = [t]).
2. In alle andere gevallen (aan het begin van een woord, na een klinker en na α of β) vertegenwoordigen ze de "halfklinker" [j] + de gegeven klinker, b.v. $\beta\rho\acute{\alpha}\tau\acute{\iota}\alpha$ *de broers* = $\beta\rho\acute{\alpha}\tau\acute{\iota}[ja]$.
De π aan het begin van een woord wordt alleen als [ji] uitgesproken in de voornaamwoorden $\check{\text{I}}\check{\text{X}}\check{\text{Z}}$, $\check{\text{I}}\check{\text{M}}\check{\text{Z}}$, $\check{\text{I}}\check{\text{M}}\check{\text{I}}$, maar niet elders, zoals b.v. in $\check{\text{I}}\check{\text{M}}\check{\text{A}}$.

Opmerkingen:

1. omdat de medeklinkers ж, ш et ц, altijd hard zijn en de medeklinkers ч en щ altijd zacht (vgl. p.18), hebben de "harde" en "zachte" medeklinkers die erop volgen, dezelfde waarde. Daarom worden een и en een ѡ na ж, ш en ц, (vgl. de uitzonderingen van de spellingregels) eerder uitgesproken als ѣ resp. а, d.w.z. "hard"); ѣ en а na ч en щ ondergaan de invloed van de zachte uitspraak van die medeklinkers en worden eerder uitgesproken als и et ѡ (d.w.z. [i] en niet [ja]!).
2. De klinker ѣ (jat') is op zich "zacht" (als ѣ), maar in de naamvalsuitgangen komt hij slechts voor in de "harde verbuiging", in de "zachte verbuiging" staat er dan een и. In het Oudslavisch had ѣ een heel open uitspraak (dicht bij ю): [æ] of [cæ] ("open" klinker). Overeenkomend met *ē, *ai en *oi in het Indo-Europees, is deze klank overgegaan in [i] in het Oekraïens, terwijl hij in het Russisch een ѣ [e] geworden is. Vgl. p.23; Trunte 13.141.

2) DE VLUCHTIGE VOCALEN o et ε

In het Oudslavisch (Osl.) waren de "jers" -z et -ь heel korte klinkers, "gereduceerde" of "vluchtige" klanken zoals de stomme e in het Frans, die eveneens en onder dezelfde omstandigheden (vgl. Vaillant, p.35 e.v.) vrij snel zijn verdwenen of volle klinkers zijn geworden. Deze transformatie van de "harde" jers tot volle klinkers uit het latere Oudslavisch (12^e eeuw), heeft andere resultaten opgeleverd naar gelang van de landstreek. In het Russische Kerkslavisch heeft de harde z de klank o aangenomen, en de harde ь de klank ε. De "zachte" jers zijn in een aparte positie geraakt; in een opeenvolging van twee jers is de tweede uitgevallen en heeft de eerste, die zich in een gesloten lettergreep bevindt, zich gehandhaafd en is langer geworden (hij was "hard"); in een reeks van drie jers is het de tweede die zich gehandhaafd heeft om dezelfde reden (vgl. in het Frans: j'dis, je l'dis, j'te l' dis).

Met de verandering van de klemtoon of van het aantal lettergrepen (tijdens een vervoeging of verbuiging) kon ook de harde of zachte positie van de jers veranderen. Dit heeft in het Kerkslavisch (Ksl.) het verschijnsel van de vluchtige klinkers opgeleverd: een wisseling van de klinkers o / ε met een "nulvocaal". Voorbeelden:

Osl. :	N	СЗНЗ	G	СЗНО	<i>de slaap</i>
Ksl. :	N	СÓНЗ	G	СНÀ	
Osl. :	N	ОТЬЦЗ	G	ОТЬЦА	<i>de vader</i>
Ksl. :	N	ОТѢЦЗ	G	ОТЦÀ	
Osl. :	m.kort	ГОРЬКЗ	m.lang	ГОРЬКЫ	<i>bitter</i>
Ksl. :	m.kort	ГО́РЬКЗ	m.lang	ГО́РЬКІЙ	
Osl. :	N	ДЬНЬ	G	ДЬНѐ	<i>de dag</i>
Ksl. :	N	ДѢНЬ	G	ДНѐ	
Osl. :	N	ДЬНЬСЬ			<i>vandaag</i>
Ksl. :	N	ДНЕСЬ			

(Andere vb. in: Kiparsky V., Russische historische Grammatik, Bd 1, Heidelberg 1963, p.93-95; vgl. ook Trunte 177 e.v., Bielfeldt 56 e.v.)

3) HALFVOCALLEN

Й = [j]. In het Kerkslavisch worden tussen een medeklinker en een zachte klinker de tekens з en ь uitgesproken als [j].

III. ORTHOGRAFIE (Spellingregels)

Na $\left\{ \begin{array}{l} \text{к г х} \\ \text{ш ж ч џ} \end{array} \right\}$ schrijft men alleen и en niet ы (maar vgl. hierna).

Na $\left\{ \begin{array}{l} \text{к г х} \\ \text{ш ж ч џ} \\ \text{ц} \end{array} \right\}$ schrijft men alleen $\left\{ \begin{array}{l} \text{а en niet ѡ} \\ \text{ѣ ю} \end{array} \right\}$ (maar vgl. hierna).

Na ц, schrijft men vaak in de uitgangen ы en niet и (maar vgl. hierna).

Opmerkingen :

- In het meervoud en in de dualis is de schrijfwijze ы en ѡ (ю) na de ruisklanken of affricaten toegestaan. Ze dienen slechts voor het onderscheiden van naamvallen die anders identiek zouden zijn met naamvallen in het enkelvoud. De ruisklanken die ervóór geschreven worden moeten worden uitgesproken als bij и en а (d.w.z. zoals in het enkelvoud).
- In enkele uitgaven vindt men vaak een ѡ na een ruisklank in het enkelvoud (ѡтрочѡ, оѡчѡ), daar waar het Oudslavisch deze letter had.
- Bij uitzondering schrijft men soms о en ѣ na ruisklanken in de naamvals-uitgangen:
 - о wordt geschreven voor de deelwoorden en voor de bijvoeglijke naamwoorden in n.sg., b.v.
Развѡйничѡ пока́нїе *het berouw van de dief.*
 - ѣ wordt geschreven in de zelfstandige naamwoorden en in de korte vorm van het deelwoord in Ndu.f.n., b.v. Ps 129:2
Да вѣдуть оѡши твоѡ внѣмлющѣ гласѣ моленїа моего
Dat Uw oren mogen luisteren naar de stem van mijn gebed.
- Na ruisklanken aan het einde van mannelijke zelfstandige naamwoorden wordt een hard teken geschreven (з); na ruisklanken aan het einde van vrouwelijke zelfstandige naamwoorden wordt een zacht teken (ь) geschreven: мѡжз - лѡжь. In de mannelijke zelfstandige naamwoorden op ч wordt echter altijd ь geschreven: ключь, врачь, мѣчь, ...

- De mannelijke bijvoeglijke naamwoorden van de korte vorm worden normaal geschreven met **z**: *лѡбъz, тѡцъz*, maar de bezittelijke bijvoeglijke naamwoorden en de deelwoorden met korte vorm die zijn afgeleid van werkwoorden op **и** (*сѡтворѣти - сѡтворѣ*) worden geschreven met **ь**, waarbij de medeklinkers ervoor zacht worden, b.v.

Ѡтѣцъ - Ѡтѣчь : ц > ч *vader - vaderlijk, van de vader*

любѣити - возлюбѣ : ъ > ѡ *beminnen - bemind*

De mannelijke deelwoorden van de korte vorm hebben nu eens **z** dan weer **ь** : *творѣцъ(ь)* (vgl. de verbuiging van de deelwoorden, p.53).

- *жд* is van oorsprong zacht, maar t.g.v. het hard worden, zijn de klinkers na *жд* soms hard, soms zacht, b.v.

- *надѣжда - надѣжди, -жды - надѣжду* ... *hoop*

- *вождь - вождѡ - вождѡмъz - ѡ вождѣ* ... *gids*

- De verbinding van **ц** met **о** is niet toegestaan, noch in het Kerkslavisch (Ksl.), noch in het Oudslavisch (Osl.): *лицѣ, Ѡтцѣмъz*.

Uitz.: *жерцѡвъz*, maar men vindt ook *жерцѣвъz* *van de offerpriesters* (G.pl.).

- In het Oudslavisch werden de gutturalen **г, к, х** alleen gevolgd door de harde klinkers (**а, о, ѡ, ы**). Vóór de zachte klinkers (**и, ѣ, ѣь**), veranderden ze in ruisklanken of sisklanken (**ж, ч, ш, щ / з, с, ц**). In Ksl. worden de gutturalen gevolgd door **и** (i.p.v. **ы**: vgl. supra). In die gevallen waar vroeger **ы** (Osl.) stond en nu **и** (Ksl.), heeft er geen verzachting van de voorafgaande gutturalen plaats, b.v. *дѡси* maar *дѡхи* (in Osl. *дѡхы*); vgl. p.42.

- In het Kerkslavisch schrijft men **ѣ** in de wortel van een woord daar waar men hem ook in het Russisch aantreft (vóór de spellingshervorming van 1917). Uitzonderingen:

ѣ i.p.v. **ѣ** : *кѡпѣль vijver, приѣжный ijverig, прѣнїѣ twistgesprek.*

ѣ i.p.v. **ѣ** : *ѣлїсѣй Elisée*. Vgl. p.16 en 20.

- In het woord *тъмѡ* en de woorden op **-ьми** (*вѣззакѡньми, двѣрьми*), laat men in verschillende uitgaven (b.v. die van Kiew) de **ь** weg.

Men zal zich echter niet verwonderen, als men deze **ь** vindt, geplaatst naar analogie van of verschuldigd aan de twijfel of aan de etymologie.

Voorbeelden: *земьлѣдѣльцы* ⇔ *землѣдѣльцы*

дърѣво ⇔ *дрѣво*

мьного (< мзн.) ⇔ *многѡ*

сьнѣгъz ⇔ *снѣгъz*

IV. ACCENT- EN DIACRITISCHE TEKENS

- ACUTUS:** ^ - aan het begin of in een woord : ѿг҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃, ѿно́нїа.
 (ѿѡ́а) - aan het einde als het woord wordt gevolgd door же, во, ли (ѿг҃҃҃҃҃҃҃ же, сѣ во, тѣ ли) of door de korte vorm van de 1e of 2e pers. ѿи, тѿи. In het laatste geval verliest het voornaamw. (enclitisch) zijn accent: спасѣ ѿа (vgl. p.67).
- GRAVIS:** ˘ - a.h. einde v.e. woord b.v. спасѣ, царю̀, мѿ̀, тебѣ̀, ѣси́, ...
 (варѣа) - aan het begin van bepaalde voornaamwoorden ter onderscheiding (vgl. de voornaamwoorden, p.67).
- CIRCUMFLEX:** ^ - onderscheidingsteken boven beklemtoonde woorden in du.
 (камѡра) (tweevoud) en in pl. ter onderscheiding van hun vormen in sg. b.v. рѡ́вз ⇔ рѡ̀вз.
- SPIRITUS LENIS:** ˘ - ontleend aan het Grieks (de spiritus asper (´) bestaat niet in het Kerkslavisch). De spiritus lenis kan worden gecombineerd met de acutus of de gravis. B.v. ѿѡ́з, ѿмѣ́нїе, ѿг҃҃҃҃҃҃з; ѿже (Npl.) ⇔ ѿже (Nsg.). De spiritus heeft geen enkele invloed op de uitspraak.

TEKENS VOOR AFKORTING, SAMENTREKKING EN AFBREKING (titlo):

- ʹ простѡ́е тѣтло - Er bestaat een "enkelvoudig teken" (ʹ) voor het weglaten van vocalen en vaak lettergrepen, b.v. Б҃҃҃҃҃҃, Г҃҃҃҃҃҃, Г҃҃҃҃҃҃.
- ʰ сло́во-тѣтло - Men gebruikt een boogje met een letter eronder voor het weglaten van с, г, д, о, р, b.v. Г҃҃҃҃҃҃, Б҃҃҃҃҃҃҃҃, Б҃҃҃҃҃҃҃҃, прѡ́рокз, ѿмѣ́кз.
- ʰ глаго́ль-тѣтло -
- ʰ дово́ро-тѣтло -
- ʰ ѿнз-тѣтло - In enkele uitgaven laat men het harde teken (z) van de voorzetsels en de voorvoegsels weg en vervangt dit door een bijzonder teken "jérik" (ʹ), b.v. Бѣ́з, прѣ́д, Бѣ́зѡ́мїе, по́дѣ́млю.
- ʹ ѿрикз

Let op het verschil tussen:

- Г҃҃҃҃҃҃ *de Heer* en госпѡ́дъ *een meneer* ;
- Б҃҃҃҃҃҃ *God* en бо́гз *een (af)god* ;
- ѿг҃҃҃҃҃҃ *een engel* en ѿг҃҃҃҃҃҃з *een gevallen engel* .

ENKELE AFKORTINGEN IN HET KERKSLAVISCH

Ꙗ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Ꙗ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>engel</i>
Ꙗ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Ꙗ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>apostel</i>
Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>God</i>
Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>goddelijk</i>
Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>goed</i>
Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>gelukkig</i>
Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>gezegend</i>
Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>vroom</i>
Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>de goddelijke genade</i>
Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Б҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>de Moeder Gods</i>
Воскр҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Воскресѣнїе	<i>verrijzenis</i>
Вл҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Владѣика	<i>Heer, Meester</i>
Вл҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Владѣичица	<i>gebiedster</i>
Г҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Госпѡдь	<i>Heer</i>
Дѣ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Дѣ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>Maagd</i>
Дх҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Дх҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>Geest</i>
Ѡ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Ѡ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>bisschop</i>
Ѡ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Ѡ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>Evangelie</i>
Ꙗ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Ꙗ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>naam ..., N.N., een zekere</i>
Ꙗ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Ꙗ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>Jeruzalem</i>
Ꙗ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Ꙗ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>Jezus</i>
Кр҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Крестъ	<i>Kruis</i>
Кр҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Креститѣль	<i>de Doper</i>
Мр҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Марїа	<i>Maria</i>
М҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Мѡти	<i>Moeder</i>
Мл҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Молитва	<i>gebed</i>
Мл҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Милость	<i>goedertierenheid</i>
Мл҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Милосердїе	<i>barmhartigheid, ontferming</i>
Мл҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Младѣнецъ	<i>kind (pasgeborene)</i>
Мч҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Мч҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>martelaar</i>
Нѣ҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Нѣбо	<i>hemel</i>
Нл҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	Нѣдѣла	<i>Zondag, de week</i>
О҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	О҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃҃	<i>Vader</i>

Прѣ́никъ	Прáвeдникъ	<i>een rechtvaardige</i>
Прѣ́вeнъ	Прeпoдóвeнъ	<i>heilige, eerbiedwaardige</i> (Gr.: ὅσιος)
Прѣ́тoлъ	Прeстóлъ	<i>het altaar, de troon</i>
Прѣ́рoкъ	Прoрoкъ	<i>profeet</i>
Сѣ́тъ	Свáтъ	<i>heilig</i>
Сѣ́титeль	Свaтѣ́титeль	<i>bisschop, hogepriester</i>
Сѣ́съ	Спáсъ	<i>de Verlosser</i>
Сѣ́нъ	Сѣ́инъ	<i>de Zoon</i>
Трѣ́ца	Трoицa	<i>Drieuldigheid</i>
Хрѣ́тoсъ	Христóсъ	<i>Christus</i>
Цѣ́твo	Цáрствo	<i>het Koninkrijk</i>
Цѣ́рь	Цáрь	<i>de Koning</i>
Цѣ́рковъ	Цѣ́рковъ	<i>de Kerk</i>
Чѣ́стнѣ́й	Чeстнѣ́й	<i>rechtschapen</i>
Чѣ́стѣ́й	Чѣ́стѣ́й	<i>rein, onbevlekt</i>

Een uitgebreide lijst van sacrale en profane afkortingen is gepubliceerd door Deschler, Woordenboek, p.235-260.

LEESTEKENS

Deze leestekens in het Ksl wijken af van die in het moderne schrift:

?	vraagteken	;	вопрoсѣ́тeльнѣ́й
;	puntkomma	:	двoетóчїe
.	puntkomma	.	мáлaа тóчкa*)
...	beletseltekens	:	двoетóчїe
" "	aanhalingstekens		(komt niet voor)

*) I.t.t. de normale punt begint een zin na de "kleine punt" met een *kleine* letter.

De vlg leestekens in het Ksl wijken niet af van die in het moderne schrift:

:	dubbelpunt	:	двoетóчїe
,	komma	,	зaпaтáа
.	punt	.	тóчкa
!	uitroepetekens	!	восклицáтeльнѣ́й of оудивѣ́тeльнѣ́й
()	(ronde) haken	()	скóзки of вмѣ́стїтeльнaа

Vb. Joh 1:21 И́ вoпрoсїшa ёго: чтò оу́бо; И́ліá ли ёси́ ты; и́ глагóла: нѣ́смъ. прѣ́рoкъ ли ёси́; и́ ѡвѣща́: нѣ́.

Het teken voor voetnoten: ~ кавѣ́йка

Vb. Ps 118:13 в́з начинáнїихъ твои́хъ поглáмлю́са~

I. HET SUBSTANTIEF (Zelfstandig naamwoord)

1. ALGEMENE OPMERKINGEN

- 1) Er zijn *drie geslachten*, mannelijk (m.), onzijdig (n.) en vrouwelijk (f.). Met de voornaamwoorden, de bijvoeglijke naamwoorden en de deelwoorden zelfstandig gebruikt, geeft het m. zelf aan mannelijk te zijn, het f. vrouwelijk te zijn, het n. is het ding, de zaak: het is *het natuurlijke geslacht*.

Bij de zelfstandige naamwoorden is het vaak evenzo voor het mannelijk en vrouwelijk; het onzijdig kan, minder duidelijk, het jonge wezen aangeven, beschouwd als geslachtsloos: m. *козѣиз bok*, f. *козѣ geit*, n. *козѣлѣ geitje*; m. *ѣтрокз jongen* (vgl. Lk 2:43; in het algemeen een jongen tussen 7 en 15 jaar), *dienaar* (vgl. Mt 8:6; vgl. Gr. *παῖς*), n. *ѣтрочѣ een jong kind*. Maar gebruikelijker is, dat het geslacht slechts beantwoordt aan een indeling van zelfstandige naamwoorden naar hun uitgang en verbuigingstype, traditionele indeling of samenhang met de vormen van de afleiding. De voornaamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en deelwoorden komen in geslacht overeen met het zelfstandig naamwoord waarnaar ze verwijzen; het is het *grammaticaal geslacht* (vgl. Vaillant, p.85, § 53; Bielfeldt 117).

In het algemeen zijn:

MASCULINA zelfstandige naamwoorden op -з, -й, -ъ;

FEMININA zelfstandige naamwoorden op -ѣ, -ѣ, -ѣ, -ѣ;

NEUTRA zelfstandige naamwoorden op -ѣ, -ѣ, -ѣ.

- 2) Er zijn *drie getallen*: enkelvoud, tweevoud en meervoud (sg., du., pl.).

NB: De vervoeging van de werkwoorden heeft eveneens drie getallen.

- 3) Er zijn *zeven naamvallen*, die we hier heel in het kort zullen omschrijven (vgl. Vaillant, p. 86, § 55):

NOMINATIEF (N): naamval van het onderwerp;

GENITIEF (G): naamval van de bepaling ("van"-vorm);

DATIEF (D): naamval van de toewijzing ("aan"-vorm);

ACCUSATIEF (A): naamval van het lijdend voorwerp (object);

INSTRUMENTALIS (I): naamval van het (hulp)middel ("met"-vorm);

LOCATIEF (L): naamval van de plaatsaanduiding ("in/op/over"-vorm);

VOCATIEF (V): naamval van de aanspreking.

2. DECLINATIE VAN DE SUBSTANTIVA

(Verbuiging van de zelfstandige naamwoorden)

1) Opmerkingen bij de classificatie van declinaties:

- a) Linguisten onderscheiden, naar de vorming van zelfstandige naamwoorden in het Oudslavisch en naar de Indo-Europese herkomst, een aantal declinatietypen.
- b) De classificatie in declinaties I t/m IV volgt vereenvoudigde meer praktische gezichtspunten.
- c) De krachten van de analogie en de wederzijdse invloed van de declinatietypen hebben tot gevolg:
 - gelijkvormige typen,
 - het ontstaan van (zogenaamde) "uitzonderingen".

2) Voorbeelden

Men zou vier declinaties kunnen onderscheiden:

- I. Masc. op -z : рѣвъз Neutr. op -o : селѡ
-й : край -е : мѡре
-ь : цѣрь

- II. Fem. (soms Masc.) op -a : жена (f.); ѿноша (m.)
-a : земля (f.); сѡдїѡ (m.)

- III. Fem. (soms Masc.) op -ь : зѡповѣдь (f.); пѣть (m.)

- IV. Masc., Fem., Neut. Het is de enige declinatie met Gsg. op -e.

In het algemeen zijn de indirecte naamvallen (zie p.34) langer dan de Nsg.: deze hebben een suffix (achtervoegsel).

Opmerking bij de spelling:

Veel zelfstandige naamwoorden en voornaamwoorden veranderen de letter ϵ in e of o in ω (in de wortel of in de uitgang) om de naamval te bepalen; dit is slechts een kwestie van spelling. Vgl. p.16e.v., p.29e.v. en p.63e.v.

a) EERSTE DECLINATIE (stammen op -o en -jo)

	HARD		ZACHT			
N	раѢ-з	сел-ѡ	цар-ь	мор-е	кра-й	іерѣ-й
G	раѢ-ѡ	сел-ѡ	цар-ѡ	мор-ѡ	кра-ѡ	іерѣ-ѡ
D	раѢ-ѡ	сел-ѡ	цар-ю (-ѣви)	мор-ю	кра-ю	іерѣ-ю
A	раѢ-ѡ	сел-ѡ	цар-ѡ	мор-е	кра-й	іерѣ-ѡ
I	раѢ-ѡмз	сел-ѡмз	цар-ѣмз	мор-ѣмз	кра-ѣмз	іерѣ-ѣмз
L	раѢ-ѣ	сел-ѣ	цар-и (-ѣ)	мор-и	кра-и (-ѣ)	іерѣ-и
V	раѢ-е	сел-ѡ	цар-ю	мор-е	кра-ю	іерѣ-ю (-ѣ)
NAV	раѢ-ѡ	сел-ѣ	цар-ѡ	мор-и	кра-ѡ	іерѣ-ѡ
GL	раѢ-ѡ	сел-ѡ	цар-ю	мор-ю	кра-ю	іерѣ-ю
DI	раѢ-ѡма	сел-ѡма	цар-ѣма	мор-ѣма	кра-ѣма	іерѣ-ѣма (-ѡма)
NV	раѢ-и (-ѣ)	сел-ѡ	цар-и (-іѣ)	мор-ѡ	кра-и (-й)	іерѣ-ѣ
G	раѢ-ѡвз (-з)	сел-з	цар-ѣй	мор-ѣй	кра-ѣвз	іерѣ-й
D	раѢ-ѡмз	сел-ѡмз	цар-ѣмз	мор-ѣмз	кра-ѣмз	іерѣ-ѣмз (-ѡмз)
A	раѢ-ѣ (-ѡвз)	сел-ѡ	цар-и (-ѣй)	мор-ѡ	кра-и	іерѣ-и
I	раѢ-ѣ	сел-ѣ	цар-и (-ѣми)	мор-и	кра-и (-й)	іерѣ-и
L	раѢ-ѣхз	сел-ѣхз	цар-ѣхз	мор-ѣхз	кра-ѣхз	іерѣ-ѣхз

	HARD OP GUTTUR.		GEMENGD	ZACHT OP -іѣ
N	дѡх-з	ѡтрок-з	мѡж-з	знѡмені-ѣ
G	дѡх-ѡ	ѡтрок-ѡ	мѡж-ѡ	знѡмені-ѡ
D	дѡх-ѡ (-ѡви)	ѡтрок-ѡ	мѡж-ѡ (-ѣви)	знѡмені-ю
A	дѡх-з (-ѡ)	ѡтрок-ѡ	мѡж-ѡ	знѡмені-ѣ
I	дѡх-ѡмз	ѡтрок-ѡмз	мѡж-ѣмз	знѡмені-ѣмз
L	дѡс-ѣ	ѡтроц-ѣ	мѡж-и (-ѣ)	знѡмені-и
V	дѡш-ѣ	ѡтроц-ѣ	мѡж-ѡ	знѡмені-ѣ
NAV	дѡх-ѡ	ѡтрок-ѡ	мѡж-ѡ	знѡмені-ѡ
GL	дѡх-ѡ	ѡтрок-ѡ	мѡж-ѡ	знѡмені-ю
DI	дѡх-ѡма	ѡтрок-ѡма	мѡж-ѣма	знѡмені-ѣма
NV	дѡс-и	ѡтроц-ѣ	мѡж-и (-іѣ)	знѡмені-ѡ
G	дѡх-ѡвз (-з)	ѡтрок-ѡвз	мѡж-ѣй	знѡмені-й
D	дѡх-ѡв)ѡмз	ѡтрок-ѡмз	мѡж-ѣмз	знѡмені-ѣмз
A	дѡх-и (-ѡвз)	ѡтрок-и	мѡж-ѣ	знѡмені-ѡ
I	дѡх-и	ѡтрок-и	мѡж-ѣ	знѡмені-и / знѡмен-ѣ)ми
L	дѡс-ѣхз	ѡтроц-ѣхз	мѡж-ѣхз	знѡмені-ихз

b) TWEEDE DECLINATIE (stammen op -a en -ja)

	HARD		ZACHT		GEMENGD
N	ЖЕН-à	рѣк-à	ЗЕМА-à	сѣдї-à	ѣнош-à
G	ЖЕН-ѣ	рѣк-ѣ	ЗЕМА-ѣ	сѣдї-ѣ	ѣнош-ѣ
D	ЖЕН-ѣ	рѣц-ѣ	ЗЕМА-ѣ	сѣдї-ѣ	ѣнош-ѣ (-ѣ)
A	ЖЕН-ѣ	рѣк-ѣ	ЗЕМА-ю	сѣдї-ю	ѣнош-ѣ
I	ЖЕН-ѣю	рѣк-ѣю	ЗЕМА-ѣю	сѣдї-ѣю	ѣнош-ѣю
L	ЖЕН-ѣ	рѣц-ѣ	ЗЕМА-ѣ	сѣдї-ѣ	ѣнош-ѣ
V	ЖЕН-о	рѣк-ò	ЗЕМА-è	сѣдї-è	ѣнош-è
NAV	ЖЕН-ѣ	рѣц-ѣ	ЗЕМА-ѣ	сѣдї-ѣ	ѣнош-ѣ
GL	ЖЕН-ѣ	рѣк-ѣ	ЗЕМА-ю	сѣдї-ю	ѣнош-ѣ
DI	ЖЕН-ѣма	рѣк-ѣма	ЗЕМА-ѣма	сѣдї-ѣма	ѣнош-ѣма
NV	ЖЕН-ѣ	рѣк-ѣ	ЗЕМА-ѣ	сѣдї-ѣ	ѣнош-ѣ
G	ЖЕН-з	рѣк-з	ЗЕМА-ь	сѣдї-ѣ (-ѣ)	ѣнош-з
D	ЖЕН-ѣмз	рѣк-ѣмз	ЗЕМА-ѣмз	сѣдї-ѣмз	ѣнош-ѣмз
A	ЖЕН-ѣ (-з)	рѣк-ѣ	ЗЕМА-ѣ	сѣдї-ѣ (-ѣ)	ѣнош-ѣ (-з)
I	ЖЕН-ѣми	рѣк-ѣми	ЗЕМА-ѣми	сѣдї-ѣми	ѣнош-ѣми
L	ЖЕН-ѣхз	рѣк-ѣхз	ЗЕМА-ѣхз	сѣдї-ѣхз	ѣнош-ѣхз

c) DERDE DECLINATIE (stammen op -i)

	FEM.	MASC.
N	Зáповѣд-ь	пѣт-ь
G	Зáповѣд-ѣ	пѣт-ѣ
D	Зáповѣд-ѣ	пѣт-ѣ
A	Зáповѣд-ь	пѣт-ь
I	Зáповѣд-ѣю	пѣт-ѣмз
L	Зáповѣд-ѣ	пѣт-ѣ
V	Зáповѣд-è	пѣт-ь (-ѣ)
NAV	Зáповѣд-ѣ	пѣт-ѣ
GL	Зáповѣд-ѣю	пѣт-ѣю
DI	Зáповѣд-ѣма (-ьма)	пѣт-ьма
NV	Зáповѣд-ѣ	пѣт-ѣè
G	Зáповѣд-ѣи	пѣт-ѣи (-ѣи)
D	Зáповѣд-ѣмз	пѣт-ѣмз
A	Зáповѣд-ѣ	пѣт-ѣ
I	Зáповѣд-ьми	пѣт-ьми
L	Зáповѣд-ѣхз	пѣт-ѣхз

d) VIERDE DECLINATIE (vgl. opm.p.32)

MASC.			
N V	СТЕПѢНЪ	ДѢНЪ	КАМЕНЪ
G	СТЕПѢН-Е	ДН-ѐ	КАМЕН-Е
D	СТЕПѢН-И	ДН-ѣ, ДН-ѣВИ	КАМЕН-И
A	СТЕПѢНЪ	ДѢНЪ	КАМЕНЪ
I	СТЕПѢН-ЕМЪ	ДН-ѣМЪ	КАМЕН-ЕМЪ
L	СТЕПѢН-И	ДН-ѣ	КАМЕН-И
NAV	СТЕПѢН-И	ДН-ѣ	КАМЕН-И
GL	СТЕПѢН-Ѹ	ДН-ѣЮ, ДНѣ	КАМЕН-Ѹ
DI	СТЕПѢН-ЕМА	ДЕНЪМА	КАМЕНЪМА (-ЕМА)
N V	СТЕПѢН-И	ДН-ѣЕ, ДН-ѣ	КАМЕН-И (-ѣА)
G	СТЕПѢН-ЕѢ (-ѣѢ)	ДН-ѣѢ (-ѣѢ)	КАМЕН-ѣѢ (-ѣѢ)
D	СТЕПѢН-ЕМЪ	ДН-ѣМЪ	КАМЕН-ЕМЪ
A	СТЕПѢН-И	ДН-ѣ	КАМЕН-И
I	СТЕПѢНЪМИ	ДѢНЪМИ	КАМЕНЪМИ
L	СТЕПѢН-ЕХЪ	ДН-ѣХЪ	КАМЕН-ЕХЪ

NEUT.			
N V	ѢМА	Ѡтрочѧ	НѢВО
G	ѢМЕН-Е	ѠтрочѧТ-Е	НѢВЕС-ѐ
D	ѢМЕН-И	ѠтрочѧТ-И	НѢВЕС-ѣ
A	ѢМА	Ѡтрочѧ	НѢВО
I	ѢМЕН-ЕМЪ	ѠтрочѧТ-ЕМЪ	НѢВЕС-ѣМЪ
L	ѢМЕН-И	ѠтрочѧТ-И	НѢВЕС-ѣ
NAV	ѢМЕН-И	ѠтрочѧТ-И	НѢВЕС-ѣ
GL	ѢМЕН-Ѹ	ѠтрочѧТ-Ѹ	НѢВЕС-Ѹ
DI	ѢМЕН-ЕМА (-ѧМА)	ѠтрочѧТ-ЕМА (-ѧМА)	НѢВЕС-ЕМА
N V	ѢМЕН-ѧ	ѠтрочѧТ-ѧ	НѢВЕС-ѧ
G	ѢМЕН-Ъ	ѠтрочѧТ-Ъ	НѢВЕС-Ъ
D	ѢМЕН-ЕМЪ (-ѠМЪ)	ѠтрочѧТ-ЕМЪ (-ѠМЪ)	НѢВЕС-ѣМЪ
A	ѢМЕН-ѧ	ѠтрочѧТ-ѧ	НѢВЕС-ѧ
I	ѢМЕН-ЪИ	ѠтрочѧТ-ЪИ	НѢВЕС-ЪИ
L	ѢМЕН-ѢХЪ	ѠтрочѧТ-ѢХЪ	НѢВЕС-ѢХЪ

FEM.			
N V	мáти	свекрѣи	цѣрквѣ
G	мáтер-ѣ	свекрѣв-ѣ	цѣркв-ѣ
D	мáтер-и	свекрѣв-и	цѣркв-и
A	мáтер-ь	свекрѣв-ь	цѣрквѣ
I	мáтер-ію	свекрѣв-ію	цѣрквѣ-ію
L	мáтер-и	свекрѣв-и	цѣркв-и
NAV	мáтер-и	свекрѣв-и	цѣркв-и
G L	мáтер-ію	свекрѣв-ію	цѣрквѣ-ію
D I	мáтер-ема	свекрѣв-ама	цѣркв-ама
N V	мáтер-и	свекрѣв-и	цѣркв-и
G	мáтер-ѣй (-ей)	свекрѣв-ей	цѣркв-ей
D	мáтер-емз	свекрѣв-амз	цѣркв-амз
A	мáтер-ей (-и)	свекрѣв-ей (-и)	цѣркв-и
I	мáтер-ьми	свекрѣв-ами	цѣркв-ами
L	мáтер-ехз	свекрѣв-ахз	цѣркв-ахз

Opmerking:

- ὄκο *oog* en οὐχο *oor* worden in sg. en in pl. verbogen als νέβο maar de dualis wordt gevormd zonder het suffix -ε- :
 ὄчи - ὄчию - ὄчиμα; οὐши - οὐшію - οὐшіμα. (νέβο heeft eveneens dubbele vormen b.v.: 1sg. νέβεείμз/нέвоμз, vgl. Deu 4:26 / Deu 31:28; τѣло ⇒ Gsg. τѣлесе / тѣла, vgl. Lk 24:23 / 1 Kor 12:15.)
- Λόβο *woord* in de zin van *Logos, Woord (Zoon) van God* wordt verbogen zonder -ε- .
- De "vierde declinatie" verschilt van de voorafgaande voorbeelden, omdat het gaat over een aantal verschillende consonantstammen (op -n, -nt, -s, -r) en stammen op -ū (sterk herleid type, b.v. свекрѣи, Lat. socrus, Indo-Europees < *svekrūs *schoonmoeder*). De verschillende vormen en de inconsequentie in de verbuiging zijn dus te verklaren door de oorsprong van de oude stammen en de verwarring binnen het systeem (vgl. p.28).

e) DECLINATIE VAN "ONREGELMATIGE" MANNELIJKE WOORDEN OP -Ъ

Госпóдь Heer

sg.		pl.	
N	Госпóдь	N	Госпóд-їѣ (Lk 19, 33)
G	Гóспод-а	G	Господ-їй (-їй)
D	Гóспод-Ѹ (-ѣви)	D	Господ-ѣмз
A	Гóспод-а	A	Господ-їй (-їй)
I	Гóспод-ѣмз	I	Госпóд-ьми
L	Гóспод-и	L	Господ-ѣхз
V	Гóспод-и	V	Госпóд-їѣ (= N)

Людїѣ volk

Komt slechts voor in het meervoud, waarvan is afgeleid een enkelvoudsvorm: *лю́динз een leek*.

pl.	
N	лю́дїѣ
G	лю́дїй
D	лю́дѣмз (*)
A	лю́ди (*)
I	лю́дьми
L	лю́дѣхз
V	лю́дїѣ (= N)

(*) vgl. Спасї, Гди, лю́ди твоѡ..., ... побѣды
благовѣрнымз лю́дѣмз твоимз ... дóрѡа ...

*Red, Heer, uw volk... ...de overwinning aan uw trouwe
volk schenkend...* (14 sept., trop.)

Opmerking:

Deze twee zelfstandige naamwoorden zijn afkomstig van een groep stammen op -i (vgl. p.30), maar de uitgangen zijn vermengd met die van de andere verbuigingen. Vgl. de opmerkingen op p.28.

3) Opmerkingen bij de naamvallen:

a) DE SINGULARIS

DE GENETIVUS SINGULARIS (Gsg.)

De uitgangen van de Gsg. zijn: -а / -а (-ѣ); -ы / -и; -е

I. m.n. hard (-з, -о) :	-а	: раѡѡ, селѡ	
m.n. zacht (-ѣ, -ь, -е) :	-а	: крѡѡ, царѡ, мѡѡ	
II. f. hard (-а) :	-ы	: женѡ	
f. zacht (-ѡ) :	}	: землѣ, сѡдѣѣ	
f. gutt. (-ка, -га, -ха) :		-и	: рѡкѣ
f.(m.) ruiskl. (-жа, -ша, -ща, -ча) :			: ѣѡноши
III. m.f. (-ь) :			: пѡтѣ
IV. m.f.n. :	-е	: нѣѡѡ ⇒ нѣѡ-ѣс-ѣ	

Opmerkingen:

1. De van oorsprong vreemde woorden van de 1^e verbuiging die eindigen op -ѣ of -ѣ hebben in Gsg. -а i.p.v. -а, b.v. ѣерѣѣ ⇒ ѣерѣѡ, ѣѣлѣѣ ⇒ ѣѣлѣѡ.
2. Enkele zelfstandige naamwoorden van de 1^e verbuiging hebben bovendien de uitgang -ѣ in Gsg., b.v. Mt 4:25 нѡлѡ ⇒ нѡлѣ, Lk 2:23 мѡѡжеска нѡлѣ, Mk 15:38 до нѣлѣ; het gaat hier over de oorspronkelijke uitgang van stammen op -у.

De meest voorkomende woorden op -у zijn:

ѡѣрѡѡ	<i>op</i>	мѣдѡ	<i>honing</i>	сѡнѡ	<i>rang</i>
ѡѡлѡ	<i>os</i>	мѣрѡ	<i>wereld</i>	сѡнѡ	<i>zoon</i>
дѡмѡ	<i>huis</i>	нѡлѡ	<i>helft</i>	чѣнѡ	<i>stand</i>

Het "ten onrechte" ontleen van de uitgang -ѣ in Gsg. in de stammen op -о heeft dubbele vormen tot gevolg, b.v. глѡѡ / глѡѡѣ; рѡѡѡ / рѡѡѡѣ. Vgl. Vaillant 90; Bielfeldt 140; Trunte 44.62.179.

DE DATIVUS SINGULARIS (Dsg.)

De uitgangen van de Dsg zijn : -Ѹ / -ю ; -ѣ / -и ; -ови / -ѣви

I. m.n. hard : -Ѹ

m.n. zacht : -ю

II. f. hard : -ѣ

f. zacht : -и

f. gutt. : -ѣ

f. ruiskl. : -и

III. m.f. -ь : -и

IV. m.f.n. : -и

De Dsg. voor de declinaties II, III, en IV is identiek aan Lsg., d.w.z.

-ѣ : - als de Nsg. eindigt op een hard teken of een harde klinker ;

-и : - als de Nsg. eindigt op een zacht teken of een zachte klinker ;

- na een ruisklank, b.v. ѣноши ;

- altijd in de IVe declinaison.

Opmerkingen :

- In plaats van -Ѹ / -ю, hebben enkele woorden de uitgang -ови / -ѣви, b.v. сѣиови, царѣви (stammen op -у).

Dit geldt vooral voor eigennamen en vreemde woorden. Ze hebben vaker de uitgang -ови dan -ѣви, ze behoren zelfs tot een zachte verbuiging: моѸсеѸови, архіерѣови, петрѸови.

V.b. uit het Evangelie: Lk 8:29 дѸхови *aan de geest*

Lk 1:27 мужѣви *aan een man*

Mk 12:17 кѣсарѣви, ѡгѸови *aan Caesar, aan God*

Joh 14:22 не мірови *niet aan de wereld*

De D op -ови komt men vooral tegen wanneer hij alleen staat en zonder bepaling (vgl. Vaillant, p.94, § 60), vgl.

Mk 15:45 даде тѣло іѸсифови *hij gaf het lichaam aan Jozef, maar*

Joh 4:5 ѡже даде іѸкѸовѸ іѸсифѸ, сѣинѸ своѸмѸ
dat Jacob aan Jozef, zijn zoon, gaf.

- Voor ѣ veranderen de gutturalen net zo als bij de L (vgl. p.37):

Г	}	voor	{	и	}	>	{	з	сѸгѸа ⇒ сѸзѣ
к								рѸкѸа ⇒ рѸцѣ	
х								мѸха ⇒ мѸсѣ	

DE ACCUSATIVUS SINGULARIS (Asg.)

De uitgangen van de Asg. zijn: -Ѹ / -ю ; -ь

I.	Asg. = Nsg.	: кра́й, селò, мо́ре
	= Gsg.	voor de zelfst. naamwoorden die levende wezens of personen aanduiden. Genoemd : "ACC-GEN" (vgl. Vaillant, p.176, § 119) : раба̀, ца́ря, дѣ́ха
II.	f. dur : -Ѹ	: же́нѸ, рѣ́кѸ
	f. mou : -ю	: зе́млю, сѣ́дѣю
III.	Asg. = Nsg.	: пѣ́ть, за́повѣдь
IV.	m.n. : Asg. = Nsg.	: сте́пень, де́нь, ѣ́ма
	f. : -ь	: ма́т-ер-ь, це́рков-ь

Opmerkingen en uitzonderingen:

- Soms treft men aan "ACC=NOM" soms "ACC=GEN", b.v.

Joh 20:22 прїимїте дѣ́хъ сѣ́тъ *ontvangt de heilige Geest* (i.p.v. дѣ́ха сѣ́таго).

DE INSTRUMENTALIS SINGULARIS (Isg.)

De uitgangen van de Isg. zijn: -омъ / -емъ ; -ою / -ею ; -їю

I.	m.n. hard	: -омъ	раба̀-о́мъ ; сел-о́мъ
	m.n. zacht	: -емъ	ца́р-е́мъ, кра́-емъ, мо́р-емъ
II.	f. hard	: -ою	же́н-о́ю
	f. zacht	: -ею	зе́мл-е́ю ; ѣ́нош-ею
III.	m.n.	: -емъ	пѣ́т-е́мъ ; дн-е́мъ ; ѣ́мен-емъ
IV.			f.

Opmerkingen en uitzonderingen:

- Mannelijke woorden op -їа (I^e decl.) hebben in de I de uitgang

-емъ i.p.v. -омъ, b.v. ѣ́саїа : ѣ́саїе́мъ *Jesaja*

їере́міа : їере́міе́мъ *Jeremias*

DE LOCATIVUS SINGULARIS (Lsg.)

De uitgangen van de Lsg. zijn: -ѣ ; -и

- ѣ : - als de Nsg. eindigt op een hard teken of een harde klinker.
- и : - als de Nsg. eindigt op een zacht teken of een zachte klinker.
 - na een ruisklank, b.v. ѿноши;
 - altijd in de IVe declinatie: свѣкр-ѡв-и, невѣс-ѿ, ѡтроч-ѡт-и.

Opmerkingen en uitzonderingen:

- De uitgang -ѣ / -и van de L kan een verandering veroorzaken van de voorafgaande gutturaal:

- г	} voor	{ и	}	>	{ з	вѡгз	⇒	вѡзѣ
- к						ѡтрокз	⇒	ѡтроцѣ
- х						дѡхз	⇒	дѡсѣ

in plaats van: вѡгѣ, ѡтрокѣ, дѡхѣ

- In de eerste verbuiging - zacht (voorbeeld царѣ), vindt men vaak een -ѣ i.p.v. een -и: Ps 149:2 ѡ царѣ своѡмз *voor zijn koning*. Ook in zelfst. naamwoorden op een ruisklank: Hnd 17:31 вз мѡжѣ *door de man*.
Zelfst.nmw. op -ц hebben -ѣ en -ы: Mt 5:28 вз сѣрдцѣ своѡмз *in zijn hart*.
- De L eindigt op -ѡ in enkele bepalingen v. plaats (= L v. stammen op -у), b.v.:
Joh 14:2 вз домѡ оцѡ моѡгѡ *in het huis van mijn Vader*.
Mt 2:9 стѡ вѣрхѡ *ze bleef stilstaan boven (de plaats)*.

DE VOCATIVUS SINGULARIS (Vsg.)

De uitgangen van de Vsg. zijn: -ѣ / -ю(-ѡ); -о; -и

I. m. op -з, -ѿ	: -ѣ	:	рѡвѣ, ѡтчѣ; мрѡвѣ
-ѣй	: -ѣ / -ю	:	фарісѣѣ, ѡрхіѣрѣю
-ѣ	: -ю	:	царю
- ruisklank + -з / -ѣ	: -ѡ	:	мѡжѡ, врѡчь ⇒ врачѡ
n. = Nsg.	: ...	:	мѡре
II. f. hard	: -о	:	жѣно, дѣво; владѣико
f. zacht (& ruisklank + -ѡ)	: -ѣ	:	сѡдѣѣ, ѿноше, Маріѣ
III. m. = Nsg. (of : -и)	: (-и)	:	пѡть (-и)
f.	: -ѣ	:	зѡповѣде
IV. Vsg = Nsg.	: ...	:	дѣнь, ѿма, мѡти.

b) DE PLURALIS

DE NOMINATIVUS EN DE VOCATIVUS PLURALIS (Npl. en Vpl.)

De uitgangen van de NVpl. zijn: -и / -ы; -а / -а; -їє
: -є; -овє / -евє; -їа

Algemene regel:

- и :	I. m.	ра́бъ ⇒ рабѣ; дѣ́хъ ⇒ дѣси
	II. f. zacht (Nsg. op -а)	землѣ ⇒ землѣи
	f. hard na gutt. of ruisklank	рѣкѣ ⇒ рѣки; ѣноша ⇒ ѣноши
	III. f.	зѣповѣдѣ ⇒ зѣповѣди
	IV. m.f.	стѣпѣнѣ ⇒ стѣпѣни; ма́тъ ⇒ ма́тери
- ы :	I. m. na -ц (< -к, vgl. opm. nr 1, p.39)	ѣтрокѣ ⇒ ѣтроцы
	II. f. hard (Nsg. op -а)	женѣ ⇒ женѣи
- а :	I. n. hard (Nsg. op -о)	селѣ ⇒ сѣла
	IV. n.	небо ⇒ небесѣ
- а :	I. n. zacht (Nsg. op -є)	мо́ре ⇒ морѣ
- їє :	III. m.	пѣтъ ⇒ пѣтїє
- Voor de andere uitgangen: vgl. opmerkingen hierna.

Opmerkingen:

1. Voor -и, veranderen de keelklanken in de I^e declinatie m. op dezelfde wijze als in de Lsg.:

Г К Х	} voor и >	{	З	вѣгъ	⇒	вѣзи (Ps 81:6)
			Ц	ѡтрокъ	⇒	ѡтроцы (vgl.p.22.38)
			С	дѡхъ	⇒	дѡси

2. De IIIe declinatie van mannelijke woorden heeft invloed gekregen op enkele woorden van de I^e en IVe declinatie, die eindigen op -ь. Hierdoor komt men behalve de regelmatige vormen op -и: царѣ, мѡжи, днѣ, de vormen царѣе, мѡжѣе, днѣе tegen. In het Oudslavisch had мѡжъ -ь : мѡжь.

3. Zelfst. naamw. die een titel of functie aangeven hebben in Npl. de uitgang

-ѣ als de Nsg. eindigt op -рь: пѡстырь ⇒ пѡстырѣе,

рыбарь ⇒ рыбарѣе;

-еє als de Nsg. eindigt op -ей: ѣрей ⇒ ѣреєе,

фарисей ⇒ фарисеєе.

4. Namen van stammen of volken op -инъ hebben in pl. -е, b.v. галилѡнинъ ⇒ галилѡнѣ (uitvallen van het suffix van de singularis).

5. Verschillende substantiva (die van het type сѣинъ; vgl. GDsg., opmerkingen) hebben in Npl. -овѣ ou -евѣ : сѣиновѣ, вѣрчевѣ (stammen op -у).

6. Soms komt men in de I^e declinatie de uitgang -ы tegen i.p.v. -и b.v. Mt 4:3 хлѣбъ ⇒ хлѣбы *de broden*.

7. Het woord вѣръъ *broek* heeft een speciale declinatie in het meervoud (vgl. Alipij 47, Bielfeldt 61.124):

Npl.: вѣрѣа

A: вѣрѣй

G: вѣрѣй

I: вѣрѣаи

D: вѣрѣаиъ

L: вѣрѣахъ

8. De vrouwelijke substantiva op een VOCAAL + ѡ (b.v. вѣа *hals*, мѡнѣа *bliksem*, смѣа *slang*, etc.) hebben in NApI. de oude vormen van het Oudslavisch: -а. B.v. Mk 16:18 смѣа вѣзмѣтъ *ze nemen de slangen*. Maar: стрѣа ⇒ стрѣй *stromen*.

DE GENITIVUS PLURALIS (Gpl.)

UITGANGEN: 1. -∅ (uitvallen van de eindklinker);

2. -ΩΒΖ, -ΕΒΖ;

3. -ΐΎ, -Εΐ.

∅	I ^e decl., m. op -z (maar, vgl. hierna -ΩΒΖ)	ρᾰ́βz ⇒ ρᾰ́βz
	I ^e decl., n. (-o / -e)	σελᾰ́ ⇒ σελᾰ́z
	II ^e decl., f. (-a / -a)	γενᾰ́ ⇒ γενᾰ́z
	IV ^e decl., n. (Npl. op -a : deze -a vervalt)	νεβᾰ́ ⇒ νεβᾰ́z

Fonologisch -ε = [je] en -α = [ja]. Het tweede element van deze vorm (zuiver theoretisch) verdwijnt in Gpl., d.w.z. de [e] en de [a]. Het overblijvende deel [j] wordt als -ь geschreven na een medeklinker maar als -ΐ na een klinker.

Als bovendien de klemtoon op de uitgang valt dan verandert de -ь in -Εΐ. B.v.: μόρε = *μόρ[je]. Gpl.: *μόρ[j] = *μόрь, maar de klemtoon valt op de uitgang, dus: морεΐ.

ΩΒΖ - ΕΒΖ	I ^e decl., m. op -z (Russ. invloed)	ΩΒΖ: ρᾰ́βz ⇒ ραβᾰ́ΩΒΖ
	-ΐ	: ΕΒΖ: κρᾰ́ΐ ⇒ κραεᾰ́ΒΖ

Woorden op -Εΐ blijven "onverbogen" in Gpl. (vgl. infra).

ΐΎ - Εΐ	I ^e décl., m. op -ь (Russ. invloed)	цᾰ́рь ⇒ царεΐ
	III ^e décl., m.f. op -ь (Russ. invloed)	пᾰ́ть ⇒ пᾰ́тΐΎ (Εΐ)
	I ^e décl., m. op ruiskl. + z (Russ. invloed)	мᾰ́жz ⇒ мᾰ́жΕΐ
	I ^e décl., m. op -Εΐ	ᾰ́ερεΐ ⇒ ᾰ́ερεΐ
	IV ^e décl., m.f. (Russ. invloed)	дᾰ́нz ⇒ дᾰ́нΐΎ (Εΐ)
		мᾰ́ти ⇒ мᾰ́тереΐΎ (Εΐ)

In veel woorden wordt een *vluchtige klinker* ingevoegd tussen twee medeklinkers die op elkaar zouden volgen t.g.v. het uitvallen van een klinker in de uitgang. Deze vluchtige klinker kan het accent hebben. De twee vluchtige klinkers zijn -o- en -e-. In het Russisch worden ze, evenals in het Kerkslavisch, niet ingevoegd tussen de volgende groepen: -ств-, -ст-, -зд-, -нт-, -нн-. (Vgl. p.21)

Voorbeelden van deze tussenvoeging ("epenthese") van vluchtige klinkers:

I. Nsg.	Gpl.	II. Nsg.	G	
<u>ЗЕМЛЯ</u>	<u>ЗЕМЕЛЬ</u>	<u>ДЕНЬ</u>	<u>ДНИЙ</u>	(pl.)
		<u>ОТЕЦ</u>	<u>ОЦА</u>	(sg.)
		<u>ЦЕРКОВЬ</u>	<u>ЦЕРКВЕЙ</u>	(pl.)

DE DATIVUS PLURALIS (Dpl.)

De uitgangen van de Dpl. zijn: -ОМЪ / -ЕМЪ (-ЕМЪ); -АМЪ / -АМЪ

-ОМЪ	}	I ^e decl., harde uitgangen (-Ъ, -О)	РАБ-ОМЪ
		IV ^e decl., enkele neutra	ЙМ-ЕН-ОМЪ
-ЕМЪ (-ЕМЪ)	}	I ^e decl., masc. na ruisklanken	МЪЖ-ЕМЪ
		zachte uitgangen (-Й, -Ь, -Е)	МОР-ЕМЪ
		III ^e decl. (-Ь): fem. : -ЕМЪ	ЗАПОВѢД-ЕМЪ
		masc. (vgl. Isg.!) : -ЕМЪ	ПѢТ-ЕМЪ
	}	IV ^e decl. (beh. enkele neutra (vgl. hiervoor) en enkele fem. op -АМЪ (vgl. uitz.))	МАТЕР-ЕМЪ
-АМЪ	}	II ^e decl., harde uitgangen : -АМЪ	ЖЕН-АМЪ
-АМЪ		zachte uitgangen : -АМЪ	ЗЕМЛ-АМЪ.

Opmerkingen en uitzonderingen:

- Vreemde woorden (ontleend aan het Grieks of Hebreeuws) die eindigen op -ей hebben soms -ОМЪ i.p.v. -ЕМЪ, b.v.
фарисей ⇒ фарисе́емъ / фарисе́омъ (vgl. Lk 11:42 / Mt 22:41).
- Een aantal woorden (stam op -у, vgl. Dsg., opm.) heeft het "facultatieve" infix -ов- / -ев-, b.v. сынъ ⇒ сыновомъ / сынѡмъ (vgl. Num 18:11; Esd 9:12).
- De Dpl. van братъ is братіамъ (vgl. p.39),
свекръ ⇒ свекрѡмъ (stam op -ū, vgl. p.32),
церковь ⇒ церквѡмъ.

DE ACCUSATIVUS PLURALIS (Ap1.)

De uitgangen van substantiva in de Ap1. zijn :

1. -ы of -и voor mannelijke en vrouwelijke woorden;
2. -а of -а for onzijdige woorden.
3. gelijk aan de uitgangen van de Gpl. (-з, -овз, -ей) in enkele gevallen van substantiva die levende wezens aanduiden. Dit verschijnsel is echter nog geen regel zoals in het moderne Russisch. In het Kerkslavisch zijn de "levende" substantiva in de Ap1. gewoonlijk gelijk of bijna gelijk aan de Npl.: uitgangen -ы of -и. (vgl.p.36.43)

1. De uitgangen -ы of -и

a) De uitgang is -ы, als de wortel van een woord (m. of f.) eindigt:

- (1) op een harde consonant;
- (2) op een ruisklank (-ж, -ш, -ч, -щ).

Vb. (1) m. рѡѡ-з ⇒ рѡѡ-ы
f. жєн-ѡ ⇒ жєн-ы
(2) m. мѡж-з ⇒ мѡж-ы
f. ѳѡнош-ѡ ⇒ ѳѡнош-ы

b) De uitgang is -и, als de wortel van een woord (m. of f.) eindigt:

- (3) op een zachte consonant (+ ѡ)
- (4) op een vocaal (+ ѳ)
- (5) op een gutturaal (+ з), d.w.z. -к, -г, -х (vgl.p.23).

Er heeft geen verandering plaats van de gutturaal en de sisklank zoals in de Npl.!

Vb. (3) m. цѡр-ѡ ⇒ цѡр-и
f. зємл-ѡ (= *зємл-ѡѡ) ⇒ зємл-и
(4) m. крѡ-ѳ ⇒ крѡ-и
f. сѡдї-ѡ (= *сѡдї-ѳѡ) ⇒ сѡдї-и
(5) m. дѡх-з ⇒ дѡх-и
f. рѡк-ѡ ⇒ рѡк-и

Deze regel (1.b) geldt ook voor de substantiva van de IIIe en IVe declinatie:

Vb. (3) f. III	зѡповѣд-ь	⇒ зѡповѣд-и
m. III	пѣт-ь	⇒ пѣт-ѣ
m. IV	дѣн-ь	⇒ дн-ѣ
f. IV	цѣрков-ь	⇒ цѣркв-и

2. De uitgangen -a of -a

Zoals in al de indo-europese talen is de Apl. van onzijdige woorden gelijk aan de Npl.

a) De uitgang is dus -a, als de wortel van het onzijdige woord eindigt op een harde consonant en in onzijdige woorden van de IVe declinatie.

Vb. сѣл-ѡ	⇒ сѣл-а	(I ^e decl.)
нѣб-ѡ	⇒ нѣб-ѣ-а	(IV ^e decl.)

b) De uitgang is -a, als de wortel van het onzijdige woord eindigt op een zachte consonant.

Vb. мор-ѣ	⇒ мор-а	(I ^e decl.)
-----------	---------	------------------------

3. "Levende" substantiva waarvoor geldt Apl. = Gpl.

Slechts enkele uit vele voorbeelden:

рѡбѣз	⇒ рѡбѣ-ѣ	maar ook	рѡбѣ-ѡвѣз	(= Gpl.)
цѡрь	⇒ цѡр-ѣ	"	цѡр-ѣѣ	"
жен-ѡ	⇒ жен-ѣ	"	жен-ѣ	"
сѣдѣѡ	⇒ сѣдѣ-ѣ	"	сѣдѣ-ѣѣ	"
ѣноша	⇒ ѣнош-ѣ	"	ѣнош-ѣ	"
мѡти	⇒ мѡтер-ѣ	"	мѡтер-ѣѣ	"
свѣкрѣ	⇒ свѣкрѡв-ѣ	"	свѣкрѡв-ѣѣ	"

De regel acc.-gen. voor levende wezens (dwz. het onderscheid tussen namen van personen en zaken) is nog niet gesystematiseerd gedurende de periode van het Oudslavisch (vgl. p.36).

ACCUSATIVUS PLURALIS (samenvattend overzicht)

	Nsg.	Npl.	ApI.	Gpl.
I <u>MASC</u>	ра́бѣ ца́рь кра́й і́ерей дѣ́цѣ ѡтрокѣ мѣ́жѣ	рабаѢ ца́рѣ, ца́рѣѣ кра́и і́ереѣ дѣ́си ѡтроцы мѣ́жи, мѣ́жѣѣ	рабаѢ ца́рѣ кра́и і́ереѣ дѣ́чи ѡтроки мѣ́жѣѣ	рабаѡвѣ, раѢѣ ца́рѣѣ краѢѣвѣ і́ереѣѣ дѣ́чѡвѣ ѡтрокѡвѣ, ѡтрокѣѣ мѣ́жѣѣ
I <u>NEUTR</u>	мѡре се́лѡ зна́менїѣѣ	мореѢ се́ла зна́менїѢѣ	мореѢ се́ла зна́менїѢѣ	мореѣѣ се́лѣѣ зна́менїѣѣ
II <u>FEM</u> + <u>MASC</u>	женѡ рѣ́ка зе́мляѢ сѡ́дїѢѣ ю́ноша	женѢѣ рѣ́ки зе́мляѣѣ сѡ́дїѣѣѣ ю́ношыѣѣ	женѢѣ рѣ́ки зе́мляѣѣ сѡ́дїѣѣѣ ю́ношыѣѣ	женѣѣѣ рѣ́кѣѣѣ земѢѣѣ сѡ́дїѣѣѣ, -ѣѣѣ ю́ношѣѣѣ
III f. m.	за́повѣ́дь пѣ́ть	за́повѣ́ди пѣ́тїѣѣ	за́повѣ́ди пѣ́тїѣѣ	за́повѣ́дѣѣѣ пѣ́тїѣѣѣ (ѣѣѣ)

IV Apl.m.f.: -и ou A-G -їѣѣ, -ѣѣѣ n.: -а

DE INSTRUMENTALIS PLURALIS (Ipl.)

De uitgangen van de Ipl. zijn: -ы / -и ; -ами / -ами ; -ьми

-ы	{ I ^e decl., harde uitgangen na een ruisklank, als onderscheidingssteken IV ^e decl. neutrum	раб-ы мѣж-ы йм-ен-ы
-и	{ I ^e decl., zachte uitgangen na keelklanken	крѣ-и; цар-и ѡтрок-и
-ами	{ II ^e decl., harde uitgangen na ruisklanken twee uitzonderingen v.d. IV ^e decl. f. :	жен-ами юнош-ами свѣкрѡв-ами; цѣркв-ами
-ами	{ II ^e decl., zachte uitgangen De Ipl. van вратъ :	земл-ами врат-и-ами (vgl. p.39)
-ьми	{ III ^e decl. IV ^e decl., m.f. I ^e decl., onder invloed van de III ^e decl.	пѣт-ьми дѣн-ьми цар-ьми

Opmerking: Soms komt men de uitgang -ами in de I^e declinatie tegen onder invloed van het Russisch (in de meest recente uitgaven), vgl. p.28. Voor het weglaten van ъ, vgl. de opmerking op p.23.

DE LOCATIVUS PLURALIS (Lpl.)

De uitgangen van de Lpl. zijn: -ѣχz / -εχz ; -αχz / -αχz ; -ιχz

-ѣχz	{	I ^e decl., harde uitgangen (-z, -o)	сѣл-ѣχz
		IV ^e decl. n.	нѣв-ѣ-ѣχz
-εχz	{	I ^e decl., m. zachte uitgangen (-й, -ь)	цар-ѣχz
		III ^e decl.	пѣт-ѣχz
		IV ^e decl. m.f. (behalve enkele uitz. op -αχz, vgl. hierna).	дн-ѣχz
-йχz		I ^e decl., n. op -йѣ	знáменї-ιχz
-αχz	{	I ^e decl., m. na ruisklanken	мѣж-αχz
		II ^e decl., harde uitgangen	рѣк-αχz
-αχz	{	I ^e decl., n. op -ε (Russ. invloed)	мор-αχz
		II ^e decl., zachte uitgangen	сѣдї-αχz

Opmerkingen en uitzonderingen:

1. De uitgangen -αχz van de onzijdige substantiva van de I^e declinatie zijn ingevoerd onder invloed van het Russisch. Men zou -εχz verwachten.
2. De onzijdige substantiva op -ищѣ hebben de uitgangen -αχz, -ιχz of -εχz in de Lpl., b.v. Mt 10:17 на созѣрищ-αχz
Ps 1:3 при ѣсхѣдищ-ιχz
Lk 11:43 на сѣнмищ-εχz
3. Evenals voor de Dpl., heeft een aantal woorden het infix -ов- / -ѣв-, b.v. сѣинz ⇒ сѣин-ов-ѣχz.
4. De Lpl. van вратz is вратїαχz (vgl. p.39),
свѣкрѣи ⇒ свѣкрѣваχz (stam op -ū, vgl. p.32),
цѣрковѣ ⇒ цѣркѣваχz.

II. HET ADJECTIEF (het bijvoeglijk naamwoord)

1. KORTE EN LANGE VORM

- De adjectiva hebben twee vormen: een *korte* vorm met een *onbepaalde* betekenis, zoals мъдръ, -о, -а (m.n.f.) *wijs*; en een *lange* vorm met een *bepaalde* betekenis: мъдр-ый, -ое, -ая (m. n. f.) *de wijze*.

- Het adjectief van de KORTE VORM wordt verbogen volgens de *nominale flexie*, d.w.z. het wordt verbogen als een substantief: van de I^e declinatie voor de mannelijke en onzijdige adjectiva, van de IIe declinatie voor de vrouwelijke.

Men moet echter rekening houden met de volgende verschillen:

SING: Im.n. heeft de uitgangen van de lange vorm: -ымъ, -имъ.

DUAL: D en I hebben de uitgangen van de lange vorm: -ыма, -има.

Soms vindt men nog de oude nominale vormen, b.v. Mt 19:28
ко́лѣнома і́ймвома (*de twaalf*) *stammen van Israël*.

PLUR: Behalve in de N en in de A, heeft het adjectief altijd de lange vorm.

In de Gm.n. vindt men soms de korte vorm, soms de lange vorm (maar met de betekenis van de korte vorm).

- Een zelfstandig gebruikt adjectief heeft in de V normaal de lange vorm:

Lk 12:20 Бѣзѣмне, въ сію нощь дѣшѣ твою истажѣтъ ѿ тебѣ
Damoor, deze nacht zal men je ziel opeisen.

- Een adjectief dat een substantief in de V bepaalt, heeft normaal de lange vorm (en impliceert een bepaald lidwoord) maar het kan kort zijn.

Lange vorm: Lk 19:22 ѡ́къвый рѣѣ

Lk 25:20 (?) рѣѣ влгій и вѣрный

Korte vorm: Vespers van 30 jan.:

Преѡжѣнне васііѣ, григѡріѣ всемѡдре,
всезлатѣ и всечтне іѡанне.

- De bezittelijke adjectiva op -ій (b.v. рѣій) zijn adjectiva van de korte vorm. Ze worden bij voorkeur verbogen als substantiva van de I^e declinatie op -й, b.v. кра́й. Ze nemen echter soms de lange vorm aan (zie vb. вѣій кра́й, p.50).

Opmerkingen bij het adjectief van de LANGE VORM:

- De adjectiva van de lange vorm hebben de uitgangen van de *pronominale flexie* (voornaamwoordelijke verbuiging).
- De bepaalde flexie komt voort uit de toevoeging aan de onbepaalde vormen van een enclitisch bestanddeel -и (m.), -ѣ (n.), -ѧ (f.), dat als bepaald lidwoord fungeert en dat is gewoonlijk het pronomen demonstrativum (aanwijzend voornaamwoord) ѥ (< *ъ), ѥ, ѧ (ook gebruikt als pron. personalis (persoonlijk vnw.) en pron. relativum (betrekkelijk vnw); vgl. p.62 e.v.; Bielfeldt p.151,153,161; Alipij p.58 e.v., p.67); Trunte p.35 e.v., 50).
- De eind-gutturalen van de wortel worden zacht voor zachte klinkers:
БЛАГІЙ¹⁾ ⇒ БЛАЗІи (Npl.), БЛАЗѢМЗ (Lsg.), БЛАЗѢЙ (Dsg.f.).

- -ск- wordt -ст- voor een zachte vocaal:
ЧЕЛОВѢЧЕСКІЙ²⁾ ⇒ Ѡ СЫНѢ ЧЕЛОВѢЧЕСТѢМЗ.

- Het adjectief многіи *vele* heeft de uitgangen van de pronominale flexie.

Vergelijk de volgende vormen met de declinatie van ТОЙ, ТѢ, ТАА:

Isg.m.n. : МОЗѢМЗ - ТѢМЗ

Gpl.m.n.f. : МОЗѢХЗ - ТѢХЗ

Dpl.m.n.f. : МОУЗѢМЗ - ТѢМЗ

Lpl.m.n.f. : МОЗѢХЗ - ТѢХЗ

- De volgende adjectiva blijven onverbogen:

ИСПѠНЬ *vol, vervuld*

СВОБОДЬ *vrij*

СДГѢВЬ *dubbel*

ОУДОБЬ *gemakkelijk*

Voorbeeld: ИСПѠНЬ НЕБО И ЗЕМЛѧ СЛѠВЫ ТВОЕѧ

hemel en aarde zijn vol van Uw glorie. (Sanctus)

¹⁾ -гій komt in de plaats van -гий (vgl. p.22 e.v.).

²⁾ -скій komt in de plaats van -ский (vgl. p.23).

2. DECLINATIE VAN HET ONBEPAALENDE ADJECTIVUM (korte vorm, nominaal)

Uitgangen	m.	-З ДОБРА́З	-Ь ЧЕЛОВѢ́Ч-Ь СІ́Н-Ь	-Й БѢ́Ж-Й
	f.	-А ДОБРА́А	-А ЧЕЛОВѢ́Ч-А СІ́Н-А	-А БѢ́Ж-А
	n.	-О ДОБРА́О	-Е ЧЕЛОВѢ́Ч-Е СІ́Н-Е	-Е БѢ́Ж-Е

HARDE DECLINATIE		m.	n.	f.
	N	мѡ́др-З	мѡ́др-О	мѡ́др-А
	G	мѡ́др-А		мѡ́др-Ы
	D	мѡ́др-Ѹ		мѡ́др-Ѣ
	A	мѡ́др-З (-А)	мѡ́др-О	мѡ́др-Ѹ
	I	мѡ́др-ЫМЗ		мѡ́др-ОЮ
	L	мѡ́др-Ѣ		мѡ́др-Ѣ
	V	мѡ́др-Е	мѡ́др-О	мѡ́др-А
	NAV	мѡ́др-А	мѡ́др-Ѣ	мѡ́др-Ѣ
	GL DI	мѡ́др-Ѹ мѡ́др-ЫМА		
ZACHTE DECLINATIE	NV	мѡ́др-И	мѡ́др-А	мѡ́др-Ы
	G	мѡ́др-ЫХЗ		
	D	мѡ́др-ЫМЗ		
	A	мѡ́др-Ы (-ЫХЗ)	мѡ́др-А	мѡ́др-Ы
	I	мѡ́др-Ы (-ЫМИ)		мѡ́др-ЫМИ
	L	мѡ́др-ЫХЗ		
		m.	n.	f.
N	госпѡ́ден-Ь	госпѡ́дн-Е	госпѡ́дн-А	
G	госпѡ́дн-А		госпѡ́дн-И	
D	госпѡ́дн-Ю		госпѡ́дн-И	
A	госпѡ́ден-Ь (-А)	госпѡ́дн-Е	госпѡ́дн-Ю	
I	госпѡ́дн-ИМЗ		госпѡ́дн-ЕЮ	
L	госпѡ́дн-И		госпѡ́дн-И	
V	госпѡ́ден-Ь	госпѡ́дн-Е	госпѡ́дн-А	
NAV	госпѡ́дн-А	госпѡ́дн-И	госпѡ́дн-И	
GL DI	госпѡ́дн-Ю госпѡ́дн-ИМА			
NV	госпѡ́дн-И	госпѡ́дн-А	госпѡ́дн-И	
G	госпѡ́дн-ИХЗ			
D	госпѡ́дн-ИМЗ			
A	госпѡ́дн-И (-ИХЗ)	госпѡ́дн-А	госпѡ́дн-И (-ИХЗ)	
I	госпѡ́дн-И (-ИМИ)		госпѡ́дн-ИМИ	
L	госпѡ́дн-ИХЗ			

HARDE DECLINATIE OP -Й

	m.	n.	f.
N	БЖІ-Й кр́а-й	БЖІ-Е ЗНА́МЕНІ-Е	БЖІ-А МІЛОСТЫН-А
G	БЖІ-А кр́а-а	БЖІ-А ЗНА́МЕНІ-А	БЖІ-А МІЛОСТЫН-И
D	БЖІ-Ю кр́а-ю	БЖІ-Ю ЗНА́МЕНІ-Ю	БЖІ-И МІЛОСТЫН-И
A	БЖІ-Й кр́а-й	БЖІ-Е ЗНА́МЕНІ-Е	БЖІ-Ю МІЛОСТЫН-Ю
I	БЖІ-ИМЗ кр́а-ЕМЗ	БЖІ-ИМЗ ЗНА́МЕНІ-ЕМЗ	БЖІ-ЕЮ МІЛОСТЫН-ЕЮ
L	БЖІ-И (-ЕМЗ) кр́а-И	БЖІ-И (-ЕМЗ) ЗНА́МЕНІ-И	БЖІ-И МІЛОСТЫН-И
V	БЖІ-Й кр́а-ю	БЖІ-Е ЗНА́МЕНІ-Е	БЖІ-А МІЛОСТЫН-Е
NAV	БЖІА кр́а-а	БЖІ-И ЗНА́МЕНІ-И	БЖІ-И МІЛОСТЫН-И
GL	БЖІ-Ю кр́а-ю	БЖІ-Ю ЗНА́МЕНІ-Ю	БЖІ-Ю МІЛОСТЫН-Ю
DI	БЖІ-ИМА кр́а-ЕМА	БЖІ-ИМА ЗНА́МЕНІ-ЕМА	БЖІ-ИМА МІЛОСТЫН-АМА
NV	БЖІ-И кр́а-и	БЖІ-А ЗНА́МЕНІ-А	БЖІ-А МІЛОСТЫН-И
G	БЖІ-ИХЗ кр́а-ÉВЗ	БЖІ-ИХЗ ЗНА́МЕНІ-Й	БЖІ-ИХЗ МІЛОСТЫН-Ь
D	БЖІ-ИМЗ кр́а-ЕМЗ	БЖІ-ИМЗ ЗНА́МЕНІ-ЕМЗ	БЖІ-ИМЗ МІЛОСТЫН-АМЗ
A	БЖІ-И кр́а-и	БЖІ-А ЗНА́МЕНІ-А	БЖІ-А МІЛОСТЫН-И
I	БЖІ-И кр́а-и	БЖІ-И ЗНА́МЕНІ-И	БЖІ-ИМИ МІЛОСТЫН-АМИ
L	БЖІ-ИХЗ кр́а-ЕХЗ	БЖІ-ИХЗ ЗНА́МЕНІ-ИХЗ	БЖІ-ИХЗ МІЛОСТЫН-АХЗ

3. DECLINATIE VAN HET BEPAALDE ADJECTIVUM (lange vorm, pronominaal)

Uitgangen	m.	ДОБЕРЪ + И = ДОБРЫЙ	СЫНЬ + И = СЫНІЙ	БЪЙ + И = БЪІЙ
	f.	ДОБРА + А = ДОБРАА	СЫНА + А = СЫНАА	БЪА + А = БЪАА
	n.	ДОБРО + Е = ДОБРОЕ	СЫНЕ + Е = СЫНЕЕ	БЪЕ + Е = БЪЕЕ

		m.	n.	f.
HARDE DECL.	N V	мѡдр-ыѡ	мѡдр-ое	мѡдр-аа
	G	мѡдр-агѡ		мѡдр-ыа
	D	мѡдр-омѡ		мѡдр-ѣѡ (-ой)
	A	мѡдр-ыѡ (-аго)	мѡдр-ое	мѡдр-ѡю
	I	мѡдр-ымз		мѡдр-ою
	L	мѡдр-ѣмз		мѡдр-ѣѡ (-ой)
NAV	мѡдр-аа	мѡдр-ѣи	мѡдр-ѣи	
GL	мѡдр-ѡю			
DI	мѡдр-ыма			
	N V	мѡдр-їи	мѡдр-аа	мѡдр-ыа
	G	мѡдр-ыхз		
	D	мѡдр-ымз		
	A	мѡдр-ыа (-ыхз)	мѡдр-аа	мѡдр-ыа (-ыхз)
	I	мѡдр-ыми		
	L	мѡдр-ыхз		

		m.	n.	f.
ZACHTE DECL.	N V	сын-їѡ	сын-ее	сын-аа
	G	сын-агѡ		сын-їа
	D	сын-емѡ		сын-ей
	A	сынїѡ (-аго)	сын-ее	сын-юю
	I	сын-имз		сын-ею
	L	сын-емз		сын-ей
NAV	сын-аа	сын-їи	сын-їи	
GL	сын-юю			
DI	сын-има			
	N V	сын-їи	сын-аа	сын-їа
	G	сын-ихз		
	D	сын-имз		
	A	сын-їа (-ихз)	сын-аа	сын-їа (-ихз)
	I	сын-ими		
	L	сын-ихз		

DECLINATIE
OP
GUTTURAAL

	m.	n.	f.
NV	БЛАГ-ÍЙ	БЛАГ-óЕ	БЛАГ-áА
G	БЛАГ-áГΩ		БЛАГ-ÍА
D	БЛАГ-óМÛ		БЛА́З-ЪЙ
A	БЛАГ-ÍЙ (-áГó)	БЛАГ-óЕ	БЛАГ-óЮ
I	БЛАГ-ÍМЗ		БЛАГ-óЮ
L	БЛА́З-ЪМЗ		БЛА́З-ЪЙ
NAV	БЛАГ-áА	БЛА́З-ЪИ	БЛА́З-ЪИ
GL	БЛАГ-óЮ		
DI	БЛАГ-ÍМА		
NV	БЛА́З-ÍИ	БЛАГ-áА	БЛАГ-ÍА
G	БЛАГ-ÍХЗ		
D	БЛАГ-ÍМЗ		
A	БЛАГ-ÍА (-ÍХЗ)	БЛАГ-áА	БЛАГ-ÍА
I	БЛАГ-ÍМИ		
L	БЛАГ-ÍХЗ		

DECLINATIE
OP
RUISKLANK

	m.	n.	f.
NV	НИ́Щ-ÍЙ	НИ́Щ-ЕЕ	НИ́Щ-АА
G	НИ́Щ-áГΩ		НИ́Щ-ÍА
D	НИ́Щ-ЕМÛ		НИ́Щ-ЕЙ
A	НИ́Щ-ÍЙ (-áГó)	НИ́Щ-ЕЕ	НИ́Щ-óЮ
I	НИ́Щ-ИМЗ		НИ́Щ-ЕЮ
L	НИ́Щ-ЕМЗ		НИ́Щ-ЕЙ
NAV	НИ́Щ-АА	НИ́Щ-ÍИ	НИ́Щ-ÍИ
GL	НИ́Щ-óЮ		
DI	НИ́Щ-ИМА		
NV	НИ́Щ-ÍИ	НИ́Щ-АА	НИ́Щ-ЫА
G	НИ́Щ-ИХЗ		
D	НИ́Щ-ЫМЗ		
A	НИ́Щ-ЫА (-ИХЗ)	НИ́Щ-АА	НИ́Щ-ЫА (-ИХЗ)
I	НИ́Щ-ИМИ		
L	НИ́Щ-ИХЗ		

4. DECLINATIE VAN HET PARTICIPIUM PRESENS ACTIVUM (vgl.p93 e.v.)

		m.	n.	f.
KORTE VORM (onbep.)	N V	творѣ (-ѣщѣ)	творѣ (-ѣще)	творѣщ-и
	G	творѣщ-а		творѣщ-и
	D	творѣщ-ѣ	творѣщ-е	творѣщ-и
	A	творѣщ-з (-а)		творѣщ-ѣ
	I	творѣщ-имз		творѣщ-ю
	L	творѣщ-емз		творѣщ-и
	NA	творѣщ-а		творѣщ-ѣ
	GL	творѣщ-ѣ		
	DI	творѣщ-ема		
	N	творѣщ-е	творѣщ-а	творѣщ-ѣ (-е)
	G	творѣщ-ихз		
	D	творѣщ-ымз		
A	творѣщ-ѣ (-ихз)	творѣщ-а	творѣщ-ѣ (-ихз)	
I	творѣщ-ими			
L	творѣщ-ихз			

		m.	n.	f.
LANGE VORM (bep.)	N	творѣи	творѣщ-ее	творѣщ-ѣѣ
	G	творѣщ-аго		творѣщ-їѣ
	D	творѣщ-емѣ	творѣщ-ее	творѣщ-ей
	A	творѣщ-їи (-аго)		творѣщ-ѣю
	I	творѣщ-имз		творѣщ-ю
	L	творѣщ-емз		творѣщ-ей
	NA	творѣщ-ѣѣ		творѣщ-їи
	GL	творѣщ-ѣю		
	DI	творѣщ-има		
	N	творѣщ-їи	творѣщ-ѣѣ	творѣщ-ѣѣ
	G	творѣщ-ихз		
	D	творѣщ-ымз		
A	творѣщ-ѣѣ (-ихз)	творѣщ-ѣѣ	творѣщ-ѣѣ (-ихз)	
I	творѣщ-ими			
L	творѣщ-ихз			

5. DECLINATIE VAN HET PARTICIPIUM PRETERITUM ACTIVUM (vgl.p.95)

Stam van een perfectief werkwoord op een consonant:

ѣвѣ-ти, сотвори-ти, ѣзѣвѣ-ти, воскресѣ-ти

KORTE
VORM

	m.	n.	f.
N	сотвѣрь	сотвѣрь-ше	сотвѣрь-ши
G	сотвѣрь-ша		сотвѣрь-ши
D	сотвѣрь-шѣ		сотвѣрь-ши
A	сотвѣрь (-ша)	сотвѣрь-ше	сотвѣрь-шѣ
I	сотвѣрь-шимъ		сотвѣрь-шею
L	сотвѣрь-шемъ		сотвѣрь-ши
NA	сотвѣрь-ша	сотвѣрь-ше	сотвѣрь-ше
GL	сотвѣрь-шѣ		
DI	сотвѣрь-шема		
N	сотвѣрь-ше	сотвѣрь-ша	сотвѣрь-ша (-ше)
G	сотвѣрь-шихъ		
D	сотвѣрь-шымъ		
A	сотвѣрь-ша (-шихъ)	сотвѣрь-ша	сотвѣрь-ша (-шихъ)
I	сотвѣрь-шими		
L	сотвѣрь-шихъ		

LANGE
VORM

	m.	n.	f.
N	ѣвѣ-ѣи	ѣвѣ-ше	ѣвѣ-шаа
G	ѣвѣ-шаго		ѣвѣ-шѣа
D	ѣвѣ-шею		ѣвѣ-шеи
A	ѣвѣ-шѣи (-шаго)	ѣвѣ-ше	ѣвѣ-шѣю
I	ѣвѣ-шимъ		ѣвѣ-шею
L	ѣвѣ-шемъ		ѣвѣ-шеи
NA	ѣвѣ-шаа	ѣвѣ-шѣи	ѣвѣ-шѣи
GL	ѣвѣ-шѣю		
DI	ѣвѣ-шимъ		
N	ѣвѣ-шѣи	ѣвѣ-шаа	ѣвѣ-шыа
G	ѣвѣ-шихъ		
D	ѣвѣ-шымъ		
A	ѣвѣ-шыа (-шихъ)	ѣвѣ-шаа	ѣвѣ-шыа (-шихъ)
I	ѣвѣ-шими		
L	ѣвѣ-шихъ		

Stam van een imperfectief werkwoord op een vocaal: творѣ-ти

		m.	n.	f.	
KORTE VORM	N	творѣ-вз	творѣ-вз (-вше)	творѣ-вши	
	G	творѣ-вша		творѣ-вши	
	D	творѣ-вшѣ		творѣ-вши	
	A	творѣ-вз (-вша)		творѣ-вше	творѣ-вшѣ
	I	творѣ-вшимз		творѣ-вшею	
	L	творѣ-вшемз		творѣ-вши	
	NA	творѣ-вша	творѣ-вшѣ	творѣ-вшѣ	
	GL	творѣ-вшѣ			
	DI	творѣ-вшема			
	N	творѣ-вше	творѣ-вша	творѣ-вша (-е)	
	G	творѣ-вшихз			
	D	творѣ-вшымз			
	A	творѣ-вша (-ихз)	творѣ-вша	творѣ-вша (-ихз)	
	I	творѣ-вшими			
	L	творѣ-вшихз			

		m.	n.	f.	
LANGE VORM	N	творѣ-вѣй	творѣ-вшеѣ	творѣ-вшаа	
	G	творѣ-вшаго		творѣ-вшаа	
	D	творѣ-вшемаѣ		творѣ-вшеѣ	
	A	творѣ-вшѣй (-аго)		творѣ-вшеѣ	творѣ-вшаю
	I	творѣ-вшимз		творѣ-вшею	
	L	творѣ-вшемз		творѣ-вшеѣ	
	NA	творѣ-вшаа	творѣ-вшѣи	творѣ-вшѣи	
	GL	творѣ-вшаю			
	DI	творѣ-вшимиа			
	N	творѣ-вшѣи	творѣ-вшаа	творѣ-вшаа	
	G	творѣ-вшихз			
	D	творѣ-вшымз			
	A	творѣ-вшаа (-ихз)	творѣ-вшаа	творѣ-вшаа (-ихз)	
	I	творѣ-вшими			
	L	творѣ-вшихз			

6. DE COMPARATIVUS¹⁾ (Vergrotende trap)

Vorming:

De vormen van de comparativus worden gedeclineerd als die van de positivus.

De comparativus wordt gevormd m.b.v. de volgende suffixen:

1. -(ѣ)ш- ⇒ de oude vorm;
2. -ѣйш- ⇒ de huidige vorm;
- айш- (na ruisklanken).

Gebruik:

1. Het suffix -(ѣ)ш- wordt gebruikt

- in de adjectiva op -к (-ок, -ек): ВЫСО́К -;
- in enkele primaire adjectiva, d.w.z. niet afgeleide, op -з, -а, -о,
b.v. ХУ́ДОЗ *slecht*.

De -к- van het adjectivum valt uit en de eindconsonant van de wortel wordt gepalataliseerd.

- Voorbeelden: - ВЫСО́КЗ ⇒ ВЫС- ⇒ ВЫШ-Ш- *hoog*
- ГЛУ́БОКЗ ⇒ ГЛУ́Б- ⇒ ГЛУ́БЛ-Ш- *diep*
- СЛА́ДОКЗ ⇒ СЛАД- ⇒ СЛА́ЖД-Ш- *zoet*

2. Het suffix -ѣйш- (-айш-) wordt aan sommige adjectiva, die hun infix van de wortel behouden, toegevoegd.

- Voorbeelden: - БОГ-А́Т-З ⇒ БОГ- ⇒ БОГ-А́Т-ѣйш- *rijk*
- КРАС-Е́Н-З ⇒ КРАС- ⇒ КРА́СН-ѣйш- *mooi*
- ВЫС-О́К-З ⇒ ВЫС- ⇒ ВЫСОЧ-а́йш- *hoog*

In de Nsg.m. valt de -ш- van het suffix van de comparativus uit (vgl. participia!).

In de Nsg.n. wordt de -ш- soms wel, soms niet geschreven.

¹⁾ Vgl. Biel'feldt 166 e.v., Trunte 106 e.v.

Uitgangen

KORT:

	m.	f.	n.
	-ій	-(ь)ши	-е / -(ь)ше
- (ь)ш -	{ вѣш-іі глѣбл-іі слѣжд-іі хѣжд-іі (van хѣдѣіі)	вѣш-ши глѣбл-ьши слѣжд-ши хѣжд-ши	вѣш-е (вѣшше) глѣбл-е (-ьше) слѣжд-е (-ше) хѣжд-е (-ше)

	m.	f.	n.
	-ѣй	-ѣйши	-ѣе / ѣйше
- ѣйш -	{ богат-ѣй красн-ѣй высоч-ѣй хѣж-ѣй ближ-ѣй	богат-ѣйши	богат-ѣе (-ѣйше)
- айш -		красн-ѣйши	красн-ѣе (-ѣйше)
		высоч-ѣйши	высоч-ѣе (-ѣйше) (1)
		хѣж-ѣйши	хѣж-ѣе (-ѣйше) (2)
		ближ-ѣйши	ближ-ѣе (ѣйше) (3)

De wortels en de suffixen ondergaan enkele veranderingen:

(1) к > ч	} et ѣ ⇒ а
(2) д > ж	
(3) з > ж	

Uitgangen

LANG

	m.	f.	n.
	-(ь)ш-іі	-(ь)шаа	-(ь)шее
- (ь)ш -	{ вѣш-шіі глѣбл-ьшіі	вѣш-шаа глѣбл-ьшаа	вѣш-шее глѣбл-ьшее
	-ѣйшіі	-ѣйшаа	-йшее
- ѣйш -	{ богат-ѣйшіі высоч-ѣйшіі	богат-ѣйшаа	богат-ѣйшее
- айш -		высоч-ѣйшіі	высоч-ѣйшаа

Er zijn enkele adjectiva waarbij de comparativus met een andere wortel wordt gevormd gevormd. Voorbeelden:

		m.	f.	n.
великий	kort	вѣл-ѣй	вѣл-ѣши	вѣл-ѣ, вѣл-ѣше
	lang	вѣл-ѣшѣй	вѣл-ѣшѣаа	вѣл-ѣшеа
	kort	вѣщ-ѣй	вѣщ-ѣши	вѣщ-ѣ, вѣщ-ѣше
	lang	вѣщ-ѣшѣй	вѣщ-ѣшѣаа	вѣщ-ѣшеа
дѣвръй	kort	дѣвч-ѣй	дѣвч-ѣши	дѣвч-ѣше
	lang	дѣвч-ѣшѣй	дѣвч-ѣшѣаа	дѣвч-ѣшеа
благѣй	kort	оуѣн-ѣй	оуѣн-ѣши	оуѣн-ѣ, оуѣн-ѣше
	lang	оуѣн-ѣшѣй	оуѣн-ѣшѣаа	оуѣн-ѣшеа, оуѣн-ѣшеаа
мѣлвъй	kort	мѣн-ѣй	мѣн-ѣши	мѣн-ѣше
	lang	мѣн-ѣшѣй	мѣн-ѣшѣаа	мѣн-ѣшеа
слабѣй	kort	гѣбр-ѣй	гѣбр-ѣши	гѣбр-ѣше, гѣбр-ѣшеа
	lang	гѣбр-ѣшѣй	гѣбр-ѣшѣаа	гѣбр-ѣшеа

Opmerkingen: 1) De adjectiva дѣвчѣй en гѣбрѣй hebben ogenschijnlijk geen suffix in de onzijdige korte vormen (дѣвчѣ, гѣбре).

оуѣн-ѣа is ogenschijnlijk een lange vorm zonder suffix. гѣбр-ѣшеа is gevormd met een "later" suffix (een jongere vorm dus).

2) Soms komt men ook comparativa tegen die met dezelfde wortel zijn gevormd; ze zijn dus regelmatig: дѣвръѣшѣй, слабѣшѣй.

Er zijn geen aparte vormen voor de superlativus. Het onderscheid tussen de comparativus en de superlativus hangt af van de context: Wanneer deze vorm niet gebruikt wordt om een vergelijking uit te drukken, maar een hoge graad van uitmuntendheid, dan is er sprake van "elativus". Voorbeeld: сладчѣйшеа моѣ чѣдо *mijn allerliefste kind* (Paaszaterdag, 3^e stance). De superlativus kent geen korte vormen.

In het Oudslavisch wordt het prefix наи- aan de comparativus toegevoegd om aldus de superlativus te vormen; in het Kerkslavisch bestaat het alleen nog in het adverbium (bijwoord) наипѣче (ἐπι πλεϊον).

andere prefixen versterken de positivus: все-, вели-, тре-, три, пре-.

III. HET ADVERBIUM (Bijwoord)

1. ADVERBIA "PRIMITIVA" (niet afgeleide)

Voorbeelden: ѿѡїе, нѣинѣ, не оуѣ, паки, ѣдвѡ, ѣще, ни, не, оуже (= оу + же).

2. ADVERBIA AFGELEID VAN ADJECTIVA

1) Het bijwoord = Asg.n. van het bijv.naamw. met korte vorm, maar men schrijft -ω i.p.v. -о, b.v. рѡнω, прѡвω, скѡрω, мѡлω, мнѡгω.

Er bestaat ook een zachte uitgang -е, b.v. тѡне, далѣче, дрѣвле; en o.a. прѡче heeft de lange vorm.

2) Het bijwoord = Lsg.n. van het bijv.naamw. met korte vorm:

uitgang -ѣ, maar enkele ervan eindigen eveneens op -ω, b.v. дѡбрѣ, слѣѣ, пѡздѣ; гѡрькω = гѡрьцѣ; мѡдрω = мѡдрѣ.

3) Het bijwoord = Asg.n. van het deelwoord (tegenwoordig of verleden): uitgang -ω, b.v. невѣдимω, неизречѣннω.

Kwalitatieve bijwoorden, die afgeleid zijn van bijv.naamwoorden, hebben eveneens trappen van vergelijking, b.v. вѣше, мнѡжайше.

Morfologisch (naar hun vorm) verschillen ze niet van de adjectiva waarvan ze zijn afgeleid. De lezer moet dit zelf uit de context opmaken

b.v. Lk 12:48 ѣмѡже предѡше мнѡжайше (πολὺ), мнѡжайше (περισσότερον) прѡсѡтѣ ѡ негѡ. *aan wie veel is toevertrouwd, van hem zal des te meer worden gevraagd.*

4) De bijwoorden тѡй, ѡтѡй, нѣцѣ zijn afgeleid van de vorm van de Nm. van het bijv.nmw. als bijwoord gebruikt. B.v. Lk 5:12 пѡдѣ нѣцѣ = πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον. *hij viel op zijn aangezicht.* Met een onderwerp in het meervoud neemt het bijwoord нѣцѣ soms de vorm aan van нѣцы. Deze bijwoorden kunnen ook worden beschouwd als adjectiva waarvan alleen de N bewaard is gebleven.

5) Bijwoorden, afgeleid van andere naamvallen:

G : преѣзлиха, ѣзлиха, ѣзперва, ѣздѣтска, свѣше.

D : не по мнѡгѣ, поистиннѣ.

L : вскѡрѣ, вмаѣѣ, на мнѡзѣ, на ѣдѣнѣ.

A : всѣѣ, ѡдеснѡю, ѡшѡю, воистиннѣ.

I : грѣчески, ѣврѣйски, мѡжески, жѣнски, мѡтерски.

3. ADVERBIA, AFGELEID VAN SUBSTANTIVA

B.v. : заўтра, вчэрà, днёсь (< днёнь + сёй), оўтра *de morgen*, оўтра *morgen*, вкòпѣ *samen*, послѣдì *daarna*, дòма *thuis* enz.

4. ADVERBIA, AFGELEID VAN NUMERALE ADJECTIVA (bijvoeglijke telwoorden)

Vaak hebben ze het suffix -жды.

B.v. : пѣрвое, пѣрвѣе; дваkrátы, триkrátы, кольkrátы; ёдїножды, двáжды, мнòгажды.

5. ADVERBIA, AFGELEID VAN PRONOMINALE WORTELS

Ze worden met de volgende suffixen gevormd (vaak gevolgd door -же) :

- 1) -дѣ : гдѣ, здѣ, їдѣже (< кз, съ, ї *die, dat*)
- 2) -дз : ѿнòдз
- 3) -(Ѹ)дѸ : ѿнòдѸже, ѿкѸдѸ, ѿсїудѸ, внѣѸдѸ, внѸтрѸдѸ
- 4) -гда : всегдà, їногдà, когдà, тогдà
- 5) -лѣ : докòлѣ, пòслѣ, ѿсёлѣ, ѿтòлѣ
- 6) -ли/-ль : никòлїже; кòль
- 7) -ми/-ма : кольмї, ёльмї, вельмї; ёльмà, весьмà
- 8) -мѡ : кòмѡ, тàмѡ, тòкмѡ, сѣмѡ
- 9) -кѡ : кòкѡ, тàкѡ, їакѡ, їнакѡ
- 10) -аче : їначе, ёдїначе

Veel pronominale bijwoorden zijn afgeleid van hun voornaamwoorden op dezelfde wijze als de bijvoeglijke bijwoorden van hun overeenkomstig bijvoeglijk naamwoord (zie hiervoor nr. 2.), b.v. ёлїкѡ (< ёлїкз, ёлїка, ёлїко). Enkele "pronominale" adjectiva krijgen "onregelmatige" suffixen, b.v. тѸ, вскѸю, ктòмѸ, ѡсòбѸ, прѣжде, вѣнѸ, рáзвѣ, тàже.

Spelling van de bijwoorden

a) bijwoorden op -o : -ѡ

b) bijwoorden op -e : -ѣ : afgeleid van de D of de L;

bijwoorden met suffix -дѣ of -лѣ.

-е : na een sisklank of een gepalataliseerde labiaal,

b.v. далѣче, ёдїначе, дрѣвѣ, дòвѣ (vgl. p.59);

de bijwoorden оўне, тѸне, сїце.

IV. DE PRONOMINA (Voornaamwoorden)

1. NOMINALE EN PRONOMINALE FLEXIE (Naamw. en voornaamw. verbuiging)

Er is een algemeen type van *pronominale flexie*, met verschillende uitgangen, voor een groot deel die van de flexie van de substantiva; maar verschillende pronomina hebben eigen kenmerken, vooral de persoonlijke voornaamwoorden; en een deel van de pronominale adjectiva volgt de *flexie van de adjectiva*, bepaald of onbepaald, of houdt het midden tussen de *nominale flexie* en de pronominale flexie (Vaillant p.138; Bielfeldt P.146 e.v.; Alipij P.56 e.v.).

2. INDELING VAN DE PRONOMINA

1) Pronomina personalia (Persoonlijke voornaamwoorden):

ЯЗЗ	<i>ik, mij</i>	МЫ	<i>wij</i>
ТЫ	<i>jij, jou</i>	ВЫ	<i>jullie</i>
ОНЪ (Ѣ)	<i>hij</i>	ОНИ	<i>zij (m.)</i>
ОНА (А)	<i>zij</i>	ОНѢ	<i>zij (f)</i>
ОНО (Ё)	<i>het</i>	ОНИ	<i>zij (n.)</i>

2) Pronomen reflexivum (Wederkerend voornaamwoord):

СЕБѢ *zich, zich zelf*

3) Pronomina demonstrativa (Aanwijzende voornaamwoorden):

ТОЙ, ТАА, ТОЕ; ТОЙ, ТА, ТО	<i>degene, die, deze, gene</i>
СѢЙ (СІЙ), СІА, СІЕ	<i>deze</i>
ОНЫЙ, -АА, -ОЕ; -Ъ, -А, -О	<i>die</i>
ОВЫЙ, -АА, -ОЕ; -Ъ, -А, -О	<i>een zekere; elkaar</i>
ТАКІЙ, -АА, -ОЕ;	<i>een dergelijke</i>
ТАКОВЫЙ, -АА, -ОЕ	<i>een dergelijke</i>
ТОЛІКІЙ, -АА, -ОЕ	<i>zulk een, zo groot</i>
СИЦЕВЫЙ, -АА, -ОЕ	<i>zulk een, zodanig</i>

4) Pronomina possessiva (Bezittelijke voornaamwoorden):

МОЙ, -À, -È	<i>mijn</i>
ТВОЙ, -À, -È	<i>jouw</i>
СВОЙ, -À, -È	<i>zijn (mijn, jouw, zijn, onze, jullie, hun) eigen (vgl. lat. suus)</i>
ЕГО; ЕА	<i>zijn, haar (letterlijk: van hem; van haar, vgl. lat. eius)</i>
НАШ, -А, -Е	<i>onze</i>
ВАШ, -А, -Е	<i>jullie, uw</i>
ИХ	<i>hun (letterlijk: van hen vgl. lat. eorum, earum)</i>

5) Pronomina interrogativa (Vragende voornaamwoorden):

КТО	<i>wie (personen)</i>
ЧТО	<i>wat (dingen)</i>
КАКОЙ, КАКА, КОЕ	<i>welke, dewelke, hetwelk</i>
ЧИЙ, ЧИА, ЧИЕ	<i>van wie, wiens (Russisch: чей)</i>
КАКОЙ, -АА, -ОЕ	<i>hoe, welke</i>
КАКОВЫЙ, -АА, -ОЕ; -З, -А, -О	<i>hoe, welke, wat voor een, (zo)als</i>
КАКОВЫЙ, -АА, -ОЕ; -З, -А, -О	<i>hoe, welke, wat voor een, (zo)als</i>
КОЛИКИЙ, -АА, -ОЕ; -З, -А, -О	<i>hoeveel</i>
КОТОРЫЙ, -АА, -ОЕ	<i>die, dewelke, hoeveelste, zoveelste</i>

6) Pronomina relativa (Betrekkelijke voornaamwoorden):

ИЖЕ, ИЖЕ, ЭЖЕ	<i>die, dat, etc.</i>
ЕЛИКИЙ, -АА, -ОЕ; -З, -А, -О	<i>die, enige, sommige</i>
КАКІЙ, -АА, -ОЕ; КАКЗ, -А, -О	<i>(zo)als, hoe</i>

Bovendien de eerder vermelde pronomina interrogativa:

кто, что, колікий, enz.

7) Pronomina determinativa (Bepaalde voornaamwoorden):

ВЕСЬ, ВСА, ВСЕ	<i>gehele, alle</i>
ВСАКИЙ, -АА, -ОЕ; -З, -А, -О	<i>elke, gehele, alle</i>
САМЫЙ, -АА, -ОЕ; САМЗ, -А, -О	<i>zelf, hijzelf</i>
КАЙЖДО, КААЖДО, КОЕЖДО, КОЖДО	<i>(een) ieder, elke</i>
ВСАЧЕСКИЙ, -АА, -ОЕ	<i>ieder, elk (dan ook)</i>
ИНЫЙ, -АА, -ОЕ; ИНЫЗ, -А, -О	<i>ander, niet hetzelfde</i>

8) Pronomina indefinita (Onbepaalde voornaamwoorden):

НѢКТО	<i>iemand, een zekere</i>
НѢЧТО	<i>iets, een zekere</i>
НѢКІЙ, -АА, -ОЕ	<i>een, een zekere, enige</i>

9) Pronomina indefinita negativa (Onbep. ontkennende voornaamwoorden):

НИКТО (НИКТО́ЖЕ)	<i>niemand, geen enkele</i>
НИЧТО (НИЧТО́ЖЕ)	<i>niets</i>
НИКІЙ, -АА, -ОЕ	<i>geen enkele, niemand</i>
НИКОТО́РЫЙ, -АА, -ОЕ	<i>geen enkele, niemand</i>

3. DECLINATIE VAN DE PRONOMINA

1) PRONOMEN PERSONALIS (Persoonlijk voornaamwoord)

	1°	2°	reflex.	3° m.	n.	f.
N	ѧЗЗ	ТЪ		ѧНЗ (И)	ѧНѠ (Е)	ѧНА (ѧ)
G	МЕНѠ	ТЕБѠ	СЕБѠ	ѠГѠ		ѠА
D	МНѠ, МИ	ТЕБѠ, ТИ	СЕБѠ, СИ	ѠМѠ		ѠИ
A	МЕНѠ, МА	ТЕБѠ, ТА	СЕБѠ, СА	ѠГѠ, И	Ѡ	ѠЮ
I	МНОЮ	ТОБОЮ	СОБОЮ	ИМЗ		ѠЮ
L	МНѠ	ТЕБѠ	СЕБѠ	(Н)ѠМЗ ¹⁾		(Н)ѠИ ¹⁾
N	МЪ	ВЪ		ѧНА	ѧНѠ, ѧНА	ѧНѠ
A	НЪ	ВЪ		ѧ		
G L	НАЮ	ВАЮ		ѠЮ		
D I	НАМА	ВАМА		ИМА		
N	МЪ	ВЪ		ѧНИ		ѧНѠ
G	НАСЗ	ВАСЗ		ИХЗ		
D	НАМЗ	ВАМЗ		ИМЗ		
A	НЪ, НАСЗ	ВЪ, ВАСЗ		ѧ, ИХЗ	ѧ	ѧ, ИХЗ
I	НАМИ	ВАМИ		ИМИ		
L	НАСЗ	ВАСЗ		(Н)ИХЗ ¹⁾		

¹⁾De "epenthetische n", vgl.p.67, opm.1

2) PRONOMEN
POSSESSIVUM

	m.	n.	f.
N	мо́й	моё	моѿ
G	моѿго		моѿѿ
D	моѿмѹ		моѿѿѿ
A	мо́й, моѿго	моё	моѿ
I	моѿмз		моѿѿю
L	моѿмз		моѿѿѿ
NA	моѿѿ	моѿ	моѿ
GL	моѿѿю		
DI	моѿѿма		
N	моѿ	моѿѿ	моѿѿ
G	моѿѿз		
D	моѿѿмз		
A	моѿѿ, моѿѿз	моѿѿ	моѿѿ, моѿѿз
I	моѿѿми		
L	моѿѿз		

	m.	n.	f.
N	на́шз	на́ше	на́ша
G	на́шего		на́шеѿ
D	на́шемѹ		на́шеѿѿ
A	на́шз, на́шего	на́ше	на́шѹ
I	на́шимз		на́шею
L	на́шемз		на́шеѿѿ
NA	на́ша	на́ши	на́ши
GL	на́шею		
DI	на́шима		
N	на́ши	на́ша	на́ша
G	на́шиз		
D	на́шымз		
A	на́ша (-ихз)	на́ша	на́ша (-ихз)
I	на́шими		
L	на́шиз		

3) PRONOMEN
DEMONSTRATIVUM

	m.	n.	f.
N	τόϊ	τόε, τὸ	τάα, τὰ
G	τογῶ		τοῶ
D	τομῶ		τόϊ
A	τόϊ, τογὸ	τόε, τὸ	τῶ, τῶϋ
I	τέμz		τόϋ
L	τόμz		τόϊ
NA	τᾶ	τῆ, τᾶ	τῆ
GL	τόϋ		
DI	τέμα		
N	τίи (ти)	τᾶα, τᾶ	τία, τῆ
G	τέχz		
D	τέμz		
A	τία, τέχz	τᾶα, τᾶ	τία, τῆ, τέχz
I	τέми		
L	τέχz		

4) PRONOMEN
INTERROGATIVUM

	m.	n.	f.
N	κίϊ	κόε	κάα
G	κόεγῶ		κοεῶ
D	κόεμῶ		κόεϊ
A	κίϊ, κόεγο	κόε	κόϋ
I	κίιμz		κόεϋ
L	κόεμz		κόεϊ
NA	κᾶα	κίи	κίи
GL	κόεϋ		
DI	κίиμα		
N	κίи	κᾶα	κία
G	κίиχz		
D	κίиμz		
A	κία, κίиχz	κᾶα	κία, κίиχz
I	κίими		
L	κίиχz		
N	κτὸ	чτὸ	чесῶ, чесоγῶ
G	κογῶ	чегῶ	чесоμῶ
D	κομῶ	чемῶ	чесоμῶ
A	κογὸ	чτὸ	чесὸ
I	κίиμz	чίиμz	
L	κόμz	чέμz	чесόμz

5) PRONOMEN INDEFINITUM (Onbepaald voornaamwoord)

KORTE VORM

	m.	n.	f.
N	ЌВЗ	ЌВѠ	ЌВА
G	ЌВѠГѠ		ЌВѠА
D	ЌВѠМѠ		ЌВѠЙ
A	ЌВЗ, ЌВѠГО	ЌВѠ	ЌВѠ
I	ЌВѠМЗ		ЌВѠИ
L	ЌВѠМЗ		ЌВѠЙ
NA	ЌВА	ЌВѠ	ЌВѠ
GL	ЌВѠИ		
DI	ЌВѠМА		
N	ЌВИ	ЌВА	ЌВЫ
G	ЌВѠХЗ		
D	ЌВѠМЗ		
A	ЌВЫ, ЌВѠХЗ	ЌВА	ЌВЫ, ЌВѠХЗ
I	ЌВѠМИ		
L	ЌВѠХЗ		

LANGE VORM

	m.	n.	f.
N	ЌВЫЙ	ЌВѠЕ	ЌВАА
G	ЌВАГѠ		ЌВЫА
D	ЌВѠМѠ		ЌВѠЙ
A	ЌВЫЙ, ЌВАГО	ЌВѠЕ	ЌВѠИ
I	ЌВЫМЗ		ЌВѠИ
L	ЌВѠМЗ		ЌВѠЙ
NA	ЌВАА	ЌВѠИ	ЌВѠИ
GL	ЌВѠИ		
DI	ЌВЫМА		
N	ЌВИ	ЌВАА	ЌВЫА
G	ЌВЫХЗ		
D	ЌВЫМЗ		
A	ЌВЫА, ЌВЫХЗ	ЌВАА	ЌВЫА, ЌВЫХЗ
I	ЌВЫМИ		
L	ЌВЫХЗ		

Opmerkingen bij de voorbeelden

1. Na een voorzetsel krijgen de vormen van het pers. vnmw. die met een vocaal beginnen ѠNZ (Ѡ), ѠNÀ (Ѡ), ѠNò (Ѡ) het prefix N-:

Ѡ N-ѠMZ, voor hem

за N-ю achter haar

maar in de Acc. reduceert Ѡ tot -ь: на + N-ь > на́нь boven hem

во + N-ь > во́нь in hem

In feite is deze "epenthetische n" de generalisatie van de oude combinatie VZN + ъ (etymologie: VZ/VO < VZN < *ZN: Grieks ἐν, Duits in). In de uitgaven van Kiev vindt men vaak de verkeerde vorm VZ ѡнь voor во́нь.

2. De korte en toonloze vormen van de pronomina ѡЗЗ, ты́ en себѣ́ (ми́, ти́, си́, ма́, са́, та́, ны́, вы́) verliezen het accent als het voorafgaande woord het accent heeft op de eindvocaal. Dit wordt dus geschreven met acutus b.v. спаси́ ма́ *red mij*; вонми́ ми *aanhoor, verhoor mij*; благослови́ ны́ *zegen ons*; etc. (enclit. pron., vgl. p.24). Als het pronomen het logisch accent van de zin heeft behoudt het de normale klemtoon, b.v. Joh. 14:3 ѡ́ пойми́ вы́ кз себѣ́́ *en ik zal u tot Mij nemen*.

3. In de samengestelde vormen (ѡ́же, кѡ́ждо) blijven -же en -ждо onveranderd en wordt slechts het eerste deel van het pronomen (ѡ́-, кѡ́-) verbogen.

4. себѣ́ kent geen Nom. en geen Plur.

5. Men onderscheidt verschillende homonymen in de schrijfwijze (vgl. p.16 e.v.):

Gsg. : Ѡ́гѡ менѣ́ тебѣ́ себѣ́

Asg. : Ѡ́гò менѣ́ тебѣ́ себѣ́

Nsg. : твоѡ́ Isg. : ѡ́MZ Nsg. : ѡ́же, ѡ́же

Npl.f : твоѡ́ Dpl. : ѡ́MZ Npl. : ѡ́же, ѡ́же

Gpl. : ѡ́хз, ѡ́хже

Aprl. : ѡ́хз, ѡ́хже

6. De volgende pronomina worden verbogen als мо́й (zachte verbuiging) en то́й (harde verbuiging). Als мо́й: тво́й, сво́й, кѡ́й, чѡ́й, се́й, ктò, никѡ́й, нѣ́что, ничтò, на́шз, ва́шз. Als то́й: ѡ́нз, ѡ́нз, ѡ́вз, са́мз, вса́кз, ка́кѡ́й (ка́кз), та́кѡ́й (та́кз), е́мѡ́кз, ко́мѡ́кз, то́мѡ́кз, ктò, нѣ́кто, никтò.

7. De pronomina ктò (< *кз + то) en чтò (< *чь + то), en de hiervan afgeleide (нѣ́кто, никтò, нѣ́что, ничтò) worden alleen in sg. verbogen. De indirecte naamvallen worden rechtstreeks gevormd m.b.v. de wortel (кз-, чь-), zonder -то: ко-гѡ́, че-гѡ́.

Als de samengestelde voornaamwoorden (нѣкто, никтò, нѣчто, ничтò) een voorzetsel hebben, dan wordt dit tussen het préfix нѣ- resp. ни- en het pronomen geplaatst b.v. ни ѿ кòмже *voor niemand*.

8. De verbuiging van het vragend voornaamwoord кій (en de afgeleiden ervan нѣкій, кійждо, никій) wordt gevormd m.b.v. twee wortels: кій en кòе. De uitgangen zijn dezelfde als die van het persoonlijk voornaamwoord ѡ, ѡ, ѡ. Het voorzetsel wordt eveneens tussen het prefix en het pronomen geplaatst, b.v. ни вз кòемз грѣсѣ *in geen enkele zonde*.

Opmerking: In Lk 9:7 ѡ нѣкихз en Gal 2:12 не прїитї нѣкимз is er een contractie van de twee vocalen i en и > и.

9. De voornaamwoorden нашз en вашз hebben een "gemengde" verbuiging: in principe behoren ze tot de zachte verbuiging, maar -а- en -ю- worden na -ш-: -а- en -ѡ- (vgl. p.22). In het meervoud dienen -ы- en -а- slechts om de vormen te onderscheiden van het enkelvoud.
10. De eind-keelklanken (b.v. in всѡкз, ѡлікз, толїкз) worden zacht voor de zachte klinkers: всѡцѣмз, толїцѣмз, etc. In de Lsg.m.n. kunnen de voornaamwoorden op een keelklank soms de uitgang -ѣмз hebben en soms -омз. In D en L is er een soortgelijke onzekerheid voor de uitgangen -ой en -ѡй.

11. De voornaamwoorden ѡлікз, колїкз, толїкз en vele anderen hebben de nominale uitgangen in

Gsg.: толїка

Dsg.: толїкѡ

Lsg.: толїцѣ

De andere uitgangen (vaak met ѣ) zijn eigenlijk pronominaal:

I : толїцѣмз

L : толїцѣмз (-комз)

en alle vormen van het meervoud:

N : толїцы А : толїки

G : толїцѣхз I : толїцѣми

D : толїцѣмз L : толїцѣхз

12. De samengestelde voornaamwoorden met -ов- (b.v. *какóвz*, *такóвz*, *якóвz*) hebben meerdere vormen van het korte bijvoeglijk naamwoord:

G : *яковà*

D : *яковѣ*

De andere uitgangen zijn pronominaal.

13. De korte verbuiging van de pronomina (zoals *ѣнz*, *ѣнz*, *ѣвz*, *самz*, enz.) heeft enkele karakteristieke eigenschappen:

Gsg.m.n. : -оrω

f. : -оА

Isg.m.n.

Pl. (alle naamvallen behalve de A)

} -ѣ- in de uitgang.

14. *вѣсь* heeft een gemengde verbuiging (hard en zacht); dit pronomen kent geen dualis evenmin als de afgeleide vorm *всáкz*.

15. De lange pronomina worden verbogen als de lange (of de "bepaalde") adjectiva.

16. Het telwoord *ѣдѣнz* wordt soms gebruikt als pronomen indefinitum (onbepaald voornaamwoord): *мѣжz ѣдѣнz 2 Kon 18:10 = мѣжz нѣкѣй Hnd 16:9 een zeker mens*. Het wordt verbogen als *тѣй*.

De telwoorden *ѣва*, *ѣвѣ* *beiden* en het adjectief *дрѣгѣй* *de andere* kunnen eveneens als pronomina worden gebruikt.

De volgende constructies drukken een wederkerige relatie uit:

ѣдѣнz дрѣгáгω, дрѣгz дрѣга *elkaar*.

Het voorzetsel wordt tussen twee leden geplaatst, b.v.

дрѣгà ко дрѣзѣй *Ikos Pasen* *elkaar (de een naar de ander)*,

дрѣгz на дрѣга *Rom 1:27* *elkaar (de een voor de ander)*.

V. DE NUMERALIA (telwoorden)

1. SOORTEN

- 1) De *cardinalia* (hoofdtelwoorden) geven een bepaald aantal aan:
ДЕСАТЬ ЖЕНЫ Lev 26:26.
- 2) De *ordinalia* (rangtelwoorden) geven de rang of volgorde aan:
СЕДМОЕ ЛѢТО Deu 15:9.
- 3) De *breukgetallen* geven een gedeelte, een deel van het geheel aan:
ПОЛЪ ПАМЯЕНЕ Num 34:14 *de halve (volks)stam*
ДВѢ ДЕСАТИНЫ Num 28:12 *twee tienden*
ЧЕТВЕРТАА ЧАСТЬ Num 28:14 *een vierde deel, een kwart*
- 4) De *multiplicativa* geven de vermenigvuldiging aan van het geheel:
СЕДМЕРИЦЮ (Instr.) Ps 118:164 *"zevenvoudig", zeven maal*
СРЕЗРѸ СЪГЪЗѸЕ Gen 43:15 *een dubbele som geld*
- 5) De *collectiva* (subst. en adj.) geven een eenheid van de zelfde soort of van verschillende wezens aan:
ВРАТА ТРОА (pl.n.) Apc 21:13 *drie deuren*
ѸЗѸЕ (sg.n.) Mt 13:30 *beide, de een en de ander*
- 6) De *onbepaalde bijvoeglijke telwoorden* geven een onbepaalde hoeveelheid aan (vgl. de onbepaalde voornaamwoorden):
ВСѦ ДѢВЫ Mt 25:7 *alle maagden*
МНОЗИ Ѹ ЧЕЛОВѢКЪ Apc 8:11 *veel mensen*
МАЛО ЛѢТЪ Sir 18:8 *weinig jaren*

2. VORMEN EN CONGRUENTIE VAN DE CARDINALIA (hoofdtelwoorden)

1) Enkelvoudige telwoorden

- ѸДИНЪ, ДВА, ТРИѸ, ЧЕТЫРЕ zijn adjectiva en komen overeen met het substantief waarop ze betrekking hebben.

ѸДИНЪ:	pronominale decl.; sg.du.pl.
ДВА:	pron. decl.; alleen dualis
ТРИѸ:	nom. decl., stam op -i; pl.
ЧЕТЫРЕ:	nom. decl., orig. stam cons.; pl.

- De telwoorden 5 tot 10, 100 etc. zijn substantiva en regeren de Gpl. van het substantief waarop ze betrekking hebben. Er zijn echter vaak "samen-trekkingen van naamvallen".

пáть, шéсть, сéдмь, ѿсмь, дéвять:	décl. nom., stam f. op -i; sg.
дéсáть:	orig. stam cons. m. op -t; sg.du.pl.
стò:	stam n. op -o; sg.du.pl.
тýсаща:	stam f. op -ja; sg.du.pl.
т(ь)мà	stam f. op -a; sg.du.pl.
λεγέωνз (100'000), λεώδρз (1'000'000), βράνз (10'000'000):	stam m. op -o; sg.du.pl.
колóда (100'000'000):	stam f. op -a; sg.du.pl.

Voorbeelden:

éдiнз тaлáнтз (sg.) Mt 25:24	<i>een talent</i> (Gr.: een bepaalde geldsom)
двà тaлáнтa (du.) Mt 25:22	<i>twee talenten</i>
пáть (sg.) тaлáнтз (Gpl.) Mt 25:20	<i>"een vijftal t.", vijf talenten</i>
стò (sg.) мѡжéй (Gpl.) Re 7:19	<i>"een honderdtal mensen, honderd m.</i>
стѸ (Dsg.) мѡжéмз (Dpl.) 4 Kon 4:43	<i>"voor een honderdtal mensen, voor honderd mensen</i>

2) *Samengestelde telwoorden*

De combinaties van adjectief en substantief gebruikte telwoorden bieden een grote variëteit, als gevolg van de gecompliceerde regels voor de verbinding van de termen en door de analogie die de logica van het oorspronkelijke systeem geweld aandoet.

Voorbeelden:

11: éдинонáдесáть < éдiнз нa дeсáти (of -e, Lsg)	<i>"een en een tiental"</i>
20: двáдeсáть < двà дeсáти (Ndu.)	<i>"twee tientallen"</i>
30: трéдeсáть < трè дeсáти (Npl.)	
60: шeстьдeсáтз < шéсть дeсáтз (Gpl.)	<i>"een zestal van tientallen"</i>
12: двонáдeсáть иcтóчникoвз (Gpl.) Ex 15:27	<i>"een twaalfstal bronnen"</i>
двонáдeсáть иcтóчники (Npl.) Num 33:9	<i>"een twaalfstal (de) bronnen"</i>
200: вóинoвз (Gpl.) двéстѸ (Adu.) Hnd 23:23	<i>"van soldaten tweehonderd"</i>
двéсти (Rus. invloed) мѡжéй (Gpl.) 1 Kon 18:27	<i>"twee honderdtallen m."</i>
кз двѸмà (Ddu.) стóмз (Dpl.) мѡжéмз (Dpl.) 1 Kon 30:21	<i>"tegen de twee (de) honderdtallen mannen, tegen de tweehonderd mannen"</i>
5'000: пaтiмз (Dpl.) тýсaщaмз (Dpl.) Mt 16:9	
120'000: стò двáдeсáтз тýсaщз мѡжéй 1 Mak 11:45 (= 120 keer 1000)	
двонáдeсáть тéмз чeлoвѸкз Jon 4:11 (= 12 keer 10'000)	

3. VORMEN EN CONGRUENTIE VAN DE ORDINALIA (rangtelwoorden)

De rangtelwoorden worden verbogen als bepaalde adjectiva van de harde verbuiging, met uitzondering van *трѣтій* (zachte decl., vgl. p.51).

1) *Enkelvoudige telwoorden*

Voorbeelden: *рѣдъ вторій* Ex 28:18
рѣкѣ трѣтїа Gen 2:14
до лѣта девѣтаго Lev 25:22

2) *Samengestelde telwoorden*

- Van 11 tot 19: De uitgangen worden toegevoegd ofwel aan het eerste ofwel aan het tweede element, b.v.

сѣдмьнѣдесѣтъ 1 Kro 24:15
четырѣнадесѣтъ 1 Kro 24:13

- Vanaf 20: Het laatste element wordt verbogen, b.v.

тридесѣтое лѣто Ez 1:1
до тридесѣти пѣтаго лѣта 2 Kro 15:19
лѣта стѣ пѣтѣдесѣти вторѣго 1 Mak 9:3

Voor het gebruik, de flexi (buiging) en de overeenkomst (congruentie) van de telwoorden vgl. ook Bielfeldt p.168 e.v.; Alipij p.81 e.v., Trunte 118e.v.

4. DE GETALLEN

Naar het Griekse systeem dienen de Cyrillische letters ook als cijfers. (De letters *ѡ, ж* e.a. – slavische vinding – worden weggelaten.) De numerieke waarde wordt aangegeven door een teken (vgl. het afkortingsteken p.24) dat boven de letter wordt geplaatst of boven de voorlaatste van een samenstelling van meerdere letters; de schuine streep met twee dwarsstreepjes geeft de duizendtallen aan (vgl. p.73). Voorbeelden:

8 - ѿ ѿсѣмь
18 - ѿ (!) ѿсѣмьнѣдесѣтъ (vgl. Duits *achtzehn*, Engels *eighteen*!)

78 - ѿи сѣдмьдесѣтъз (ѿ) ѿсѣмь

357 - тѣз

1992 - ѿцѣв

10'000 - ѿ of ѿ т(ь)мѣ

100'000 - ѿ of ѿ лѣгѣонз

5. TABEL VAN DE HOOFD- EN RANGTELWOORDEN

CARDINALIA (hoofdtelwoorden)		ORDINALIA (rangtelwoorden)
1	Ѧ - ѦДІНЪ, -а, -о	пѦрвыѦ, -аѦ, -оѦ
2	Ѣ - двѦ, -Ѣ, -Ѣ	вторыѦ, -ѦѦ, -ѦѦ, дрѢгѦ, -ѦѦ, -ѦѦ
3	Г - трѦ, трѦ, -Ѧ	трѦтѦ, -ѦѦ, -ѦѦ
4	Д - четѢре, -и, -и	четвертыѦ, -аѦ, -оѦ
5	П - пѦтъ	пѦтыѦ, -аѦ, -оѦ
6	Ш - шѦстъ	шѦстыѦ, -ѦѦ, -ѦѦ
7	С - сѦдмѦ	седмыѦ, -ѦѦ, -ѦѦ
8	И - ѡсмѦ	ѡсмѦ, -ѦѦ, -ѦѦ
9	Ѧ - девѦтъ	девѦтыѦ, -аѦ, -оѦ
10	І - десѦтъ	десѦтыѦ, -аѦ, -оѦ
11	ѦІ - ѦдинѦнадесять (Ѧ)	первыѦнадесять, ѦдинѦнадесятыѦ
12	ѢІ - двѦ-, ѡбанѦд.	вторыѦнадесять, двѦнадесятыѦ
13	ГІ - трѦнадесять (Ѧ)	трѦтѦнадесять, трѦнадесятыѦ
14	ДИ - четыренѦдесять (Ѧ)	четвертыѦнадесять, четыренѦдесятыѦ
15	ПИ - пѦтънадесять (Ѧ)	пѦтыѦнадесять, пѦтънадесятыѦ
16	ШИ - шѦстьнадесять (Ѧ)	шѦстыѦнадесять, шѦстьнадесятыѦ
17	СИ - седмѦнадесять (Ѧ)	седмыѦнадесять, седмѦнадесятыѦ
18	ИІ - ѡсмѦнадесять (Ѧ)	ѡсмѦнадесять, ѡсмѦнадесятыѦ
19	ѦІ - девѦтънадесять (Ѧ)	девѦтыѦнадесять, девѦтънадесятыѦ
20	К - двѦдесѦтъ	двѦдесѦтыѦ
30	Л - трѦдесѦтъ (Ѧ)	трѦдесѦтыѦ
40	М - четыредесѦтъ (Ѧ)	четыредесѦтыѦ
50	Н - пѦтъдесѦтъ	пѦтъдесѦтыѦ
60	Ш - шѦстьдесѦтъ	шѦстьдесѦтыѦ
70	Ѡ - седмѦдесѦтъ	седмѦдесѦтыѦ
80	П - ѡсмѦдесѦтъ	ѡсмѦдесѦтыѦ
90	Ч - девѦтъдесѦтъ	девѦтъдесѦтыѦ
100	Ѡ - стѦ	сѦтныѦ
200	Ѣ - двѦсѦтъ, -и	двосѦтныѦ, второсѦтныѦ
300	Т - трѦста	трѦсѦтныѦ
400	Ѣ - четѢрѦста	четвертосѦтныѦ
500	Ѡ - пѦтъсѦтъ	пѦтъсѦтныѦ
600	Х - шѦстьсѦтъ	шѦстьсѦтныѦ
700	Ѡ - седмѦсѦтъ	седмѦсѦтныѦ
800	Ѡ - ѡсмѦсѦтъ	ѡсмѦсѦтныѦ
900	Ц - девѦтъсѦтъ	девѦтъсѦтныѦ
1000	ѦѦ - тѢсѦща	тѢсѦщныѦ
2000	ѢѢ - двѦ тѢсѦщѦ	двѦтѢсѦщныѦ, вторѦтѢсѦщныѦ
3000	ѢГ - трѦ тѢсѦщѦ	трѦтѢсѦщныѦ
8000	ѢИ - ѡсмѦ тѢсѦщѦ	ѡсмѦтѢсѦщныѦ

VI. HET VERBUM (het werkwoord)

1. HET ASPECT VAN HET WERKWOORD

1) Betekenis en functie van de aspecten

Een opvallend verschijnsel in het kerkslavisch is het *aspect* van het werkwoord. Voor bijna ieder werkwoord heeft het kerkslavisch *twee* vormen, die van elkaar zijn af te leiden. Zo kan het werkwoord *schrijven* worden vertaald met писáти, maar ook met написáти. Het verschil tussen beide is een verschil in *aspect*. Aspect betekent de aanblik, de manier waarop men ergens tegenaan kijkt. Men kan nl. op twee manieren tegen een handeling aankijken. Men kan speciaal wijzen op het feit, dat die handeling *afgemaakt, voltooid* wordt en dan een bepaald *gevolg, resultaat* oplevert. In dat geval kiest men написáти. Wijst men daar niet op, dan wordt gekozen voor писáти. Een werkwoord als писáти geeft dan vaak aan dat de handeling *aan de gang* is of dat de handeling regelmatig wordt verricht. Werkwoorden als написáти, waarbij gewezen wordt op de voltooiing van het schrijven, noemen we een werkwoord van het *perfectieve aspect*. Een werkwoord als писáти, waarbij niet op die voltooiing wordt gewezen, noemen we een werkwoord van het *imperfectief aspect*. Er zijn ook werkwoorden die geen perfectief aspect hebben, b.v. het werkwoord ѿмѣти is vanwege zijn betekenis "hebben" imperfectief (IP) en heeft geen perfectieve tegenhanger (pf) want "hebben" drukt een duur uit.

HET IMPERFECTIEF ASPECT (impf.): wijst op een niet voltooide situatiewisseling. Meestal is er sprake van een handeling die nog voortduurt of herhaald wordt (de tijdsduur ligt niet vast).

HET PERFECTIEF ASPECT (pf.): geeft een voltooide situatiewisseling aan. Meestal wordt dan een handeling voltooid, soms echter een handeling begonnen. In de toekomst is het een actie waarvan de voltooiing wordt gezien in het voornemen van de spreker. De juiste betekenis van het aspect wordt vaak vanuit de context duidelijk.

2) Vorming van de aspecten

Een perfectief werkwoord kan van een imperfectief werkwoord worden afgeleid m.b.v. een voorvoegsel (prefix) of door verandering van een thematische (=stam)klinker, van een achtervoegsel (suffix) of van een

tussenvoegsel (infix). Werkwoordsvormen met een voorvoegsel zijn in het algemeen perfectief (pf.). Er zijn echter heel wat uitzonderingen (vgl. Vaillant § 232). Door de verandering van een voorvoegsel wijzigt men telkens de betekenis van het werkwoord. Een van de vormen met een voorvoegsel (dus een van de perfectieve werkwoorden) wijkt echter in betekenis niet aanmerkelijk af van het niet samengestelde imperfectieve werkwoord en benadrukt slechts de voltooiing van de handeling. De perfectieve vormen met een voorvoegsel zijn in betekenis verschillende werkwoorden waarvan op hun beurt imperfectieve werkwoorden afgeleid kunnen worden (secondaire imperfectiva). In het algemeen ondergaan de niet samengestelde werkwoorden een semantische invloed van hun overeenkomstige vormen met een voorvoegsel: ze hebben de neiging daaraan een deel van hun betekenis te ontlenen. Voorbeeld:

твoрѣти ⇒ со-твoрѣти ⇒ <со-твoрѣти>	<i>maken (impf.) / realiseren (pf.)</i>
⇒ прѣ-твoрѣти ⇒ прѣ-твoрѣти	<i>anders maken, veranderen</i>
⇒ зa-твoрѣти ⇒ зa-твoрѣти	<i>dicht maken, (af)sluiten</i>
⇒ рaс-твoрѣти ⇒ рaс-твoрѣти	<i>open maken, openen / mengen</i>
⇒ пpи-твoрѣти ⇒ пpи-твoрѣти	<i>erbij maken, toevoegen</i>
⇒ oў-твoрѣти ⇒ oў-твoрѣти	<i>mooi maken, versieren,</i> <i>heel maken, herstellen</i>
↑	↑
PERFECTIEF	IMPERFECTIEF

Het voorvoegsel van de vorm die dient voor het perfectief variëert al naar gelang het werkwoord; het is een kwestie van opzoeken in het woordenboek. (De voorvoegsels (prefixen) en de identieke voorzetsels (preposities), d.w.z. van dezelfde ethymologische oorsprong, hebben niet altijd dezelfde betekenis.)

De meeste werkwoorden op -ати met een voorvoegsel zijn impf.: ze zijn afgeleid van de perfectieve vormen met een voorvoegsel en werden niet verkregen door toevoeging van een voorvoegsel. Het aspect ervan hangt dus af van de wijze waarop ze zijn gevormd:

- дaти (pf.) ⇒ дaти (impf.)	<i>geven</i>
↓	
рaздaти (pf.) ⇒ рaздaти (impf.)	<i>verdelen</i>
- пpедaти (pf.) ⇒ пpедaти (impf.)	<i>leveren,</i> <i>verraden</i>

Voor syst. en betekenis v.d. aspecten vgl. Bielfeldt 184 e.v., Trunte 68 e.v.

2. TIJDEN EN ASPECTEN : GEBRUIK VERBALE VORMEN. (Vaillant p.341 ev.)

1) Presens en Futurum (pres., fut.)

Het presens impf. heeft normaal de betekenis van het presens, en het presens pf. de betekenis van futurum: *творю́тъ hij maakt, сотворю́тъ hij zal maken*. Dit grammaticaal gebruik van het presens pf. om het futurum uit te drukken dat het kerkslavisch niet kent, is het meest kenmerkend voor het aspect. Maar hoewel het pf. presens het futurum vervangt, is het zelf geen futurum: het geeft slechts de handeling aan die niet bezig is zich te voltrekken in tegenstelling tot het presens impf. Deze handeling die niet plaats heeft in het heden wordt in de regel in de toekomst geplaatst, maar de handeling kan anders opgevat worden. Het kan gaan over een mogelijke of gewoonlijke handeling, b.v.

Мк 4:15 *ѣгда оубльшатъ, ѡвѣе прихѡдитъ сатана ѡ ѡѣмлетъ слово
nauwelijks hebben zij het gehoord, of Satan komt
en rooft het woord weg.*

Мк 4:29 *ѣгда же созрѣетъ плодъ, ѡвѣе посяетъ серпъ
zodra de vrucht rijp is, komt hij met de sikkel.*

Omgekeerd kan het presens impf. ook het futurum vervangen: het dient om het duratief futurum uit te drukken, d.w.z. een duurzame of zich herhalende handeling in de toekomst.

Мт 6:31 *что ѡмы, ѡли что пиѣмъ, ѡли чѣмъ ѡдѣждемъ.
wat zullen we eten, of wat zullen we drinken,
of waarmee zullen we ons kleden?*

WW waarvan het pres. de betekenis v.h. fut. durativum kan hebben, zijn:

бѣти	<i>slaan</i>	плѡкатица	<i>huilen, wenen</i>
вѣдѣти	<i>zien</i>	просѣти	<i>vragen</i>
вѣровати	<i>geloven</i>	писѡти	<i>schriften</i>
дивѣтица	<i>bewonderen</i>	слѣшати	<i>luisteren</i>
чѡдѣтица	<i>zich verwonderen</i>	сѣяти	<i>zaaien</i>
звѣти	<i>roepen, noemen</i>	оучѣти	<i>leren</i>
молити	<i>bidden</i>	хотѣти	<i>willen</i>
мощи	<i>kunnen</i>	ѡти	<i>gaan</i>
мнѣти	<i>denken</i>	тещи	<i>stromen</i>
пити	<i>drinken</i>	вести	<i>leiden</i>
ѡсти	<i>eten</i>		

Deze niet samengestelde imperfectieve werkwoorden zijn ook ganbaar in de imperativus en bij vormen met de infinitiefstam zonder dat men teruggrijpt naar hun perfecte vormen met een voorvoegsel (vgl. de resp. paragrafen; vgl. Vaillant, p.345-6, § 248).

Men vindt voor het uitdrukken van het fut. durativum ook omschrijvingen met een hulpwerkwoord en de infinitivus (vgl. Trunte 95).

Deze hulpwerkwoorden zijn:

имѣти	<i>hebben</i>
хотѣти	<i>willen</i>
начѣти	<i>beginnen</i>

Voorbeelden:

- Mt 17:12 имать пострадаѣти ѿ нѣхъ
hij zal van hen te lijden hebben
(hij gaat lijden, hij zal hebben te lijden).
- Mk 13:4 ѣгда ѣмѣтъ всѣ сѣѣ скончѣтисѣ
wanneer dat zal gebeuren
- Lk 18:17 ѣже ѣще не прѣиметъ цѣтвѣѣ ѣжѣѣ ѣкѣ ѣтрѣчѣ,
не имать внѣти въ не
wie het Koninkrijk Gods niet aanneemt als een kind,
zal er niet binnengaan
- Mt 19:21 ѣ имѣти ѣмаши сокрѣвище на неведѣ
en gij zult een schat in de hemel bezitten.
- Hnd 2:12 что ѣѣѣ сѣѣ хѣщѣтъ ѣѣти
Wat zou dit betekenen?
- Mt 2:13 хѣщѣтъ ѣѣ ѣрѣдъ ѣскѣти ѣтрѣчѣ
Herodes komt het kind zoeken.
- Lk 14:9 ѣ тогда начнеши со стыдѣмъ послѣднеѣ мѣсто держѣти
en dan zult ge vol schaamte de laatste plaats moeten innemen

Het hulpwerkwoord behoudt vaak iets van zijn letterlijke betekenis. Dit geldt vooral voor de werkwoorden хотѣти en начѣти. имѣти is het meest neutraal van de hulpwerkwoorden. Het werkwoord хотѣти geeft een nuance van graag willen, van wensen of verlangen, maar ook van noodlot, van voorzienigheid of van behoefte, noodzaak (vgl. Alipij, p.200), b.v.

- Hnd 27:10 вѣждѣ, ѣкѣ сѣ досаждѣнѣемъ ѣ мноѣю тѣѣѣ ...
хѣщѣтъ ѣѣти плѣванѣ
ik zie dat varen niet zonder gevaar zal zijn
(Grieks: μέλλειν ἔσεσθαι) *met schade en veel verliezen.*

Deze niet samengestelde imperfectieve werkwoorden zijn ook ganbaar in de imperativus en bij vormen met de infinitiefstam zonder dat men teruggrijpt naar hun perfecte vormen met een voorvoegsel (vgl. de resp. paragrafen; vgl. Vaillant, p.345-6, § 248).

Men vindt voor het uitdrukken van het fut. durativum ook omschrijvingen met een hulpwerkwoord en de infinitivus (vgl. Trunte 95).

Deze hulpwerkwoorden zijn:

имѣти	<i>hebben</i>
хотѣти	<i>willen</i>
начѣти	<i>beginnen</i>

Voorbeelden:

- Mt 17:12 **Имать** пострадаѣти ѿ нѣхъ
hij zal van hen te lijden hebben
(hij gaat lijden, hij zal hebben te lijden).
- Mk 13:4 **ѣгда ѡмѣтъ** всѣ сѣмѣ скончѣтисѣ
wanneer dat zal gebeuren
- Lk 18:17 **Иже** ѡще не прѣиметъ црѣвѣмъ вѣжѣмъ ѡкво ѡтрочѣ,
не **Имать** внѣти въ нѣ
wie het Koninkrijk Gods niet aanneemt als een kind,
zal er niet binnengaan
- Mt 19:21 **И** имѣти **Имаши** сокровище на небесѣхъ
en gij zult een schat in de hemel bezitten.
- Hnd 2:12 **что оубо сѣ хотѣтъ** вѣти
Wat zou dit betekenen?
- Mt 2:13 **хотѣтъ** во Ирѣдѣ искѣти ѡтрочѣте
Herodes komt het kind zoeken.
- Lk 14:9 **И** тогда **начнешѣ** со стыдѣмъ послѣднее мѣсто держѣти
en dan zult ge vol schaamte de laatste plaats moeten innemen
- Het hulpwerkwoord behoudt vaak iets van zijn letterlijke betekenis. Dit geldt vooral voor de werkwoorden хотѣти en начѣти. имѣти is het meest neutraal van de hulpwerkwoorden. Het werkwoord хотѣти geeft een nuance van graag willen, van wensen of verlangen, maar ook van noodlot, van voorzienigheid of van behoefte, noodzaak (vgl. Alipij, p.200), b.v.
- Hnd 27:10 **Вѣждѣ,** ѡкво сѣ досаждѣнѣмъ **И** мно́гою тщѣтѣю ...
хотѣтъ вѣти плѣванѣе
ik zie dat de vaart niet zonder gevaar zal zijn
met hinder en veel schade.

Het hulpwerkwoord начѣти geeft de nuance van onvermijdelijkheid, onafwendbaarheid of van verplichting. Soms komt men ook de vormen van вѣдѣ (fut. van вѣсти) tegen met een inf. om het fut. uit te drukken, b.v.

Mt 18:13 ѿ ѿще вѣдетъ ѿверѣстѣи ѿ
 en hij zal het vinden (het schaap).

In lijdend-voorwerpzinnen, bijwoordelijke bijzinnen van tijd, etc., hebben de onvoltooide en duratieve werkwoorden dezelfde waarde als in de hoofzin: егда творитъ *wanneer hij maakt* en егда сотворитъ *wanneer hij zal maken*. Maar in zinnen ingeleid door да *dat, opdat*, is het perfectivum gebruikelijk: да сотворитъ *dat hij make*; behalve bij de imperativus, bij de aorist, etc., wanneer de verbale handeling wordt beschouwd als voortdurend of zich herhalend; voorbeelden:

Mt 13:3 ѿзѣде... да сѣетъ *hij ging uit om te zaaien*, gevolgd door

Mt 13:4 ѿ сѣющѣ емѣ... *en als hij zaaide* (D abs., vgl. p.93).

Mt 10:1 даде ѿмъ власть на дѣсѣхъ нечѣстныхъ,
 ѿакъ да ѿгѣнатъ ѿхъ
 hij gaf hun de macht over de onreine geesten
 om hen uit te drijven.

Het gaat er hier niet om, de demonen uit te drijven op een gegeven moment, maar voortdurend.

2) Het imperfectum (ipf)

Het ipf. is gewoonlijk imperfectivum (onvoltooid) en drukt een handeling uit die voortduurt in het verleden. Maar men komt in het ipf. ook pf. werkwoorden tegen; ze geven dan een mogelijkheid, gewoonte, of herhaling aan:

Mt 9:35 ѿ прождѣше ѿсѣ градъ всѣ ...
 Jezus ging rond door alle steden.

Het onvoltooide ipf. kan, in tegenstelling tot de aoristus, ook een begonnen handeling aangeven, die echter niet voltooid wordt, b.v.

Lk 1:59 нарицѣхѣ ѣ захѣрїю *ze noemden hem Zacharia*, d.w.z. *ze wilden hem zo noemen* aangezien het kind daarna Johannes werd genoemd.

Het is overigens een betekenis die elke ipf. vorm kan hebben, aangezien deze een handeling aangeeft, die bezig is zich te voltrekken, maar nog niet hoeft in te houden, dat de handeling ook voltrokken wordt. Het impf. in vergelijking met de aoristus: het ipf. drukt een toegevoegde, verklarende of begeleidend handeling uit; de voornaamste handeling staat gewoonlijk in de aoristus (vgl. Alipij, p. 201 e.v.). Vb.: Joh. 6:1-2.

3) De aoristus en het perfectum (aor., perf.)

De aoristus drukt een voltrokken handeling uit of een handeling die bezig is zich te voltrekken in het verleden – het perfectum het resultaat van de handeling, de voltooide, voorbije handeling, beschouwd vanuit het heden.

Vergelijk:

Mk 5:35 дщѣ твоѣ оумре... *je dochter is gestorven* (volt.toestand), maar

Mk 5:39 нѣсть оумрѣла, но спитъ (оумираѣти – оумрѣти)

ze is niet dood, ze slaapt (d.w.z.:

ze is thans niet dood, in een toestand van dood).

De keuze tussen aoristus en perfectum is vaak facultatief, dezelfde handeling kan worden beschouwd als afgesloten in het verleden of betrekking hebbend op het heden. Vgl. ook p.92.

Men constateert in de teksten een bijzondere vorm van de 2^e pers. enkelvoud van het perfectum; dit komt doordat de 2^e pers. enkelvoud van de aoristus dubbelzinnig is omdat hij gelijk is aan de 3^e pers. enkelvoud en met de 2^e en 3^e pers. van de imperatief in de werkwoorden op -ити, b.v.:

Ps 30:9 поставишъ єси нѣзѣ мои *gij hebt mijn voeten geplaatst*, gevolgd door de imperatief помилуй мѧ *ontferm U over mij*.

Het perfectum voorkomt hier dat de aoristus постави zou worden opgevat als een imperatief. De 2^e pers. van de aoristus wordt overigens vrij gebruikt, maar gewoonlijk voorafgegaan door ты *gij* of door een vocativus die alle verwarring uitsluit. In het Kerkslavisch is er geen voltooid verleden tijd, de aoristus neemt de functie over:

Mt 27:31 егда поругашася єму, совлекѡша (сз негѡ) заграницѣ

toen ze Hem bespot hadden, ontdeden ze Hem van het purper.

Het perfectum heeft altijd een hulpwerkwoord. Het is echter kenmerkend voor het Russische Kerkslavisch (in tegenstelling tot de andere versies van het Oudslavisch) om de 3^e pers. enkelvoud van het perfectum te gebruiken zonder hulpwerkwoord, als vulgarijme in plaats van de aoristus. De aoristus kan even goed worden gevormd van imperfectieve als van perfectieve werkwoorden. Het perfectieve aspect geeft dan het einde van een duur aan, de voltooiing van een handeling (vgl. Alipij, p. 200), terwijl het imperfectief aspect slechts vaststelt dat de handeling heeft plaats gehad (vgl. Leskien, p. 172).

3. VERVOEGING VAN HET WERKWOORD

1) Overzicht van uitgangen en infixen

PRESENS		IMPERFECTUM			AORISTUS	
Presensstam	Presensstam	Infinitiefstam	Presensstam Infinitiefstam	Infinitiefstam	Infinitiefstam	Infinitiefstam
		op -а -а	op -CONS -VOC	op -ѣ -и	op -VOC	op -CONS
+	+	+	+	+	+	+
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
-Ѹ(ю)	-Ѹ(ю)	-χζ	-αχζ	-αχζ	-χζ	-οχζ
-εши	-иши	-ше	-αше	-αше	-	-ε
-εтз	-итз	-ше	-αше	-αше	-	-ε
-εва(вѣ)	-ива(вѣ)	-χοва(вѣ)	-αχοва(вѣ)	-αχοва(вѣ)	-χοва(вѣ)	-οχοва(вѣ)
-εта(тѣ)	-ита(тѣ)	-ста(тѣ)	-αста(тѣ)	-αста(вѣ)	-ста(тѣ)	-οста(тѣ)
-εта(тѣ)	-ита(тѣ)	-ста(тѣ)	-αста(тѣ)	-αста(вѣ)	-ста(тѣ)	-οста(тѣ)
-εмѣ	-имз	-χομз	-αχομз	-αχομз	-χομз	-οχομз
-εте	-ите	-сте	-αсте	-αсте	-сте	-οсте
-Ѹтз	-атз	-χѸ	-αχѸ	-αχѸ	-ша	-οша
(ютз)	(атз)					

Part. Pres. Act.	Part. Pres. Pass.
Presensstam + -Ѹψ- (-юψ-) + -аψ- (-αψ-)	Presensstam + -ομ- + -εμ- + -им-
PART.PERF.ACT.	PART.PERF.PASS.
Infinitiefstam + -ш- + -вш-	Infinitiefstam + -н- + -εн- + -т-
Part.Parf.Act.	Presensstam + -εн-
Infinitiefstam + -аζ, -αα, -αο	_____

Imperatief				
sg.	2	-и ---	-и(й) ---	-и(й) ---
	3	-и ---	-и(й) ---	-и(й) ---
du.	1	-ε-ва(вѣ)	-и(ε)-ва(вѣ)	-и-ва(вѣ)
	2	-и-та(тѣ)	-и-та(тѣ)	-и-та(тѣ)
pl.	1	-ε-μз	-и(ε)-μз	-и-μз
	2	-и-те	-и(й)-те	-и(й)-те

2) Voorbeelden¹⁾

a) Indicatief presens (impf.) en futurum simplex (pf.)

	1 ^e VERVOEGING ²⁾		2 ^e VERVOEGING ²⁾		
	НЕС-ТЬ	ПИС-Ь-ТИ	ЛЮБ-Ь-ТИ	ВЕЛ-Ь-ТИ	СЪД-Ь-ТИ
1	НЕС-Ѹ	ПИШ-Ѹ	ЛЮБА-Ю	ВЕЛ-Ю	СЪЖД-Ѹ
2	НЕС-ѐ-ШИ	ПІШ-ѐ-ШИ	ЛЮБ-И-ШИ	ВЕЛ-И-ШИ	СЪД-И-ШИ
3	НЕС-ѐ-ТЗ	ПІШ-ѐ-ТЗ	ЛЮБ-И-ТЗ	ВЕЛ-И-ТЗ	СЪД-И-ТЗ
1	НЕС-ѐ-ВА, -Ѣ	ПІШ-ѐ-ВА, -Ѣ	ЛЮБ-И-ВА, -Ѣ	ВЕЛ-И-ВА, -Ѣ	СЪД-И-ВА, -Ѣ
2.3	НЕС-ѐ-ТА, -Ѣ	ПІШ-ѐ-ТА, -Ѣ	ЛЮБ-И-ТА, -Ѣ	ВЕЛ-И-ТА, -Ѣ	СЪД-И-ТА, -Ѣ
1	НЕС-ѐ-МЗ	ПІШ-ѐ-МЗ	ЛЮБ-И-МЗ	ВЕЛ-И-МЗ	СЪД-И-МЗ
2	НЕС-ѐ-ТЕ	ПІШ-ѐ-ТЕ	ЛЮБ-И-ТЕ	ВЕЛ-И-ТЕ	СЪД-И-ТЕ
3	НЕС-ѸТЗ	ПІШ-ѸТЗ	ЛЮБ-АТЗ	ВЕЛ-АТЗ	СЪД-АТЗ

b) Futurum compositum (impf.)

1	ЇМАМЗ	} НЕСТІ ХВАЛІТИ	ЇМАВА, -Ѣ	} НЕСТІ ХВАЛІТИ	ЇМАМЫ	} НЕСТІ ХВАЛІТИ
2	ЇМАШИ		ЇМАТА, -Ѣ		ЇМАТЕ	
3	ЇМАТЬ		ЇМАТА, -Ѣ		ЇМѸТЗ	

1) Voor de vormen van de "onregelmatige" werkwoorden zie p.101 e.v.

2) De 1^e conjugatie omvat de werkwoorden die de presens vormen m.b.v. de stamklinker *e/o* en waarvan de 3^epers.pl. eindigt op -ѸТЗ (-юТЗ).

De 2^e conjugatie kenmerkt zich door de stamklinker *i* en de uitgang -АТЗ voor de 3^epers.pl.

Vijf "athematische" werkwoorden hebben behouden de vorm van het presens zonder stamklinker (p.86 e.v.), een in het Indo-Europees nog levende (productieve) categorie.

c) Imperfectum

	ПИСА́-ТИ	И́ЗБАВЛÁ-ТИ	БОЛÁ-ТИ
1	ПИСА́-ХЗ	И́ЗБАВЛÁ-ХЗ	БОЛÁ-ХЗ
2. 3	ПИСА́-ШЕ	И́ЗБАВЛÁ-ШЕ	БОЛÁ-ШЕ
1	ПИСА́-ХОВА (ВЪ)	И́ЗБАВЛÁ-ХОВА (ВЪ)	БОЛÁ-ХОВА (ВЪ)
2. 3	ПИСА́-СТА (ТЪ)	И́ЗБАВЛÁ-СТА (ТЪ)	БОЛÁ-СТА (ТЪ)
1	ПИСА́-ХОМЗ	И́ЗБАВЛÁ-ХОМЗ	БОЛÁ-ХОМЗ
2	ПИСА́-СТЕ	И́ЗБАВЛÁ-СТЕ	БОЛÁ-СТЕ
3	ПИСА́-ХЪ	И́ЗБАВЛÁ-ХЪ	БОЛÁ-ХЪ
	ХОДÍ-ТИ	БРА́-ТИСА ⇒ БОР-АТСА	КЛА́-ТИ ⇒ КЛЕН-ЪТЗ
1	ХОЖДА́-ХЗ	БОРА́-ХСА	КЛЕНА́-ХЗ
2. 3	ХОЖДА́-ШЕ	БОРА́-ШЕСА	КЛЕНА́-ШЕ
1	ХОЖДА́-ХОВА (ВЪ)	БОРА́-ХОВАСА (ВЪСА)	КЛЕНА́-ХОВА (ВЪ)
2. 3	ХОЖДА́-СТА (ТЪ)	БОРА́-СТАСА (ТЪСА)	КЛЕНА́-СТА (ТЪ)
1	ХОЖДА́-ХОМЗ	БОРА́-ХОМСА	КЛЕНА́-ХОМЗ
2	ХОЖДА́-СТЕ	БОРА́-СТЕСА	КЛЕНА́-СТЕ
3	ХОЖДА́-ХЪ	БОРА́-ХЪСА	КЛЕНА́-ХЪ

d) Aoristus

	НЕС-ТИ	ПИСА́-ТИ	ЛЮБИ́-ТИ	ВЕЛÁ-ТИ
1	НЕС-О-ХЗ	ПИСА́-ХЗ	ЛЮБИ́-ХЗ	ВЕЛÁ-ХЗ
2. 3	НЕС-Е	ПИСА	ЛЮБИ	ВЕЛÁ
1	НЕС-О-ХОВА, -Ъ	ПИСА́-ХОВА, -Ъ	ЛЮБИ́-ХОВА, -Ъ	ВЕЛÁ-ХОВА, -Ъ
2. 3	НЕС-О-СТА, -Ъ	ПИСА́-СТА, -Ъ	ЛЮБИ́-СТА, -Ъ	ВЕЛÁ-СТА, -Ъ
1	НЕС-О-ХОМЗ	ПИСА́-ХОМЗ	ЛЮБИ́-ХОМЗ	ВЕЛÁ-ХОМЗ
2	НЕС-О-СТЕ	ПИСА́-СТЕ	ЛЮБИ́-СТЕ	ВЕЛÁ-СТЕ
3	НЕС-О-ША	ПИСА́-ША	ЛЮБИ́-ША	ВЕЛÁ-ША

e) Perfectum

1 2 3	нѣслѧ, -а, -ò	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ѣсмь} \\ \text{ѣси} \\ \text{ѣсть} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{хвалѣлѧ, -а, -ò} \\ \text{хвалѣла, -и} \\ \text{хвалѣли} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ѣсмь} \\ \text{ѣси} \\ \text{ѣсть} \end{array} \right.$				
					1 2.3	нѣслѧ̄, -и	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ѣсвѧ, -ѣ} \\ \text{ѣствѧ, -ѣ} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ѣсвѧ, -ѣ} \\ \text{ѣствѧ, -ѣ} \end{array} \right.$

f) Plusquam-perfectum

1 2.3	нѣслѧ, -а, ò	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѣхѧ} \\ \text{бѣ} \end{array} \right.$	of	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѧхѧ} \\ \text{бѧше} \end{array} \right.$			
					1 2.3	нѣслѧ̄, -и	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѣхова, -ѣ} \\ \text{бѣства, -ѣ} \end{array} \right.$
1 2 3	нѣслӣ	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѣхомѧ} \\ \text{бѣсте} \\ \text{бѣша} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѧхомѧ} \\ \text{бѧсте} \\ \text{бѧхѸ} \end{array} \right.$				
				1 2.3	хвалѣлѧ, -а, -ò	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѣхѧ} \\ \text{бѣ} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѧхѧ} \\ \text{бѧше} \end{array} \right.$
1 2 3	хвалѣлӣ	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѣхомѧ} \\ \text{бѣсте} \\ \text{бѣша} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѧхомѧ} \\ \text{бѧсте} \\ \text{бѧхѸ} \end{array} \right.$				

g) Conditionalis

1 2.3	нѣслѧ, -а, -ò	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѣхѧ} \\ \text{бѣ} \end{array} \right.$	хвалѣлѧ, -а, -ò	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѣхѧ} \\ \text{бѣ} \end{array} \right.$
1 2 3	нѣслӣ	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѣхомѧ} \\ \text{бѣсте} \\ \text{бѣша} \end{array} \right.$	хвалѣлӣ	$\left\{ \begin{array}{l} \text{бѣхомѧ} \\ \text{бѣсте} \\ \text{бѣша} \end{array} \right.$

h) Imperativus (imp.)¹⁾

		й-ти --- йд-ѣтъ	рещи --- рек-ѣтъ
1 ^e vervoeging hard	2	йди	рци
	3	йди	рци
	1	йдева(ѣ)	рцева(ѣ)
	2	йди́та(ѣ)	рци́та(ѣ)
	1	йдемз	рце́мз
	2	йди́те	рци́те

		пла́ка-ти --- пла́чѣтъ	пѣ-ти --- по-ѣтъ
1 ^e vervoeging zacht	2	пла́чи	пѣй
	3	пла́чи	пѣй
	1	пла́чива(ѣ), -ева(ѣ)	по́ева(ѣ)
	2	пла́чита(ѣ)	по́ита(ѣ)
	1	пла́чимз, -емз	по́емз
	2	пла́чите	по́йте

		лю́би-ти --- лю́бѣтъ	стѣ́ча-ти --- стѣ́ча-ѣтъ
2 ^e vervoeging	2	лю́би	стѣ́чи
	3	лю́би	стѣ́чи
	1	лю́бива(ѣ)	стѣ́чива(ѣ)
	2	лю́бита(ѣ)	стѣ́чита(ѣ)
	1	лю́бимз	стѣ́чимз
	2	лю́бите	стѣ́чите

¹⁾ Voor herkomst, betekenis en vorming van de imperativus vgl. Bielfeldt 206 e.v., Trunte 90 e.v.

i) Samengestelde (omschrijvende) vormen van het passivum¹⁾

INFINITIEF IMPERFECTIEF PERFECTIEF	хранѣмь бѣти сохранѣнз бѣти
PRESENS	хранѣмь ѣсмь, ѣси, ѣсть etc.
FUTURUM	хранѣмь } сохранѣнз } бѣдѣ, бѣдѣши, бѣдетз
AORISTUS	хранѣмь } сохранѣнз } бѣхз, бѣсть хранѣмь бѣхз, бѣ
IMPERFECTUM	хранѣмь бѣхз, бѣше
PERFECTUM	сохранѣнз ѣсмь, ѣси, ѣстз
PLUSQUAMPERFECTUM	сохранѣнз } } бѣхз, бѣ } бѣхз, бѣше } бѣмз ѣсмь, бѣмз ѣси
CONDITIONALIS	хранѣмь } сохранѣнз } бѣмз бѣхз, бѣ
IMPERATIVUS	хранѣмь } сохранѣнз } бѣди

¹⁾ Het overzicht bevat alleen voorbeelden voor het sg.m. Om de andere vormen (du.pl./f.n.) te vinden zie het overzicht бѣти (p.86) en de opmerkingen betreffende de participia pres./perf.pass (p.98 e.v.)

	Ind. pres.	Futurum	Futurum comp.	Imperativus	Optativus		
1	ѣ́смь	ѣ́дѹ	хѹщѹ	ѣ́ди ѣ́ди	да ѣ́дѹ		
2	ѣ́си	ѣ́дѣши	хѹщѣши		да ѣ́дѣши		
3	ѣ́сть	ѣ́детъ	хѹщѣтъ		да ѣ́детъ		
1	ѣ́свѹ, -ѣ	ѣ́дѣва, -ѣ	хѹщѣва, -ѣ	ѣ́дѣва, -ѣ	etc.		
2	ѣ́ствѹ, -ѣ	ѣ́детѹ, -ѣ	хѹщѣтѹ, -ѣ	ѣ́дѣтѹ, -ѣ			
3	ѣ́ствѹ, -ѣ	ѣ́детѹ, -ѣ	хѹщѣтѹ, -ѣ				
1	ѣ́смы	ѣ́демъ	хѹщемъ	ѣ́демъ			
2	ѣ́стѣ	ѣ́дете	хѹщете	ѣ́дите			
3	сѹтъ	ѣ́дѹтъ	хѹтѹтъ				
	Aor. (pf.)	Aor. (impf.)	Imperfectum				
1	ѣ́хъ	ѣ́хъ	ѣ́хъ				
2	ѣ́сть (ѣ́)	ѣ́	ѣ́ше				
3	ѣ́сть (ѣ́)	ѣ́	ѣ́ше				
1	ѣ́хѹва, -ѣ	ѣ́хѹва, -ѣ	ѣ́хѹва, -ѣ				
2	ѣ́ствѹ, -ѣ	ѣ́ствѹ, -ѣ	ѣ́ствѹ, -ѣ				
3	ѣ́ствѹ, -ѣ	ѣ́ствѹ, -ѣ	ѣ́ствѹ, -ѣ				
1	ѣ́хѹмъ	ѣ́хѹмъ	ѣ́хѹмъ				
2	ѣ́сте	ѣ́сте	ѣ́сте				
3	ѣ́ша	ѣ́ша	ѣ́хѹ				
	Perfectum	Plusquamperfectum	Conditionalis				
1	ѣ́мъ, -ѹ, -ѹ { ѣ́смь ѣ́си ѣ́сть	ѣ́мъ, -ѹ, -ѹ { ѣ́хъ (ѣ́хъ ѣ́ etc., ѣ́ vgl. p. 83)	ѣ́мъ, -ѹ, -ѹ { ѣ́хъ ѣ́				
2				ѣ́ма, -и { ѣ́хѹва, -ѣ ѣ́ствѹ, -ѣ ѣ́ствѹ, -ѣ	ѣ́ма, -и { ѣ́хѹва, -ѣ ѣ́ствѹ, -ѣ ѣ́ствѹ, -ѣ		
3						ѣ́ми { ѣ́хѹмъ ѣ́сте ѣ́ша	ѣ́ми { ѣ́хѹмъ ѣ́сте ѣ́ша
	Part. Pres.	Part. Preteritum	Part. Perf.				
	сѣ́й, сѣ́ши, сѣ́ще сѣ́й, сѣ́шаа, сѣ́щее	ѣ́въ, ѣ́вши, ѣ́вше ѣ́въй, ѣ́вшѹаа, ѣ́вшѹе	ѣ́мъ, ѣ́маа, ѣ́мо				

k) Athematische werkwoorden (presens) да́ти, ѣ́сти, ве́дѣти, ѣ́мѣти
(voor ъ́йти zie p.86)

		geven (pf.)	eten (impf.)	weten (impf.)	hebben (impf.)
ind. pres. fut. pf.	1	да́-мз	ѣ́-мз	ве́-мз	ѣ́м-а-мз
	2	да́-си	ѣ́-си	ве́-си	ѣ́м-а-ши (!)
	3	да́с-тз	ѣ́с-тз	ве́с-ть	ѣ́м-а-ть
	1	да́-ва, -ѣ	ѣ́-ва, -ѣ	ве́-ва, -ѣ	ѣ́м-а-ва, -ѣ
	2.3	да́с-та, -ѣ	ѣ́с-та, -ѣ	ве́с-та, -ѣ	ѣ́м-а-та, -ѣ
	1	да́-мы	ѣ́-мы	ве́-мы	ѣ́м-а-мы
	2	да́с-те	ѣ́с-те	ве́с-те	ѣ́м-а-те
	3	да́д-ѹтз, -ѹтз	ѣ́д-ѹтз	ве́д-ѹтз	ѣ́м-ѹтз

		geven	eten	weten	hebben
imperatief	2.3.	да́жд-ь	ѣ́жд-ь	ве́жд-ь	ѣ́м-ѣ-й
	1.	да́д-й-ва, -ѣ	ѣ́д-й-ва, -ѣ	ве́д-и-ва, -ѣ	ѣ́м-ѣ-и-ва, -ѣ
	2.3.	да́д-й-та, -ѣ	ѣ́д-й-та, -ѣ	ве́д-и-та, -ѣ	ѣ́м-ѣ-й-та, -ѣ
	1.	да́д-й-мз	ѣ́д-й-мз	ве́д-и-мз	ѣ́м-ѣ-и-мз
	2.	да́д-й-те	ѣ́д-й-те	ве́д-и-те	ѣ́м-ѣ-й-те

		act.		pass.
part. pres.	m.	ѣ́мз ---	ѣ́дый, -ѹщз	ѣ́до́мз, -ый
	f.		ѣ́дѹши, -ѹшаа	ѣ́до́ма, -аа
	n.		ѣ́дѹше, -ѹшее	ѣ́до́мо, -оо
	m.	ве́мз ---	ве́дый, -ѹщз	ве́до́мз, -ый
	f.		ве́дѹши, -ѹшаа	ве́до́ма, -аа
	n.		ве́дѹше, -ѹшее	ве́до́мо, -оо
	m.	ѣ́мамз ---	ѣ́мый, -ѹщз	
	f.		ѣ́мѹши, -ѹшаа	
	n.		ѣ́мѹше, -ѹшее	

3) Opmerkingen bij de verbale vormen

a) De verandering van eindmedeklinkers van de werkwoordswortel bij de indicativus presens (aantonende wijs teg.tijd)¹⁾

1. Eerste vervoeging hard:

De keelklanken г en к verzachten respectievelijk in ж en ч voor de stamklinker - е - :

$$\left. \begin{array}{c} \text{Г} \\ \text{К} \end{array} \right\} \text{voor } -\text{е-} > \left\{ \begin{array}{c} \text{Ж} \\ \text{Ч} \end{array} \right.$$

b.v.	inf.	1 ^e .Pers.sg.	2 ^e .Pers.sg.	3 ^e .Pers.pl.	
	тещи́	те <u>к</u> ѹ	те <u>ч</u> ѣши	те <u>к</u> ѹтъ	<i>stromen</i>
	мощи́	мо <u>г</u> ѹ	мо <u>ж</u> ѣши	мо <u>г</u> ѹтъ	<i>kunnen</i>

2. Eerste vervoeging zacht en tweede vervoeging

In alle vormen van de eerste vervoeging zacht en in de 1^e pers.sg. van de tweede vervoeging verandert de eindmedeklinker van de wortel van het werkwoord op de volgende wijze:

LABIALES	inf.	1 ^e .pers.sg.	3 ^e .pers.pl.	
	I. ги <u>б</u> ѣти	г <u>й</u> б <u>л</u> ю	г <u>й</u> б <u>л</u> ютъ	<i>zich verliezen, vergaan</i>
Б > бл	сы <u>п</u> ѣти	с <u>б</u> п <u>л</u> ю	с <u>б</u> п <u>л</u> ютъ	<i>verspreiden, gieten</i>
П > пл	дре <u>м</u> ѣти	дре <u>м</u> л <u>ю</u>	дре <u>м</u> л <u>ю</u> тъ	<i>sluimeren</i>
В > вл	II. лю <u>б</u> ѣти	лю <u>б</u> л <u>ю</u>	лю <u>б</u> л <u>ю</u> тъ	<i>beminnen</i>
М > мл	к <u>ѹ</u> п <u>л</u> ѣти	к <u>ѹ</u> п <u>л</u> л <u>ю</u>	к <u>ѹ</u> п <u>л</u> л <u>ю</u> тъ	<i>kopen</i>
	лю <u>в</u> ѣти	лю <u>в</u> л <u>ю</u>	лю <u>в</u> л <u>ю</u> тъ	<i>vissen</i>
	ло <u>м</u> ѣти	ло <u>м</u> л <u>ю</u>	ло <u>м</u> л <u>ю</u> тъ	<i>(ver)breken</i>

¹⁾ Voor de medeklinker- en klinkerwisselingen, volgen veranderingen, verkregen door het contact tussen de radicaal (de wortel van een woord) en het suffix, de wetten van de fonetiek, vgl. de resp. hoofdstukken van Vaillant, Leskien, Bielfeldt, Trunte.

DENTALEN

Д > ЖД	I.	стра <u>д</u> а́ти	стра <u>ж</u> дѸ	стра <u>ж</u> дѸтз	<i>lijden</i>
Т > Щ		треп <u>ѣ</u> та́ти	треп <u>ѣ</u> щѸ	треп <u>ѣ</u> щѸтз	<i>beven</i>
З > Ж		ма <u>з</u> а́ти	ма <u>ж</u> Ѹ	ма <u>ж</u> Ѹтз	<i>oliën</i>
С > Ш	II.	сѸ <u>д</u> и́ти	сѸ <u>ж</u> дѸ	сѸ <u>д</u> а́тз	<i>oordelen</i>
		свѣ <u>т</u> и́ти	свѣ <u>щ</u> Ѹ	свѣ <u>т</u> а́тз	<i>verlichten, stralen</i>
		но <u>с</u> и́ти	но <u>ш</u> Ѹ	но <u>с</u> а́тз	<i>dragen</i>
		во <u>з</u> и́ти	во <u>ж</u> Ѹ	во <u>з</u> а́тз	<i>leiden (voertuig)</i>

GUTTURALEN

К > Ч	I.	ѡ <u>к</u> а́ти	ѡ <u>ч</u> Ѹ	ѡ <u>ч</u> Ѹтз	<i>honger hebben</i>
Г > Ж		стро <u>г</u> а́ти	стр <u>ж</u> Ѹ	стр <u>ж</u> Ѹтз	<i>polijsten, doen glanzen</i>
Х > Ш		и <u>з</u> сы <u>х</u> а́ти	и <u>з</u> сы <u>ш</u> Ѹ	и <u>з</u> сы <u>ш</u> Ѹтз	<i>wegkwijnen, verdrogen</i>

II. In de tweede vervoeging behouden de gutturalen г, к, х die reeds in de infinitief zacht zijn (ruisklanken ж, ч, ш) deze verzachting in alle personen van de ind. pres. (en niet alleen in de 1er pers. sg.):

кри <u>ч</u> а́ти	(кри <u>к</u> -)	кри <u>ч</u> Ѹ	кри <u>ч</u> а́тз	<i>schreeuwen, grommen</i>
ле <u>ж</u> а́ти	(ле <u>г</u> -)	ле <u>ж</u> Ѹ	ле <u>ж</u> а́тз	<i>plaatsen</i>
сл <u>ы</u> ш <u>а</u> ти	(сл <u>ы</u> х-)	сл <u>ы</u> ш <u>Ѹ</u>	сл <u>ы</u> ш <u>Ѹ</u> а́тз	<i>horen</i>

IN DE VOLGENDE COMBINATIES

СТ > Щ	I.	и <u>с</u> к <u>а</u> ти	и <u>щ</u> Ѹ	и <u>щ</u> Ѹтз	<i>zoeken</i>
СК > Щ	II.	во <u>з</u> вѣ <u>ст</u> и́ти	во <u>з</u> вѣ <u>щ</u> Ѹ	во <u>з</u> вѣ <u>ст</u> а́тз	<i>aankondigen</i>
ЗД > ЖД		при <u>г</u> во <u>з</u> д <u>ѣ</u> ти	при <u>г</u> во <u>ж</u> дѸ	при <u>г</u> во <u>з</u> д <u>ѣ</u> тз	<i>vastnagelen</i>
ЗДН > ЖДН		о <u>у</u> пра <u>з</u> д <u>н</u> и́ти	о <u>у</u> пра <u>ж</u> д <u>н</u> Ѹ	о <u>у</u> пра <u>з</u> д <u>н</u> а́тз	<i>kwijtschelden</i>
ЗН > ЖН		со <u>в</u> ла <u>з</u> н <u>ѣ</u> ти	со <u>в</u> ла <u>ж</u> н <u>Ѹ</u>	со <u>в</u> ла <u>з</u> н <u>ѣ</u> тз	<i>verleiden</i>
ТВ > ЩВ		о <u>у</u> ме <u>р</u> т <u>в</u> ѣи́ти	о <u>у</u> ме <u>р</u> т <u>в</u> ѣ <u>ш</u> Ѹ	о <u>у</u> ме <u>р</u> т <u>в</u> ѣа́тз	<i>ter dood brengen</i>
СИ > ШИ		м <u>б</u> и <u>с</u> л <u>ѣ</u> ти	м <u>б</u> и <u>ш</u> Ѹ	м <u>б</u> и <u>с</u> л <u>ѣ</u> тз	<i>bedenken, bezorgd zijn</i>

b) De Aoristus (momentopname in het verleden)

1. De aoristus wordt gevormd van de infinitiefstam (= inf. zonder -ти).

Als de infinitiefstam eindigt op

VOCAAL : -χ- + uitg., maar de 2^e en 3^e pers.sg. = inf.stam zonder uitg.

CONSONANT : -οχ- + uitg., maar de 2^e en 3^e pers.sg. = inf.stam + ε

(+ verzachting van de gutturalen (γ, κ, χ), b.v.

ρεψῖν : $\left\{ \begin{array}{l} \text{ρεκ-όχζ (1^e pers.)} \\ \downarrow \\ \text{ρεч-ε̅ (3^e pers.)} \end{array} \right.$

UITGANGEN :	Infinitiefstam op	Infinitiefstam op
	VOCAAL	CONSONANT
sg. 1	-χ-ζ	-ο-χ-ζ
2	-	-ε
3	-	-ε
du. 1	-χ-ο-βα (β'ε)	-ο-χ-ο-βα (β'ε)
2	-с-та (т'ε)	-ο-с-та (т'ε)
3	-с-та (т'ε)	-ο-с-та (т'ε)
pl. 1	-χ-ο-μζ	-ο-χ-ομζ
2	-с-тε	-ο-с-тε
3	-ш-α	-ο-ш-α

2. De uitgangen -βα en -μζ (1^e pers.du.pl.) zijn verbonden met -χ- m.b.v. de bindvocaal -ο-.

3. -χ- wisselt in de aoristus met -с- en -ш- (vgl. de vormen van du. en pl.

4. De werkwoorden ἵατι *nemen*, αρχάτι *beginnen*, வீτι *draaien*, πίτι *drinken*, κιάτι *zweren* hebben in de 2^e en 3^e pers.sg. de uitgang -τζ, b.v.

Mt 4:17 αρχάτζ ἰησζ проповѣдати
Jezus begon te verkondigen.

Joh 4:12 ἰ τὸί ἰζζ ηεγῶ πίτζ
hij, die eruit gedronken heeft

4 Kon 2:24 проκιάτζ ἄ
hij heeft hen vervloekt

c) Het imperfectum

Het imperfectum is afgeleid van de infinitiefstam of van de presensstam. Daar komen bij de infixen -χ-, -αχ-, -αχ- en de uitgangen (vgl. p.80).

1. Als de infinitiefstam eindigt op -α of -α, is het infix -χ.

De vormen die gelijk zijn aan de aoristus onderscheiden zich in dit geval slechts door de context. Bovendien hebben de afgeleide imperfectieve ("secundaire") werkwoorden geen aoristus-vormen.

Voorbeelden: - πικάτι ⇒ πικάχζ *schrijven*

- βοπιάτι ⇒ βοπιάχζ *roepen*

2. Als de infinitiefstam eindigt op -ϕ-, is het infix -αχ-.

De vocalen -ϕ- en -α- trekken in dat geval samen, wat -αχ- oplevert.

Voorbeelden: - χοτϕτι ⇒ χοτάχζ (< χοτϕ-αχ-ζ) *willen*

- стыдϕтисα ⇒ стыдáchζα (< стыдϕ-αχ-α) *zich schamen*.

3. Als de infinitiefstam eindigt op -и-, is het infix -αχ-.

De vocaal -и- reduceert, in dit geval, tot [j], die een verandering van de voorafgaande consonant veroorzaakt (vgl. p.88 e.v.). [j] en -α- trekken samen tot -α- (die echter wordt geschreven als -α- daar waar de spellingregels het vereisen).

Voorbeelden: - μολίτι ⇒ μολáchζ (< μολ[j]-αχζ) *bidden*

- мьслити ⇒ мьшла-αχζ *denken*

(maar vgl. Mk 11:31 (-α-) en Lk 20:5)

- ходίτι ⇒ χοжд-áchζ *lopen*

- возίτι ⇒ вож-áchζ *leiden (voertuig)*

- люβίτι ⇒ люβл-áchζ *beminnen*

Opmerking: Er heeft geen medeklinkerverandering plaats in:

сѹдíti ⇒ сѹд-áchζ *oordelen* (vgl. 1 Kon 7:6)

4. Als de infinitiefstam eindigt op een consonant, wordt het infix -αχζ- aan de presensstam toegevoegd. De eindgutturaal van de stam wordt gepalataliseerd (1^e palatalisatie).

Voorbeelden: - ведти - вед-ѹтз ⇒ вед-áchζ *leiden*

- моци - мог-ѹтз ⇒ мож-áchζ *kunnen*

- теци - тек-ѹтз ⇒ теч-áchζ *stromen, vluchten*.

5. Als de infinitiefstam en de presensstam gelijk zijn en eindigen op een vocaal, dan is het infix -αχ- en heeft er geen contractie plaats van de eindvocaal van de stam en -α.

Voorbeelden: - κρύ-τι - κρύ-ιυτз ⇒ κρύ-αχз *bedekken*
- πί-τι - πί-ιυτз ⇒ πί-άχз *drinken*
- зνά-τι - зνά-ιυτз ⇒ зνά-αχз *weten*

Opmerking: ἴμῃτι *hebben* heeft vormen met en zonder contractie, b.v. Hnd 2:44 ἴμάχϺ - Mt 14:5 ἴμῃαχϺ.

Uitzonderingen:

1. Enkele werkwoorden waarvan de infinitiefstam eindigt op -α- vormen het imperfectum van de presensstam en niet van de infinitiefstam (uitzondering op regel 1, hierboven).

Voorbeelden: - гνάτι - гón-ατз ⇒ гон-άχз *jagen*
- зβάти - зовѣтз ⇒ зовάχз *roepen, noemen*

2. De werkwoorden die de wisseling vertonen

ор / ра; ол / ла; ѡ (α) / εν (εμ); ѳ / οј.

Voorbeelden: - брѣтисα - бѣр-αтсα ⇒ борάχсα *strijden*
- κλάти - κόλ-ιυτз ⇒ колάχз *doorboren, offeren*
- κλάти - κλεν-ѣтз ⇒ κленάχз *zweren*
- пѣти - по-ιυтз ⇒ ποάχз *zingen*

3. De volgende werkwoorden vormen het imperfectum van de presensstam:

Voorbeelden: - соχнѣти - соχнѣтз ⇒ соχнаχз *drogen*
- йти - йдѣтз ⇒ йдάχз *gaan*
- плѣти - пловѣтз ⇒ пловάχз *drijven, varen*
- жіти - живѣтз ⇒ живάχз *leven*

Opmerking bij het gebruik van het imperfectum:

Bij het imperfectum kiest men vooral werkwoorden van het imperfectieve aspect (vgl. p.79). Bij de vormen van de 2^e pers.sg.aor.impf., geeft men vaak de voorkeur aan het perfectum (participium + ѣсѣ). In het Evangelie echter zijn de 2^e pers.sg.aor. en ipf. bewaard gebleven: vgl. Joh 6,:25; Lk 1:30; Mt 26:64; Lk 19:21(aor.); Mt 25:26; Lk 19:22 (ipf.).

4. DE PARTICIPIA (deelwoorden)

Deelwoorden zijn werkwoordelijke vormen, die enerzijds worden verbogen als adjectiva maar die anderzijds als een werkwoord de tijd kunnen uitdrukken, de vorm (actief, passief) en het aspect; net als een werkwoord zijn ze transitief of intransitief, regeren naamvallen, hebben bepalingen, etc. De participia worden vaak gebruikt

- als (kwalitatieve) adjectiva en verbale substantiva;
- voor de omschrijvende vormen (perfectum, plusquamperfectum, conditio-
nalis, passivum);
- in plaats van een bijzin;
- voor de dativus absolutus, een constructie onafhankelijk van de hoofdzin, die, met een eigen onderwerp, dezelfde waarde hebben als een bijwoordelijke zin (zoals de ablativus abs. in het Latijn en de genitivus abs. in het Grieks), b.v. Mt 2:19 Οὐ μέρωσ' ἔχε Ἡρώδης *Herodus gestorven zijnde* = *Nadat Herodus gestorven was...*

1) Het tegenwoordig actief deelwoord (part.pres.act., vgl. p.53)

(Nederl. "...ende", b.v. sprekende, zingende...)

- Het wordt gevormd van de presensstam. Men voegt er aan toe:
- I^e conj. : -ῶν- (-юв-)
- IIe conj. : -ων- (-ов- na ruisklank)
- In de Nm. is er geen infix (-ῶν-, -ων-, etc.) in de lange (bepaalde) vormen. De korte vormen kunnen een infix hebben. De Nn. heeft soms wel een infix, en soms niet.
- Na de infixen -ῶν-, -ων-, -ω- schrijft men in de NAsg. soms -z, soms -ъ, hoewel de meeste publikaties -ъ aanhouden voor de N en -z voor de A.
- Nsg.n. heeft soms -ωνο (-ωο in het part.perf.act.) i.p.v. -ωνε (-ωε in het part.perf.act.).

- Na een ruisklank heeft de Nsg.m.n. -а i.p.v. -а : пишà, движà, maar men komt ook de oude uitgang -а tegen (vgl.p.22).
- Npl.f.: -а of -е (vgl. het m.): творáща, творáще. Dit geldt ook voor het part.perf.act.: сотвóр(ь)ша, сотвóр(ь)ше. De andere vormen worden verbogen als het bepaalde adjectivum op een ruisklank (нищíй, vgl.p.52).
- Er bestaat geen part.pres. voor de perfectieve werkwoorden.
- Werkwoorden van de 1^e harde vervoeging (b.v. нестíй - нестóтз) hebben in de Nsg.m.n. de uitgang -ый zowel in de lange (bepaalde) verbuiging als in de korte (onbepaalde) verbuiging, b.v.

Lk 10:33: Самаранинз же нѣкто градб́й, прійде над негò
*Een Samaritaan, die op weg was (= op weg zijnde),
kwam bij hem.*

Het participium градб́й is hier adverbiaal gerundium en heeft de korte vorm van het werkwoord градстíй, 3^e pers.pl. градóтз, presensstam град-

- Andere voorbeelden (Nsg.):

Inf.	3 ^e pers.pl.	pres.stam	m.	n.	f.	
<u>моlíти</u>	мо́латз	мо́л-	мо́ла	мо́ла	мо́лаши	} kort
			мо́лашь	мо́лаще	мо́лаши	
			мо́лай	мо́лащее	мо́лаща	
<u>дѣ́лати</u>	дѣ́лаютз	дѣ́ла-	дѣ́ла	дѣ́ла	дѣ́лаючи	} kort
			дѣ́лаюшь	дѣ́лающе	дѣ́лаючи	
			дѣ́лай	дѣ́лающее	дѣ́лающая	
<u>йтí</u>	й́дóтз	й́д-	й́дб́й	й́дб́й	й́дб́ши	} kort
			й́дб́шь	й́дб́ще	й́дб́ши	
			й́дб́й	й́дб́щее	й́дб́ща	

2) Het participium preteritum activum (part. pret. act., vgl. p.54)
 ("ge...en hebbende", b.v. geroepen hebbende)

Het actief verleden deelwoord wordt gevormd van de infinitiefstam onder toevoeging van:

- na consonant : -ш- (= зш) } + uitgang van het adjectief
- na vocaal : -вш- (= взш) } naar geslacht, getal, naamv.

- In de Nm. valt het infix -ш- uit. De Nn. heeft soms wel het infix, soms niet

- Voorbeelden in de Nsg.:

Infinitief	infin.stam	m.	n.	f.	
ТВОРИ́ТИ	твори-	твори́-вз	твори́-вз	твори́-вши	} kort
		твори́-вшз	твори́-вше	твори́-вши	
		твори́-вый	твори́-вше	твори́-ш	} lang
		твори́-вша			
ДѢЛА́ТИ	дѣла-	дѣла́-вз	дѣла́-вз	дѣла́-вши	} kort
		дѣла́-вшз	дѣла́-вше	дѣла́-вши	
		дѣла́-вый	дѣла́-вше	дѣла́-ш	} lang
		дѣла́-вша			
НЕС́ТИ	нес-	нес-з	нес-з	нес-ши	} kort
		нес-шз	нес-ше	нес-ши	
		нес-ый	нес-ше	нес-ш	} lang
		нес-ша			

Opmerkingen:

1. Het participium presens en preteritum van de imperfectieve werkwoorden op een consonant (b.v. нес-ти) die eindigen op -ый zijn gelijk. Ze zijn te herkennen aan het gebruik in de kontekst.
2. De perfectieve werkwoorden met de infinitiefstam op -и hebben het suffix -ш-. De -и- kan veranderen in -ь- (= -ь-) en de voorafgaande medeklinker verzachten:

испроси́-ти ⇒ $\underbrace{\text{испроси} + \text{ш-}}_{\text{ш-ти}}$ ⇒ $\underbrace{\text{испро́шь} + \text{ш-}}_{\text{шь-ти}}$
 возлюбѣ́-ти ⇒ $\underbrace{\text{возлюбѣи} + \text{ш-}}_{\text{ш-ти}}$ ⇒ $\underbrace{\text{возлю́бль} + \text{ш-}}_{\text{бль-ти}}$

Het suffix -ь voor -ш- of -са- wordt niet weggelaten na -л-. In andere gevallen is het weglaten toegestaan, vooral na ruisklanken. De participia van deze groep hebben de volgende uitgangen (Nsg.):

	m.	n.	f.
сoтвoрѣти	сoтвoрѣ-	ь	ь
	ь	(ь)шѣ	(ь)ши
	ѣй	(ь)шѣѣ	(ь)шѣѣ

3. Bij samengestelde werkwoorden met het infix -нѣ- na een consonant valt dit suffix in het algemeen uit in de participia, b.v.
по-двѣгнѣти ⇒ по-двѣгѣ, по-двѣгши.
4. De werkwoorden начѣти, ѣти, распѣти krijgen het infix -(з)ш, maar de -а-/-ѣ- voor -з- gaat over in een vocaal gevolgd door een nasale¹⁾ consonant, b.v.:
- нач-ѣн-з, нач-ѣн(з)ши
- прѣ-ѣн-з, прѣ-ѣн(з)ши
- расп-ѣн-з, расп-ѣн(з)ши
5. Nsg.n. heeft soms -шо i.p.v. -шѣ (vgl. part.pres.act.).
6. Npl.f. kan de uitgang -ѣ of -ѣ hebben (in m.), b.v. сoтвoрѣша, сoтвoрѣше (vgl. part.pres.act.).

¹⁾ ѣ < [ѣ] < en!

3) Het participium perfectum activum (part.perf.act.)¹⁾
(in samengestelde tijden) alleen N-vormen

Het perfectieve deelwoord wordt gevormd van de infinitiefstam met toevoeging van -ИЗ, b.v.

- НЕСТИ ⇒ НЕС-ИЗ
- ХВАЛИТИ ⇒ ХВАЛ-И-ИЗ

Het part. op -ИЗ heeft niet de verbuiging van het adjectief. Er is wel overeenstemming in geslacht en getal maar het kent geen naamvallen.

	sg.	du.	pl.
m.	НЕС-ИЗ	НЕС-И-А	НЕС-И-И
f.	НЕС-И-А	НЕС-И-И	НЕС-И-И
n.	НЕС-И-О	НЕС-И-И	НЕС-И-И

Voor de -И, vallen de eindmedeklinkers van de infinitiefstam -Д- en -Т- uit, b.v.

- ВЕИЗ (< *ВЕД-ИЗ)
- ѠВРЪИЗ (< *ѠВРЪТ-ИЗ)

Werkwoorden met het infix -И- in de infinitief hebben dit infix niet in het participium, b.v. ВОСКРЕСНИТИ ⇒ ВОСКРЕС-ИЗ.

Het part. -ИЗ wordt nooit gebruikt zonder hulpwerkwoord (ѠБИТИ). Het dient om de omschrijvende vormen samen te stellen (perfectum, plusquamperfectum, conditonalis, vgl.p.83).

¹⁾ Het part.perf.act. wordt ook wel genoemd "Part.pret.II" of "part. op -И". In het hedendaagse Russisch is de aoristus en het imperfectum niet meer in gebruik. Evenals in andere Slavische talen wordt, om het verleden uit te drukken, uitsluitend het part.perf. (zonder hulpwerkwoord) gebruikt.

4) Het participium presens passivum (part.pres.pass.)

("ge... en wordende" b.v. geroepen wordende) adjectieve verbuiging

Het passief tegenwoordig deelwoord wordt gevormd door de presensstam, plus de infixen -ом-, -ем-, -им- naar de volgende regels:

I^e conj. hard: -ом- : несѣтъ ⇒ несѣмъ, -а, -о.

 звѣтъ ⇒ звѣмъ

I^e conj. zacht: -ем- : пѣшѣтъ ⇒ пѣшемъ

 знáютъ ⇒ знáемъ

IIe conj.: -им- : хвáлѣтъ ⇒ хвалíмъ

 лю́бѣтъ ⇒ любíмъ

athematische conj.: -ом- : вѣ́дѣтъ ⇒ вѣ́домъ¹⁾

 ю́дѣтъ ⇒ ю́домъ

Opmerkingen:

- werkwoorden met in de infinitief het infix -нѣ-, hebben geen part. pres. pass., omdat ze ofwel perfectief zijn, dus transitief (ze hebben dus niet de betekenis van het presens) ofwel intransitief (d.w.z. ze kunnen niet passief zijn).

- Mannelijke participia met het infix -им- of -ем- hebben in de NAsg. het zachte teken -ь, niet te verwarren met de 1^e pers.pl.pres.: величáемъ, сѣд́имъ, maar: несѣмъ, vgl.

Lk 21:24 И падѣтъ во ѡстрии меча, и пѣвнѣни вѣдѣтъ
 во всѣхъ ю́збѣки: и ѿѣрѣмъ вѣдетъ попирáемъ ю́збѣки...
 En zij zullen vallen door de scherpte van het zwaard,
 en als gevangenen weggevoerd worden onder alle volken;
 en Jeruzalem zal door de heidenen vertreden worden...

¹⁾ Ps 75:2 Вѣ́домъ во ѿдѣи бѣгъ, во ѿимѣи вели́е ѿма ѣго.
 God is in Juda bekend, groot is zijn naam in Israël.

5) Het participium preteritum passivum (part.pret.pass.)

("ge...en [zijnde]" geroepen [zijnde]) adjectieve verbuiging

a) Het passief verleden deelwoord wordt gevormd door de infinitiefstam, plus het infix

-н-: als de inf.stam eindigt op -а- of -ѣ- en als die klinkers geen deel uitmaken van de wortel van het werkwoord, b.v.

сдѣлати ⇒ сдѣланъ, -а, -о

видѣти ⇒ видѣнъ

-ен-: als de infinitiefstam eindigt op een medeklinker (г, к > ж, ч) of op -и- (-и- wordt j en de voorafgaande medeklinker wordt zacht), b.v.

a) нести ⇒ несенъ, -а, -о

вести ⇒ веденъ

рещи ⇒ реченъ (infin. = *рек-ти)

возможи ⇒ возможенъ (infin. = *возмог-ти)

b) оумолити ⇒ оумоленъ (< оумолженъ)

возювити ⇒ возювленъ

родити ⇒ рожденъ

-т-: als de infinitiefstam eindigt op een klinker die deel uitmaakt van de wortel (stam = wortel), b.v.

йти ⇒ ытъ, -а, -о

йти ⇒ ытъ

распати ⇒ распатъ

простѣрти ⇒ простѣртъ

скрѣти ⇒ скрѣтъ

Opmerking:

De werkwoorden op -и- of -ы- waarvan de stam = de wortel, krijgen soms het infix -ен-. Hiervóór wordt -ы- echter -ов-, b.v.

йти ⇒ ыенъ, -а, -о

испити ⇒ испиенъ

оумьити ⇒ оумовенъ

скрѣити ⇒ сокровенъ

b) Verschillende participia worden gevormd van de PRESENSSTAM. Ze krijgen het infix -ен-, b.v. закои́ати - закои́ютъ ⇒ закои́енъ. Ze kunnen echter ook worden gevormd van de inf.stam: закои́енъ, -а, -о *offeren, slachten*.

c) Werkwoorden met de infinitiefstam op -нѣ- vormen het participium

ofwel: met het infix -т-, b.v.

подви́гнѣти ⇒ подви́гнѣтъ, -а, -о *in beweging brengen*;

ofwel: met het infix -ен-. Als -нѣ- volgt op een medeklinker dan valt het infix gewoonlijk uit: пости́гнѣти ⇒ пости́женъ.

Als het infix -нѣ- niet uitvalt verdwijnt -ѣ- en de stam krijgt het infix -ов-:

пости́гнѣти ⇒ постигн-ов-ѣн-ъ, -а, -о

ѡри́нѣти ⇒ ѡрин-ов-ѣн-ъ

Opmerkingen:

- Het part.pret.pass. ziet men vooral bij het PERFECTIEF aspect.

- De lange vormen van de passieve participia krijgen de uitgangen van de lange adjectiva in de gehele verbuiging (vgl. p.51), b.v.

люби́мъ ⇒ любима́ый, -аа, оѣ

несо́мъ ⇒ несома́ый

сотвори́енъ ⇒ сотвори́енный

оу́мовѣнъ ⇒ оу́мовѣнный

5. ONREGELMATIGEWERKWOORDEN (lijst van vormen, ontleend aan Alipij p.133 e.v., gedeeltelijk gewijzigd)

Б

- Блюстѣ (со-)	pres.3 ^e pers.pl. aor. part.perf.a.	Блюдѣтъ (со)Блюдохъ (2 Tim 4:7) (со)Блюиз (Apc 3:10)	<i>waarnemen, bewaken</i>
- Бостѣ (про-)	fut. aor. part.perf.a.	прободѣтъ пробдохъ (vgl. Joh 19:37) пробиз	<i>doorboren</i>
- Брати (со-)	fut. aor.	соберѣтъ (Mt 13:41) собрахъ (Neh 13:11)	<i>plukken</i>
- Братиса ~ Боритиса (1 Kon 28:1)	pres. aor. ipf. part.perf.a. part.pret.p.	Братиса Брахса (vgl. Ps 128:1) Борыхса (1 Kor 15:32) Бриса поборѣиз	<i>(be)strijden, vechten</i>
- Бѣти	vgl. p.86		<i>zijn, worden</i>

В

- Вестѣ (по-)	pres. aor. part.perf.a.	ведѣтъ (vgl. Lk 12:11) ведохъ (vgl. Jos 24:6) вѣиз (vgl. Deu 9:26)	<i>leiden</i>
- Вѣти (по-)	pres. aor.1 ^e pers. 2 ^e 3 ^e pers. part.pret.p.	вѣютъ повѣхъ повѣтъ (Lk 2:7; vgl. p.90) повѣтъ (vgl. 1Kon 21:9)	<i>wringen, draaien</i>

- ВѢДѢТИ	pres. 1 ^{er} pers. sg. imp. aor.	ВѢЖДѢ (Hnd 27:10) ВѢЖДЬ (Joh 1:46) ВѢДѢХЪ (Joh 8:38)	<i>zien</i>
- влещи (по-) (< *velk-)	pres. aor. 2 ^{er} 3 ^{er} pers.	ВЛЕКѢТЪ ВЛЕЧЕ (vgl. Mt 26:51)	<i>trekken, slepen</i>
- (ѿ)ВѢРСТИ (Joh 10:21)	fut. aor. part.pret.a. part.perf.a. part.pret.p.	ѿВѢРЪТЪ ѿВѢРЪХЪ (Ez 3:2) ѿВѢРЪ, -ШИ ѿВѢРЪХЪ ѿВѢРЪТЪ (vgl. Joh 1:51)	<i>openen, uitzenden</i>
- (по)ВРЕЩИ (во- : Lk 12:49)	fut. imp. aor. part.pret.a. part.perf.a. part.pret.p.	ВВѢРЪТЪ (Mt 13:42) ВѢРЖИ (Ez 23:47) ПОВѢРЪХЪ (Deu 9:17) ПОВѢРЪ, -ШИ (Lk 4:35) ПОВѢРЪХЪ ПОВѢРЪЖЕХЪ (Jes 14:19)	<i>werpen, verlaten</i>
- ВѢДѢТИ	vgl. p.87		<i>kennen, weten</i>
- (оу-)ВАНѢТИ	fut. aor.	оуВАНѢТЪ оуВАНѢХЪ	<i>verwelken, wegkwijnen</i>
Г			
- ГАСНѢТИ (по-, оу-)	pres. aor.	ГАСНѢТЪ оуГАСНѢХЪ	<i>doven</i>
- (оу)ГИѢВНѢТИ (impf.: оуГИѢВѢТИ)	fut. aor.	оуГИѢВНѢТЪ оуГИѢВНѢХЪ	<i>(ver)zinken</i>
- (по-)ГРЕВѢТИ (Gen 50:7) (impf.: поГРЕВѢТИ)	fut. aor.	ПОГРЕВѢТЪ (3 Kon 14:13) ПОГРЕВѢХЪ (Tob 2:7)	<i>begraven</i>
(behalve de inf., alle vormen zonder -с- in de stam)			

- гнѧти (по-, ѡз-, ѡ-) pres.stam (Deu 6:19)	pres.	гон-	<i>(ver)jagen</i>
		гоню (F11 3:12)	<i>uitdrijven</i>
		ѡзгоню (Lk 13:32)	
		ѡзгонѧтъ (Mt 10:1)	
	imp.	гонѧтъ (1 Tes 5:15)	
	ipf.	гонѧхъ (Ps 37:21)	
	stam in fut.pf.	жен-	
		ѡзженѧтъ, ѡзженѧтъ (Dan 4:22; Mt 5:11)	
	imp.pf.	ѡзженѧ	
	inf.stam	гна-	
	aor.	ѡзгнахъ (Re 6:9)	
	part.pret.p.	ѡзгнахъ (2 Mak 5:8)	
- (по)гнѧти	pres.	гнѧю (Lk 15:17)	<i>vergaan, verdwalen,</i>
		(van гнѧти)	<i>zich verliezen</i>
	fut. met -н	погнѧтъ (Ps 72:27)	
	part. pres.a.	гнѧщи (vgl. 1 Ptr 1:7)	
		гнѧюще (Joh 6:27)	
Д			
- дѧти (pf.)	fut.	дѧмъ (vgl. p.87)	<i>geven</i>
(impf.: дѧти)	aor. 1 st pers.	дѧхъ (Gen 35:12)	
	2 nd 3 rd pers.	дѧде (Num 32:33)	
- (воз)двѧти	fut.	воздвѧтъ	<i>opstellen, opheffen</i>
(impf.: воздвѧти)	aor. 1 st pers.	воздвѧхъ (Ps 118:48)	<i>instellen</i>
	2 nd 3 rd pers.	воздвѧже (Mk 9:27)	
- довѧти	(alleen in 3 rd pers.sg.pl.pres.)	довѧтъ (Mt 6:34)	<i>het volstaat</i>
- достѧти	(alleen in 3 rd pers.; onpers.ww.)		<i>het moet,</i>
(Mk 10:2)	ipf.	достѧше	<i>het is toegestaan</i>
- дрѧти	pres.	дрѧтъ	<i>verscheuren</i>
(impf.: дрѧти)			

- дѣати (impf.) (behalve de gebruikelijke vormen [дѣю], zijn er parallel-
vgl. Bielfeldt 193) vormen: дѣжд-) *maken, handelen; plaatsen*
imp. ВОЗДѣЖИТЕ (Ps 133:2) *optillen, opheffen*
fut. ВОЗДѣЖѸ (Ps 62:5)
ЌДѣЖДЕМСА (Mt 6:31) *zich kleden*

- дѸти part.pres.a. ДМАСА (Kol 2:18) *fluisteren*
(дѸти < O.sl. дѸти [dōti] < *domti)

- дхнѸти fut. ДХНѸТЗ *ademen, blazen*
(impf.: дыхати)
(ДХНѸТЗ Ps 147:7)
aor.1ers. ДХНѸХЗ
2^{es}3ers. ДХНѸ, ДХНѸ (Jes 40:24)
en zonder нѸ: aor.1ers. ЀЗДХѸХЗ
2^{es}3ers. ЀЗДШЕ (Mk 15:37)
part.pret.a. ДХНѸВЗ, -ШИ (vgl. Hnd. 27:13)

- воздохнѸти (pf.) fut. ВОЗДОХНѸТЗ *(ver)zuchten*
(impf. въздыхати) aor.1ers. ВОЗДОХНѸХЗ
2^{es}3ers. ВОЗДОХНѸ (Mk 7:34)
part.pret.a. ВОЗДОХНѸВЗ, -ШИ (Mk 8:12)

Ж

- жати (по-) 1 pres. ЖИТЗ *(samen/ver)drukken,*
- жати (с-) 2 pres. ЖНѸ (Lk 19:22) *oogsten, verwerven*

-(оу)жаснѸтиса fut. ОУЖАСНѸТСА (Jes 52:14) *schrikken*
(impf.: оужасати) aor. ОУЖАСѸСА *afschrikken*

- жвати (со-) pres. ЖВѸТЗ *herkauwen*
aor. ЖВАХЗ *bijten*
ipf. ЖВАХЗ (vgl. Apc 16:10)
part.pres.p. СОЖВАѸМЗ (Job 20:18)

- жещи (со-, воз-, за-, раз-)	pres.	жгѣтъ (Deu 12:31)	<i>aansteken, branden</i>
		сожжѣтъ (Lk 3:17)	
	aor. 1 ^o pers.	сожгѣхъ (Deu 9:21)	
	2 ^o 3 ^o pers.	зажжѣ (Mt 22:7)	
	imp.	разжзи	
	part. pres. a.	жгѣй	
	part. pret. a.	сожгѣхъ, -ши	
part. pres. p.	жгѣмъ (19 nov., vesp., stich.)		
part. pret. p.	сожжѣмъ (Lev 10:16)		

- жити	pres.	живѣтъ	<i>leven</i>
	aor. 1 ^o pers.	жихъ, ѣждихъ (< ѣзжихъ)	
	2 ^o 3 ^o pers.	ѡживѣ (Lk 15:24)	
	ipf.	живѣхъ	

- жрѣти (по-) 1 (1 Kon 2:14)	(Oudslavisch:	жръти, жръши)	<i>(op)offeren</i>
	pres.	жрѣтъ (Lev 17:5)	
	aor.	пожрѣхъ (Ps 26:6)	
	ipf.	жрѣхъ	
	part. perf. a.	пожрѣхъ	
	part. pres. p.	жрѣмъ, -ый	
part. pret. p.	пожрѣмъ		

- жрѣти (по-) 2	(Oudslavisch:	жръти, жръши;	<i>verzweigen</i>
	de andere vormen zijn identiek aan die van het voorafgaande ww., behalve:)		
	part. pret. p.	пожрѣтъ (2 Kor 2:7)	

З

- звѣти (воз-)	pres.	зовѣтъ	<i>(aan)roepen</i>
	aor.	воз-звѣхъ (Ps 65:17)	
	ipf.	зовѣхъ, звѣхъ (vgl. Mt 21:9)	
	part. pres. a.	зовѣй, -ѣши (1 Kon 3:9)	
	part. pres. p.	зовѣмъ	

здѣти (со-)	pres.	зѣждѣтъз (Jes 61:4)	<i>bouwen</i>
	ipf.	здѣ-хъз (vgl. Lk 17:28)	
	part.pres.a.	зѣждѣаа, -юши (зѣж-дѣааѣ Ps 146:2)	
	part.pres.p.	зѣждѣмь (vgl. Ps 121:3)	
- (про)зѣвѣти	fut.	про-зѣвѣтъз	<i>ontstaan, drukken</i>
(impf.: зѣвѣти)	aor.	прозѣвѣхъз	<i>verwekken, voortbrengen</i>

Н

- ѣмѣти (komt overeen met ѣмѣти, ѣти < *emti, p. 115)			<i>hebben</i>
(Joh 5:26)	pres.	ѣмамз (vgl. p.87)	
		(andere vormen van ѣмѣти, vgl. p.92)	
	aor.	воз-ѣмѣхъз	

- ѣзчѣзѣти, ѣсч. ⇒ чѣзѣти (p. 113)

- ѣти (по-)	pres.	ѣдѣтъз (Hnd 23:23)	<i>gaan</i>
(Joh 18:8)		(на по-, пре-, на- и > ѣ)	
	fut.	пойдѣ, прейдѣ, пойдѣтъз, прейдѣши, найдѣтъз (Jes 38:10)	
	aor.	ѣдѣхъз (Jer 13:7)	
	ipf.	ѣдѣхъз (vgl. 1Kon 6:12)	
	part.pres.a.	ѣдѣй, -ѣши	
	part.pret.a.	шѣдз, -ши (suppl. vgl. Mt 28:19)	
		на ѣз-, во з-, ѡ з- volgt -ы-:	
		ѣзѣде, в зѣде, ѡ зѣде etc.	

К

- (вс)кѣсѣти	fut.	вскѣсѣтъз	<i>gisten, rijzen</i>
(impf.: вскѣсѣти)	aor. 1 ^{re} pers.	вскѣсохъз	
	2 ^{re} 3 ^{re} pers.	вскѣсе (Lk 13:21)	

- клѣти (за-)	pres.	заклѣютъз (Lev 14:13)	<i>doorboren, offeren</i>
	ipf.	клѣхъз	
	part.pret.p.	заклѣнъз (Apc 5:6) -клѣнъз (Lev 14:6)	

- кля́ти (про-) [кля́тиса]	pres. aor.1 ^{ers} . 2 ^{ers} pers. ipf. part.perf.a.	кленѝ (Gen 12:3) кля́хз (Neh 13:25) кля́тз (vg1. p.90) кленáхз (vg1. Ps 61:5) кля́лз (vg1. Ex 32:13)	<i>vervloeken</i> [refl.: <i>zweren</i>]
- кова́ти (под-)	pres.	кѝю́тз (vg1. Jes 2:4)	<i>smeden, bewerken</i>
- (при)коснѝ́тиса (impf.: прикаса́тиса)	fut. aor.1 ^{ers} . 2 ^{ers} pers.	прико́снѝ́тса прикоснѝ́хса прикоснѝ́са (Mk 5:27)	<i>aanraken</i>
- кра́сти (оу́-)	pres. aor. ipf. part.pres.a. part.perf.a.	кра́дѝ́тз (Mt 6:19) крадо́хз крада́хз крады́й, -ѝщи кра́лз (vg1. Gen 31:30)	<i>stelen, roven</i>
- (вос)крѝ́снѝ́ти (impf.: воскресáти)	fut. aor. part.pret.a. part.perf.a.	воскрѝ́снѝ́тз воскрѝ́сѝ́хз воскрѝ́сз, -ши (Mk 16:9) воскрѝ́слз (Pasen, kond.)	<i>verrijzen</i>
- крѝ́ти (по-)	pres. aor. part.pret.p.	крѝ́ютз (vg1. Ex 10:5) покрѝ́хз (Spr 7:16) сокровѝ́нз, сокрѝ́тз (vg1. p.99)	<i>bedekken</i>
л			
- лгáти (со-)	pres. fut. part.pres.a.	лгѝ́тз (vg1. Gal 1:20) солжѝ́тз, солжѝ́ (Ps 65:3; 88:36) лжѝ́ще (Mt 5:11)	<i>liegen</i>
- ле́щи (impf.: ложѝ́тса)	fut. aor.	лáгѝ́тз лего́хз (Tob 2:9)	<i>gaan liggen</i>

- лї́ати (воз-) (pf.: возлї́ати)	pres. aor. 3 rd pers. imp.	лї́ютъ возлї́а (Lev 8:12) лї́и, влї́и (Re 6:20; Ez 24:3)	<i>gieten,</i> <i>laten lopen</i>
- (при)лѣпнѣти (impf.: прилѣпати)	fut. aor.	прилѣпнѣтъ прилѣпѣхъ, прилѣпѣ	<i>zich hechten,</i> <i>aanhangen</i> (Ps 21:16)
- в-лѣзти (Mt 13:2) (impf.: влѣзати)	fut. aor.	влѣзѣтъ влѣзѣхъ	<i>binnengaan,</i> <i>binnendringen</i>
М			
- мѣти	(Osl.: мѣти)	сѣмѣтисѣ	<i>malen,</i>
лї́змиѣти	pres. aor. 2 nd 3 rd pers. ipf. part. pres. a.	лї́ютъ лї́и мѣлѣхъ (vgl. Num 11:8) мѣлѣ, -ющи (vgl. Re 16:21; Lk 17:35) лї́и	<i>verpletteren</i> (lat. <i>molere</i>)
- (о)мѣлѣти (impf.: о)мѣлѣти)	fut. aor. 1 st pers. 2 nd 3 rd pers.	о)мѣлѣтъ о)мѣлѣхъ лї́и (Ps 68:4)	<i>zwijgen</i> <i>berusten</i>
- мѣти (воз-)	pres. aor. ipf. part. pres. a.	мѣтъ (2 Kro 2:6) возмѣхъ (Gen 30:8) мѣхъ мѣи, -ѣщи	<i>kunnen</i>
- мѣти... ⇒ о)мѣти			
- мѣти (по-)	pres. part. pret. p.	мѣютъ (vgl. Deu 21:6) о)мѣи (vgl. Mt 15:20)	<i>wassen</i>
- мѣти (с-)	fut. aor.	сѣмѣтъ (Ps 67:6) сѣмѣхъ (vgl. Ps 76:5)	<i>verstoren</i>

Н

- НЕВРЕЩИ (ВОЗ-)	pres.	НЕВРЕГЪТЪ	<i>verwaarlozen</i>
	aor.	НЕВРЕГОУЪ	
- (оу)НЗТИ (impf.: оуНЗЪТИ)	fut.	оуНЗЪТЪ	<i>doorstaken</i>
	aor.3 ^{ers} pl.	оуНЗЪША (Ps 37:3)	of <i>doorboord</i>
	part.pret.p.	оуНЗЕНЪ	<i>worden</i>
- (при)НИКЪТИ (impf.: приНИКЪТИ)	fut.	приНИКЪТЪ	<i>zich buigen</i>
	aor.1 ^{ers} .	при-НИКОУЪ	
	2 ^{ers} 3 ^{ers} .	приНИЧЕ (Ps 84:12)	
	part. pret.a.	приНИКЪ, -ШИ (Joh 20:5)	

Ѓ

- ѠВЛЕЩИ (< *ob-velk-, vgl. влещи; impf.: ѠВЛЕКЪТИ)	fut.	ѠВЛЕКЪТЪ	<i>bekleden</i>
	aor.	ѠВЛЕКОУЪ (vgl. 2 Kro 28:15)	
	part.pret.a.	ѠВЛОКЪ, -ШИ, ѠВЛЕКЪ, -ШИ	
	part.pret.p.	ѠВЛЕЧЕНЪ (vgl. Mt 11:8) ѠВОЛЧЕНЪ (vgl. Mk 5:15)	

П

- ПАСТИ (impf.: ПАДАТИ)	fut.	ПАДЪТЪ (Jer 51:4)	<i>vallen, vergaan</i>
	aor.3 ^{ers} .	ПАДЕ (Hnd 1:26)	
- ПИТИ (ВЪИ-) (2 Kro 28:15)	pres.	ПИЮТЪ (Jon 3:7)	<i>drinken</i>
	aor.1 ^{ers} .	ПИУЪ (Deu 9:18)	
	2 ^{ers} 3 ^{ers} .	ПИТЪ (Joh 4:12)	
- ПЛЕВАТИ, ПЛЮВАТИ (Mk 14:65) ПЛЮНЪТИ	pres.	ПЛЮЮТЪ (vgl. Mk 10:34)	<i>spuwen</i>
	aor.3 ^{ers} .	ПЛЮНЪ (Joh 9:6)	
- ПРАТИ (ПО-)	fut.	ПО-ПЕРЪТЪ	<i>plattrappen</i>
	ipf.	komt niet voor	
	part.pret.a.	echter wel: попираТИ - попираше попрЪВЪ (Pasen, trop.)	

- подобáти	(alleen in 3 ^e pers.sg.: onpers.wv.)		<i>het betaamt</i>
	pres.	ПОДОБÁЕТЪ	
	ipf.	ПОДОБÁШЕ (Heb 2:10)	
- простѣрѣти (Hnd 27:30)	fut.	ПРОСТѢРѢТЪ	<i>aanreiken,</i>
(impf.: простира́ти)	aor.	ПРОСТѢРОУЪ	<i>uitstrekken</i>
	part.pret.a.	ПРОСТѢРЪ (Mt 8:3)	
	part.perf.a.	ПРОСТѢРИЪ	
	part.pret.p.	ПРОСТѢРѢТЪ	
- пѣти (с-, вос-) (Ps 91:2)	pres.	ПОЮТЪ (Ps 64:14)	<i>(be)zingen,</i>
	ipf.	ПОАХЪ (vgl. Ps 68:13)	<i>roemen</i>
	imp.	ПОЙ	
	part.pret.p.	ПѢТЪ	
- (рас)пáти (impf.: распина́ти)	pres.	ПНѢТЪ	<i>kruisigen</i>
	part.pret.a.	РАСПНѢЪ, -ШИ (vgl. Mt 27:35)	
	part.pret.p.	РАСПНАТЪ (Apc 11:8)	
Р			
- растѣи (воз-) вѣрости	pres.	РАСТѢТЪ (Mt 6:28)	<i>groeien</i>
	aor.	РАСТѢУЪ (vgl. Lk 8:7)	
	ipf.	РАСТАХЪ (vgl. Lk 1:80)	
	part.pres.a.	РАСТѢЙ, -ЩИ	
	part.perf.a.	ВОЗРАСИЪ	
- рещи	fut.	РЕКѢТЪ (Mt 5:11)	<i>zeggen</i>
	aor.1 ^e pers.	РѢХЪ, РЕКОУЪ (Joh 1:15; Deu 9:26)	
	2 ^e 3 ^e pers.	РЕЧЕ (Mt 12:49)	
	imp.	РЕЦЫ, РЕЦИТЕ (Mt 10:27)	
	part.pres.p.	РЕКОМЪ	
	part.pret.p.	РЕЧЕНЪ (vgl. Mt 3:3)	
	part.pret.a.	РЭКЪ (Joh 9:6)	
	part.perf.a.	РЕКИЪ (Ex 32:13)	

- (ѠѢ)-рѣсти (с-: alleen met prefix) (impf.: Ѡѡрѣтати) fut.			<i>vinden, zich be~</i>
	aor.	Ѡѡрѣтѣтъ, Ѡѡрѣтѣтъ (Hnd 17:27) Ѡѡрѣтѣхъ, срѣтѣхъ	
Ѣ			
- (Ѡз)-сѣхнѣти fut. (impf.: Ѡзсыхати) (оѡ-)		Ѡзсхнѣтъ (Ez 17:9) Ѡзсхѣтъ (Ps 36:2) Ѡзсхѣхъ (Ps 101:12) Ѡзсхѣ (Ps 101:5) Ѡзсѣхъ, -ши (vgl. Mk 11:20)	<i>uitdrogen</i>
	aor.1 ^{er} pers. 2 ^{er} 3 ^{er} pers. part.pret.a.		
- спати (Rut 3:7) (pf.: v. ѡуснѣти)	pres. aor.3 ^{er} pers. part.pres.a.	спати (1 Tes 5:7) спати (Gen 28:11) спати	<i>slapen</i>
- стати	fut. imp. aor.	стати (Deu 27:12) стати (Re 4:20) стати (Gen 24:13)	<i>zich (op)houden</i>
(impf.: ставати)			
- стати (по-)	pres.	стати (Ez 27:30)	<i>uitspreiden, bedekken</i>
- стрици (Ѡ-) (Gen 31,19)	pres.2 ^{er} pers. imp. aor.3 ^{er} pers.	Ѡстрици (Hnd 21:24) Ѡстрици (Jer 7:29) Ѡстрици (Job 1:20)	<i>scheren, snijden</i>
- строгати (по-)	pres. ipf. part.pres.p.	стрѣжѣтъ стрѣжѣхъ стрѣжѣмъ	<i>scheren, snijden</i>
- сѣсти	fut. imp. aor. part.pret.a. part.perf.a.	сѣдѣтъ (Ez 26:16) сѣди (Lk 14:8) сѣдѣхъ (1 Mak 10:52) сѣдѣ, -ши (vgl. Mt 5:1) сѣди (1 Mak 10:55)	<i>gaan zitten</i>
(impf.: садѣтиса)			

- сѣщѣи (оу-)	pres.	сѣщѣѣтъ (vgl. Ez 16:40) <i>hakken</i>
- (оу)-сѣкнѣти	fut.	оусѣкнѣтъ <i>snijden,</i>
(impf.: оусѣкѣти)	aor.	оусѣкнѣхъ (Mk 6:16) <i>onthoofden</i>
- (ѣз)-сѣкнѣти	fut.	ѣзсѣкнѣтъ <i>opdrogen,</i>
(impf.: ѣзсѣкѣти)	aor. 1 ^{er} pers.	ѣзсѣкнѣхъ, -кѣхъ <i>uitdrogen</i>
	2 ^{er} 3 ^{er} pers.	ѣзсѣкнѣ (Mk 5:29, -ѣчѣ (Gen 8:13))

Т

- тѣщѣи (оу-)	pres.	тѣщѣѣтъ (1 Kor 9:24) <i>stromen, vluchten</i>
	ipf.	тѣчѣхъ
	imp.	тѣщѣи (Zak 2:4)
	aor. 1 ^{er} pers.	тѣчѣхъ (Gal 2:2)
	2 ^{er} 3 ^{er} pers.	тѣчѣ (Mk 5:6)
	part.pret.a.	тѣчѣ (Mt 27:48)
- (по)-тѣкнѣтѣса	fut.	потѣкнѣтѣса <i>duwen</i>
(impf.: потѣкѣтѣса)		(пѣтѣкнѣтѣса Joh 11:10) <i>kwetsen</i>
- (со)-тѣрѣти; стѣрѣти	fut.	сотѣрѣтъ <i>vernietelen, breken</i>
(impf.: стѣрѣти;	aor. 1 ^{er} pers.	сотѣрѣхъ (Deu 9:21) <i>vertrappen</i>
тѣрѣти)	2 ^{er} 3 ^{er} pers.	сотѣрѣ (Ex 32:20)
	part.pret.a.	стѣрѣ, -ши
	part.pret.p.	сотѣрѣнъ (Theoph., Can. o.3)
van сотѣрѣти:		сотѣрѣѣтъ (Mt 21:44)
	aor.	сотѣрѣи (Ps 104:16)

Оу

- оумрѣти (Lk 20:36)	fut.	оумрѣтъ (Am 6:9) <i>sterven</i>
(< *-mert i;	aor. 1 ^{er} pers.	оумрѣхъ (Rom 7:10)
impf.: оумирѣти)	2 ^{er} 3 ^{er} pers.	оумрѣ (Mt 9:18)
	part.pret.a.	оумрѣ, -ши (Joh 11:44)
	part.perf.a.	оумрѣнъ (Joh 11:21)

- οὐσνῶτι (Rut 3:4)	fut.	οὐσνῶται (Jer 51:39) <i>(in)slapen</i>
(impf.: zie σπάτι)	aor. 1 ^e pers.	οὐσνῶχζ en οὐσπόχζ (Ps 3:6; 2 Ptr 3:4)
	2 ^e 3 ^e pers.	οὐσπέ (Gen 28:11)
	part.pret.a.	οὐσνῶβζ (Job 14:12; Pasen, exap.)
	part.perf.a.	οὐσνῶιζ

- (ὤβ)-ῶτι	fut.	ὤβῶται <i>schoeien</i>
(impf.: ὤβῶῶτι)	aor. 1 ^e pers.	ὤβῶχζ (Ez 16:10)
	3 ^e pers.pl.	ὤβῶσα (2 Kro 28:15)
	part.pret.a.	ὤβῶβζ, -σιν (vgl. Ef 6:15)
	part.pret.p.	ὤβῶβίνζ (vgl. Mk 6:9)

Х

- χοτῶτι (Rom 7:18)	heeft de vormen van de	1) <i>willen</i>
(вос-, за-, по-)	1 ^e en de 2 ^e conj. ("gemengde conj.")	2) hulp ww. van
	pres.sg.	het fut. impf.
		χοτῶ (Mt 9:13)
		χοτῶσιν (Mt 13:28)
	du.	χοτῶται (Mk 8:34)
		χοτῶσα (Mk 10:35)
	pl.	χοτῶτα (Mt 20:32)
		χοτῶμιζ (Lk 19:14)
		χοτῶτε (Mt 7:12; Joh 5:40)
		χοτῶται (Jer 50:33)
	en	χοτῶται (Ga 16:13; Joh 6:15)
	aor.	восχοτῶχζ (Mt 23:37)
	ipf.	χοτῶχζ (vgl. Joh 6:11)
	part.pres.a.	χοτῶ (2 Kor 1:17)
	part.perf.a.	χοτῶιζ (Lk 1:62)

Ц

- цвῶсти (за-, про-)	pres.	цвῶται (Ps 71:16) <i>bloeien</i>
	aor. 3 ^e pers.	процвῶтє (Ez 7:10)

Ч

- (ἵз-, ἵс-)-чῶти	fut.	ἵсчῶται (Ps 67:3) <i>verdwijnen</i>
(impf.: ἵс-чῶти)	aor.	ἵсчῶχζ (vgl. Ps 89:7) <i>voorbijgaan</i>

- ѣ-ти	meestal gevormd met prefix uitgaande van de stammen ѣм- (presens) en ѣм-, terwijl de и van de wortel verandert in ѣ na het prefix по-.
(impf.: ѣмѡти/ ѣмѣти, p.106)	
(gewoonlijk met prefix)	
	pres. ѣмлютъ (Lk 6:44) (mee)nemen
	fut. поѣмѡтъ (Lev 21:7)
	(поѣмѡши Ez 16:61, поѣмѡтъ Mt 5:32)
	aor.1 ^{er} pers. ѣхъ, поѣхъ (Lk 14:20)
	2 ^{er} 3 ^{er} pers. ѣтъ, поѣтъ (Joh 19:27), поѣ (Gen 24:7)
	ipf. ѣмлахъ
	imp. поими (Mt 2,13) en поими (Mt 18:16)
	part.pres. a. ѣма
	part.pres. p. ѣмемь
	part.pret.a. ѣмъ, -ши (Mk 9:27)
	part.pret.p. ѣтъ, -а, -о (Hnd 23:27)
van прї-ѣти	pres. прїемлютъ
	fut. прїемѡтъ (Hnd 22:18)
	de andere vormen worden ook zo vervoegd:
	imp. прїеми (1 Tim 5:19) en прїими (Apc 10:8)
	aor. прїехъ (2a 11:13)
	ipf. прїемлахъ (van прїемѡти, maar ook прїемлахъ)
	part.pret.a. прїемъ en прїимъ (Hnd 2:33)
van взѣти	pres. вземлютъ (vgl. Lk 19:22)
	fut. вземѡтъ (Mt 4:6)
	aor. взехъ (Deu 9:21)
	imp. возми (Esd 5:15)
	part.pret.a. вземъ (Deu 9:17), взѣвъ (Num 22:41)
	part.pret.p. взѣтъ (Joh 20:2)
	part.perf.a. взѣмъ (1 Kon 12:4)
van внѣти	pres. внѣмлю
	imp. вонми (Ps 16:1) en внѣми Gen 24:6)
	1 ^{er} pers.pl. вонемъ
	2 ^{er} pers.pl. внѣмитѣ (Mt 6:1)
	part.parf.a. внѣмъ (Job 1:8)
	Op dezelfde wijze heeft het ww. ѣти vormen met andere prefixen.

AFKORTINGEN EN TEKENS

Normale afkortingen zijn niet opgenomen in deze lijst, de afkortingen van de termen zoals **du.**, **i.-e.**, **N**, **Osl**, **Ksl** voor "dualis, indo-europees, nominatief, Oudslavisch, Kerkslavisch" worden in de kontekst verklaard.

- [] Tussen teksthaken staat de fonetische transcriptie.
- ' en , De apostrof en de "virga" geven de palatalisatie (verzachting) aan van de voorafgaande medeklinker, b.v. $\pi' = [t]$, $\kappa' = [k]$, $\eta' = [\eta]$.
- < resultaat van, is ontstaan uit; oorsprong, herkomst
- > is geworden, gaat over in; evolutie
- ⇒ wordt uiteindelijk; transformatie, resultaat, product; zie
- ⇔ tegen, in tegenstelling met
- * (ver)onderstelde, aangenomen vorm (niet vaststaand); door taalvergelijking verkregen, niet schriftelijk aangetoonde, vorm
- ∅ (nul) geen suffix, geen uitgang

- (по)-черпстѣ	met с alleen in de inf.stam (1 Kon 9:11)		
(impf.:почерпáти)	fut.	почерпѣтъ	<i>putten, ontlenen</i>
	imp.	почерпѣи (vgl. Joh 2:8)	
	aor.	почерпѣхъ (vgl. 2 Kon 23:16)	
	part.pret.a.	почерпѣ, -ши (vgl. Joh 2:9)	

- честѣи (1=про-, 2=по-)	pres.	чтѣтъ (Mt 15:8)	1) <i>lezen</i>
(Dan 5:8)	aor.	чтѣхъ (vgl. Joh 19:20)	2) <i>eren</i>
	ipf.	чтѣхъ (vgl. Hnd 8:28)	
	imp.	чтѣи, чтѣте (Mt 15:4; 1 Ptr 2:17)	
	part.pres.a.	чтѣи, -ѣши (Apc 1:3)	
	part.pres.p.	чтѣмъ (vgl. Hnd 15:21)	
	part.pret.a.	прочѣтъ, -ши (Hnd 23:34)	
		почтѣи (lange vorm)	
	part.pret.p.	почтѣмъ	

Opm.: Het ww. честѣи heeft de betekenis van *lezen* en van *vereren*. Later is in de betekenis van *vereren* het woord чтѣти in gebruik geraakt (onder invloed van het Russisch). Daarom vinden we in de *вмичáниѣ* van de heiligen de twee vormen: чтѣмъ en чтѣи.

- (на-; за-)чáти	fut.	начнѣтъ (Lk 14:29)	<i>beginnen;</i>
(impf.: на-; за-чинáти)	imp.	начни (Deu 2:24)	
	aor. 1 ^e pers.	начáхъ (Hnd 11:15)	<i>openen</i>
	2 ^e 3 ^e pers.	начáтъ (Mt 11:7; vgl. p.90)	
	part.pret.a.	начѣмъ, -ши (Mt 14:30)	
	part.pret.p.	зáчатъ (Ps 50:7)	

Ю

- ѣсти (по-)	pres.	ѣмъ (vgl. p.87)	<i>eten</i>
снѣсти	aor.	ѣдѣхъ (Hgl 5:1)	
(Ps 26:2)		снѣдѣхъ (Apc 10:10)	
	part.pres.a.	ѣди, -ѣши (Rom 14:3)	
	part.pret.a.	ѣдъ, -ши	
	part.pret.p.	снѣдѣмъ	

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

van in dit Handboek aangehaalde auteursnamen uit de H. Schrift

Abd	Abdias	Kol	Kolossenzen
Ag	Ageas	Kon	Koningen
Am	Amos	Kor	Korinthiërs
Apc	Apocalips	Kro	Kronieken
Bar	Baruk	Lev	Leviticus
Dan	Daniël	Lk	Lukas
Deu	Deuteronomium	Mak	Makkabeeën
Ecl	Ecclesiasticus	Mal	Malachias
Ef	Efesiërs	Mik	Mikeas
Esd	Esdras	Mk	Markus
Est	Esther	Mt	Mattheüs
Ex	Exodus	Nah	Nahum
Ez	Ezechiël	Neh	Nehemias
Fil	Filippensen	Num	Numeri
Flm	Filemon	Os	Osee
Gal	Galaten	Ps	Psalmen
Gen	Genesis	Ptr	Petrus
Hab	Habakuk	Qoh	Qoheleth
Heb	Hebreeën	Re	Rechters
Hgl	Hooglied	Rom	Romeinen
Hnd	Handelingen	Rut	Ruth
Jak	Jakobus	Sam	Samuël
Jdt	Judith	Sir	Sirach
Jer	Jeremias	Sof	Sofonias
Jes	Jesaja	Spr	Spreuken
Job	Job	Tes	Tessalonicenzen
Joh	Johannes	Tim	Timotheüs
Jol	Joël	Tit	Titus
Jon	Jonas	Tob	Tobias
Jos	Josué	Wijs	Wijsheid
Jud	Judas	Zak	Zakarías
Klg	Klaagliederen		

VERKLARENDE WOORDENLIJST

ELATIVUS

Absolute superlatief, verheffende trap, zoals in *allergewichtigst*;
dat is van het allergrootste belang;

de elativus duidt een zeer hoge graad aan, b.v. *hoogst onaangenaam*.

GRAFEEM

schriftteken.

ѠЗЫКЪ volk – ѠЗЫКЪ tong, taal

GRAFEMATISCHE OPPOSITIE

Ѡ – Ѡ/Ѡ

LOCATIVUS

Naamval van de plaatsaanduiding.

In het Russisch ook prepositivus genoemd omdat er (in het Russ.) altijd een prepositie bij staat

MORFEEM

betekeniseenheid.

morfeemgrens: ИЗ/АВЪТИ, БОГО/АВЛЕНІЕ.

SEMANTIEK

Leer van de betekenis der woorden. Semantische paren:

нѠша, вѠша Nsg.f. / нѠша, вѠша NA(V)pl.n. & NA(V)du.m.

нѠша, вѠша Apl.m. & NApl.f.

BEKNOPTE BIBLIOGRAFIE

Slechts weinig werken zijn van "direct" nut voor de studie van het russische Kerkslavisch, en het moeten dan ten minste werken zijn die in een westerse (niet Slavische) taal zijn gesteld. Enkele woordenboeken of Russische of Oudslavische grammatica's kunnen de beginneling echter helpen.

I. WOORDENBOEKEN

1. Russisch

N. P. MAKAROFF Dictionnaire Russe-Français Complet.
St-Pétersbourg, 1900.

I. J. PAVLOVSKIJ Russisch-Deutsches Wörterbuch.
Riga, Leipzig, 1911.

Voor de liturgische woordenschat van de Russisch Orthodoxe Kerk is er in het Frans:

Martine ROTY Dictionnaire russe-français des termes en
usage dans l'Église russe (Lexiques de l'inst.
d'Études Slaves, 4).
Paris, Inst. d'Études Slaves, 1992 (160 pp.).

2. Kerkslavisch

Voor het *Liturgisch Kerkslavisch* is er in het Duits:

J.-P. DESCHLER Kleines Wörterbuch der kirchenslavischen
Sprache. Wortschatz der gebräuchlichen litur-
gischen Texte mit deutscher Übersetzung
(Slavistische Beiträge, 206).
Verlag Otto Sagner, München. 1988 (260 pp.).

II. GRAMMATICAS:

1. Oudslavisch

Een van de beste grammatica's van het Oudslavisch is die van:

A. VAILLANT Manuel du Vieux Slave. Tome I: Grammaire.
Tome II: Textes et Glossaire. Paris, 1948.

In het Duits onder andere:

A. LESKIEN Handbuch der altbulgarischen (altkirchen-
slavischen) Sprache. ⁸Heidelberg, 1962.

H. H. BIELFELDT Altslawische Grammatik (Slawist. Bibl. 7).
Halle / Saale, 1961.

H. TRUNTE СЛОВЪНЬСКЪЯ ЯЗЫКЪ. Ein praktisches
Lehrbuch des Kirchenslavischen... Ein-
führung in die slav. Philologie, Bd 1
(Slavist. Beiträge 264). München, ²1991.

2. Kerkslavisch (liturgisch)

De beste grammatica van het *Kerkslavisch* is in het Russisch en
wordt uitgegeven in de Verenigde Staten:

ALIPIJ (Ieromonach Grammatika cerkovnoslavjanskago jazyka.
Gamanovič) Jordanville, N.Y., ²1984.

Beknopter is de heruitgave van:

S. MIROPOL'SKI Kratkaja grammatika cerkovnoslavjans-
kago jazyka novago perioda. Kurs elemen-
tarnyj. Petrograd, 1916.
(Reprint: Jordanville, N.Y., États-Unis).

Appendix I

GEciteerde BIJBELtekSTEN
waarnaar verwezen wordt in het
Handboek voor het Liturgisch Kerkslavisch
met verwijzing naar de pagina's
waar de betreffende woorden resp. passages voorkomen,
alfabetisch geranscht naar auteursnamen.
De betreffende woorden resp. passages
zijn tussen asterisken (* *) geplaatst.

Omdat niet iedereen beschikt over de kerkslavische tekst
van het Nieuwe, en zeker niet van het Oude Testament,
is deze lijst voor de gebruiker van het
Handboek voor het Liturgisch Kerkslavisch
ongetwijfeld nuttig omdat men nu kennis kan nemen
van de kontekst van de voorbeelden uit dit handboek.
Deze kontekst leent zich ook als leesoefening
waarbij een bijbel in de Nederlandse taal
de tekst nog eens verduidelijkt.
Het is bovendien mogelijk een lijst op te vragen van konteksten
die een bepaald (tref)woord bevatten (zie vb op P. 32)

Гецитеерде бијбелтекстен

Брон	Текст	Паг.
Am 6:9	И вѣдетъ, аще ѡстанѡтса десѡтъ мѡжѣи во едѣнномъ домѣ, *оумрѡтъ*, и ѡстанѡтса ѡстѡточнѣи:	112
Apc 1:3	Блаженъ *чтѣй*, и слышѡщѣи словеса прорѡчествѣа, и соблюдѡщѣи писанаа въ немъ: время бо близу.	114
Apc 3:10	Иако *созлюбилъ* еси слово терпѣнѣа моего, и азъ тѣ соблюду ѡ годѣны и скѡшенѣа, хотѡщѣа прѣити на всю вселѣннѡю искѡсѣти живѡщѣа на землѣ:	101
Apc 5:6	И видѣхъ, и сѣ посреде престѡла, и четѣрехъ живѡтнѡхъ, и посреде старецъ, агнецъ стоѡщъ иако *заколенъ*, имѡщъ роговъ седмь, и очесъ седмь, еже естъ седмь дѡховъ бжѣихъ послѡныхъ во всю землю.	106
Apc 8:11	И има свѣздѣ глаголетса ѡщѣндосъ: и вѣсть третѣа часть вѡдъ иако пелынь: и *мнози ѡ человекъ* оумрѡша ѡ вѡдъ, иако горьки вѣша.	70
Apc 10:8	И гласъ егѡ слышѡхъ съ невесе пѡки глаголющъ со мною, и глагола: иди и *прѣими* книжницѡ разгнѡтѡю въ рѡцѣ ѡггѣа стоѡщаго на мѡри и на землѣ.	115
Apc 10:10	И прѣяхъ книгѡ ѡ рѡкѣ ѡггѣа, и *снѣдѡхъ* ю: и вѣ, во оустѣхъ моихъ иако медъ сладка: и егда *снѣдѡхъ* ю, горька вѡше во чревѣ моемъ.	114
Apc 11:8	И трѡпы ихъ ѡставитъ на стѡгнахъ града великаго, иже нарицѡетса дѡхѡвнѣ годѡмъ и егѣпетъ, идѣже и гдѣ нашъ *распатъ* вѣсть.	110
Apc 16:10 vgl	И пѡтый ѡггѣа изиѡ фѣалъ свѡй на престѡлѣ свѣринъ: и вѣсть царство егѡ ѡмрѣндеѡ: и *жвѡхъ* ѡзѣки своѡ ѡ волѣзни,	104
Apc 21:13	ѡ востока *врата трѡа* и ѡ сѣвера *врата трѡа*, и ѡ юга *врата трѡа*, и ѡ запада *врата трѡа*.	70
Dan 4:22	*Изженѡтъ* тѣ ѡ человекъ, и съ дѣвнѣими свѣрми вѣдетъ житѣе твоѣ, и трѡвою ѡки вола напитѡютъ тѣ, и ѡ росѣ небеснѣа тѣло твоѣ ѡросѣтса, и седмь времѣнъ изменѡтса надъ тобою, дѡндеже оувѣси, иако владѣетъ вѣшнѣи црствомъ человекѣскимъ, и емѡже восхѡщѣтъ, дастъ е.	103
Dan 5:8	И вхождѡхъ вси мѡдрѣи къ царю, и не можѡхъ писѡнѣа	

Гецитеерде бибелтекстен

Брон	Текст	Паг.
	прочестї, ни рáзѸма царю восвѣстїти.	114
Deu 2:24	НЫНѢ ОУЪО ВОСТАНИТЕ, И ВОЗДВИГНИТЕСА, И ПРЕЙДИТЕ ВЪ ДВЕРЬ ѢРНОЮ. СЕ ПРѢДÁХЪ ВЪ РѢЦѢ ТВОИ СИОНА ЦАРÀ ЁСЕВОНА ѢМОРРЕЙСКА, И ЗЕМЮ ЕГѸ: *НАЧНИ* НАСЛѢДОВАТИ, СОТВОРИ СЪ НИМЪ РАТЬ ДНЕЖНИЙ ДЕНЬ.	114
Deu 4:26 vq1	ЗАСВИДѢТЕЛЬСТВЮ ВАМЪ ДНЕСЬ *НЕБЕСЕМЪ* И ЗЕМЛЕЮ, ЯКО ПАГѸБОУ ПОГИБНЕТЕ Ѹ ЗЕМЛИ, НА НИЖЕ ВЪ ПРЕХОДИТЕ ЧРЕЗЪ ІОРДАНЫ ТÁМЪ, НАСЛѢДИТИ Ю: НЕ ПРЕВѢДЕТЕ МНОГО ДНЕЙ НА НЕЙ, НО ПОТРЕВЛЕНІЕМЪ ПОТРЕВИТЕСА.	32
Deu 6:19	*ѸГНАТИ* ВСА ВРАГИ ТВОА Ѹ ЛИЦА ТВОЕГѸ, ЯКОЖЕ ГЛАГОЛА ГДѢ.	103
Deu 9:17	И ВЗЕМЪ ѸВѢ СКРИЖАМИ, *ПОВЕРГОХЪ* А ИЗЪ РѸКѸ МОЕЮ, И СОКРѸШИХЪ ИХЪ ПРѢДЪ ВАМИ.	102
Deu 9:17	И *ВЗЕМЪ* ѸВѢ СКРИЖАМИ, ПОВЕРГОХЪ А ИЗЪ РѸКѸ МОЕЮ, И СОКРѸШИХЪ ИХЪ ПРѢДЪ ВАМИ.	115
Deu 9:18	И МОЛИХСА ПРѢДЪ ГДѢМЪ ВТОРОЕ, ЯКОЖЕ И ПЕРВОЕ, ЧЕТЫРЕДЕСАТЬ ДЕНЬ, И ЧЕТЫРЕДЕСАТЬ НОЩЕЙ, ХЛѢБЪ НЕ ЯДОХЪ, И ВОДЫ НЕ *ПИХЪ*; ВСѢХЪ РАИ ГРѢХОВЪ ВАШИХЪ, ИМИЖЕ СОГРѢШИСТЕ, ТВОРАЩЕ СЛОБЕ ПРѢДЪ ГДѢМЪ БГОМЪ ВАШИМЪ, ЭЖЕ ПАЗГНѢВАТИ ЕГѸ.	109
Deu 9:21	И ГРѢХЪ ВАШЪ, ЕГѸЖЕ СОТВОРИСТЕ, ТЕЦА, *ВЗАХЪ* ЕГѸ, И СОЖГОХЪ ЕГѸ НА ОГНИ, И ИЗВѢИХЪ ЕГѸ, И СОТРОХЪ ЕГѸ СѢЛѸ, ДАЖЕ ВЫСТЬ ДРОБЕНЪ, И ВЫСТЬ ЯКО ПРАХЪ, И ИЗСЫПАХЪ ПРАХЪ ВЪ ВОДОТЕЧѸ СХОДАЩЮ СЪ ГОРЫ.	115
Deu 9:21	И ГРѢХЪ ВАШЪ, ЕГѸЖЕ СОТВОРИСТЕ, ТЕЦА, ВЗАХЪ ЕГѸ, И *СОЖГОХЪ* ЕГѸ НА ОГНИ, И ИЗВѢИХЪ ЕГѸ, И СОТРОХЪ ЕГѸ СѢЛѸ, ДАЖЕ ВЫСТЬ ДРОБЕНЪ, И ВЫСТЬ ЯКО ПРАХЪ, И ИЗСЫПАХЪ ВЪ ВЪ ВОДОТЕЧѸ СХОДАЩЮ СЪ ГОРЫ.	105
Deu 9:21	И ГРѢХЪ ВАШЪ, ЕГѸЖЕ СОТВОРИСТЕ, ТЕЦА, ВЗАХЪ ЕГѸ, И СОЖГОХЪ ЕГѸ НА ОГНИ, И ИЗВѢИХЪ ЕГѸ, И *СОТРОХЪ* ЕГѸ СѢЛѸ, ДАЖЕ ВЫСТЬ ДРОБЕНЪ, И ВЫСТЬ ЯКО ПРАХЪ, И ИЗСЫПАХЪ ПРАХЪ ВЪ ВОДОТЕЧѸ СХОДАЩЮ СЪ ГОРЫ.	112
Deu 9:26	И МОЛИХСА БГѸ, И *РЕКОХЪ*: ГДѢ, ГДѢ ЦАРИ ВОГѸВЪ, НЕ ПОГѸВИ ЛЮДЕЙ ТВОИХЪ, И НАСЛѢДИА ТВОЕГѸ, ЭЖЕ ИЗВѢВИМЪ ЕСИ КРѢПОСТІЮ ТВОЕЮ ВЕЛИКОЮ, ЯКѸ ИЗВѢИМЪ ЕСИ ИЗЪ ЗЕМЛИ ЕГИПЕТСКІА КРѢПОСТІЮ ТВОЕЮ ВЕЛИКОЮ, И РѸКОЮ СИЛЬНОЮ,	

Geciteerde bijbelteksten

Bron	Tekst	Pag.
	И мѣшцею твоєю високою.	110
Deu 9:26 vgl	И молихса БГѸ, и рекохъз: ГДѢи, ГДѢи царю богѸвз, не погуби людѣи твои хъз, и наслѣдіа твоегѸ, еже и избави мз еси крѣпостію твоєю великою, ѿже *извѣи мз* еси и зъ земли егѣпетскіа крѣпостію твоєю великою, и рѸкою сѣильною, и мѣшцею твоєю високою.	101
Deu 12:31	Да не сотвориши ГДѸ БГѸ твоимѸ такѸ: мѣрзѸстна во ГДѢви, ѿже возненавидѣ, сотвориша богѸмз своимз, ѿкъ сыны своѧ и дщѣри своѧ *жгѸтъ* Ѹгнемз богѸмз своимз.	105
Deu 15:9	Внемй себѣ, да не вѸдетъ слово тайно въ сѣрдцѣ твоимз беззаконіа, глагола: близъ есть *седмоѣ мѣто*, мѣто ѿпѸщеніа, и возидѸквнѸетъ око твоѣ братѸ трѣбѸющемѸ, и не дѸси емѸ, и возопіѣтъ на тѧ ко ГДѸ, и вѸдетъ тебѣ грѣхъз великз:	70
Deu 21:6 vgl	И вси старѣйшины града того приелижающіиса оубѣеномѸ, да *Ѹмѣютъ* рѸцѣ надъ главою Ѹницы, ѣйже прѣсѣчены сѸтъ жѣлы въ дѣбри:	70
Deu 27:12	Гѣи да *станѸтъ* благословѧти люди на горѣ Гарізімз прѣшедше Іорданз: ГвмеѸмз, деніи, іѸда, Іссахарз, ІѸсифз, и Веніамінз.	108
Deu 31:28 vgl	Говеріте ко мнѣ племеноначѧльники вѧша, и старѸцы вѧша, и сѸдїи вѧша, и книговодїтели вѧша, да возглаголю во *оѸши* ѿхъ всѧ словеса сіѧ; и засвидѣтельствѸю ѿмз *невесѸмз* и землию.	32
Ef 6:15 vgl	И *ѸвѸвше* нѸзѣ во оѸготовѧніѣ благовѣствовѧніа мїра:	113
Esd 5:15	И рече емѸ: всѧ сосѸды сіѧ *возмї*, и иди, и постави ѿхъ въ домѸ, ѿже есть во ІерѸсалїмѣ, на мѣсто ѿхъ.	115
Ex 10:5 vgl	И *покрѣютъ* лицѣ земли, и не возможеши видѣти земли: и поадѧтъ весь Ѹстанокъ земли Ѹстѧвшїиса, егѸже Ѹстѧви вѧмз градъ, и и ззадѧтъ всѧко дрѣво растѸщее вѧмз на земли:	107
Ex 15:27	И прїидѸша во бѧимз: и вѧхѸ тамѸ *дванѧдѣсѧтъ* и стѸчникѸвз* вѸдъ, и сѣдмьдѣсѧтъ стѣблїи фїніковѸхъ: и Ѹполчїшасѧ тамѸ при водѸхъ.	71
Ex 28:18	И *рѧдъ вторїи*, ѧндрѧзъ, и сапфїрз, и ѿспїсз:	72

Bron	Tekst	Pag.
Ex 32:13	Поманѣвз ѿвраама, ѿ Ісаака, ѿ Іакова твоа рабѣ, ѿмже клалса еси собою, ѿ *рекиз* еси кз нимз, глагола: сѣлю оумножѣ сѣма ваше, ѿкко свѣзды небесныа множествомз: ѿ всю сїю зѣмлю, ѿже *рекиз* еси дати сѣмени ѿхз, ѿ ѿвладаютз ёю во вѣки.	110
Ex 32:13 vg1	Поманѣвз ѿвраама, ѿ Ісаака, ѿ Іакова твоа рабѣ, ѿмже *клалса* еси собою, ѿ рекиз еси кз нимз, глагола: сѣлю оумножѣ сѣма ваше, ѿкко свѣзды небесныа множествомз: ѿ всю сїю зѣмлю, ѿже рекиз еси дати сѣмени ѿхз, ѿ ѿвладаютз ёю во вѣки.	107
Ex 32:20	ѿ взѣмз тѣла, егѡже сотвориша, сожже егѡ во огнѣ, ѿ *сотрѣ* егѡ подроѣвнѣ, ѿ разсыпа егѡ по водѣ, ѿ напои ёю сны Ісраилевы.	112
Ez 1:1	ѿ вѣсть вз *тридѣсатое* лѣто, вз четвѣртый мѣсаци, вз пѣтый дѣнь мѣсаци, ѿ ѡзз вѣхз посредѣ пиѣнѣнїа при рѣцѣ Ховарз: ѿ ѿверзѡшася нѣса, ѿ видѣхз видѣнїа Бжїа.	72
Ez 3:2	ѿ *ѿверзѡхз* оуста моа, ѿ напцита ма свѣткомз сїмз.	102
Ez 7:10	Оѣ дѣнь гдѣнь приходитз, сѣ конѣцз пришѣлз ёсть, ѿзбидѣ пиетѣнїе, ѿ *процвѣтѣ* жѣлиз,	113
Ez 16:10	ѿ ѿвлекѡхз тѣ вз пестрѡты, ѿ *ѿвѣхз* тѣ вз червѣны: ѿ препѡасохз тѣ ввссѡномз, ѿ возложїхз на тѣ трїхѡптонз.	113
Ez 16:40 vg1	ѿ приведѡтз на тѣ народы, ѿ повѣютз тебѣ каменїемз, ѿ *ѿсѣкѡтз* тѣ мечїи своїми.	112
Ez 16:61	ѿ помачѣши пѣти твоа, ѿ безчѣстна вѣдѣши, ввгдѣ *пѡймѣши* сестры твоа старѣйшыа сз юнѣйшими твоїми, ѿ дамз тебѣ на созиданїе, но не ѡ завѣта твоегѡ.	115
Ez 17:9	Гегѡ ради рцы: сїа глаголетз ѡдѡнаї гдѣ: едѡ ѿсправитса; на корѣнїе ли магкости егѡ, ѿ плодз ѿзгнїѣтз; ѿ *ѿсхнѡтз* всѣ лѣтѡрасли егѡ, ѿ не мѣшцею ли велїкою, ни людїи многими, ёже ѿсторгнѣти егѡ ѿзз корѣнїа егѡ;	111
Ez 23:47	ѿ *вѣржи* каменїе на нїхз, каменїе народѡвз, ѿ да ѿзводѡтз ѿхз мечїи своїми: сыны ѿхз ѿ дщѣри ѿхз ѿзвѣютз, ѿ дѡмы ѿхз огнѣмз сожѡтз.	102

Geciteerde bijbelteksten

Bron	Tekst	Pag.
Ez 24:3	И рцѣи причтѣхъ къ дѣмъ прогнѣвляющею, и речеши къ нимъ: сїа глаголетъ ѡдонаї гдѣ: настѣви конѡвъ, настѣви, и *вліи* въ ѡнъ водѣ,	108
Ez 26:16	И снїдѡтъ со престѡлѡвъ своїхъ вси кнѣзи ѡзбикъ морскїхъ, и свергнѡтъ вѣнцы съ главъ своїхъ, и рїзы своѡ испещрѣнныя совлекнѡтъ съ себѣ: оужасомъ оужаснѡтса, на землїи *сѣдѡтъ*, и оубоѡтса погїбели своеѡ, и возстенѡтъ ѡ тебѣ,	111
Ez 27:30	И воскликнѡтъ на тѣ глаголомъ своїмъ и воскричатъ горцѣ, и возложатъ зѣмлю на главы своѡ, и прахъ *постѣютъ*.	111
Fil 3:12	Не занѣ оузѣ достигѡхъ или оужѣ совершїхса: *гоню* же ѡще и постигнѣ, ѡ немже и постиженъ вѣхъ ѡ Хртѣ Іиса.	103
Gal 1:20 vgl	ѡ ѡже пишѣ вамъ, сѣ предъ бгѡмъ, ѡко не *лгѣ*.	107
Gal 2:2	Взыдѡхъ же по ѡкровѣнію, и предложїхъ їмъ благовѣствованїе, ѣже проповѣдѡю во ѡзбїцѣхъ: наединѣ же мнїмъ, да не кѡкѡ вотщѣ текѣ, или *текѡхъ*.	112
Gal 2:12	Прежде бо дѡже *не прїитїи нѣкимъ* ѡ їакова, съ ѡзбїки ѡдѡше: егда же прїдѡша, ѡпрѣташеса и ѡлычашеса, боѡса сѣшихъ ѡ ѡверѣзанїа.	68
Gal 4:30	Но чтѣ глаголетъ писанїе; *їзженїи* рабѣ и сына еѡ: не їмать бо наслѣдовати сынъ рабїннїнъ съ сынѡмъ свободныа.	103
Gal 6:13	Ни бо ѡверѣзѡущїиса сѡми законъ хранѡтъ: но *хотѡтъ* вамъ ѡверѣзоватиса, да въ вѡшей плѡти похвалѡтса.	113
Gen 2:14	И *рѣка третїа*, тїгръ: сїа проходѡща прѡмѡ ѡссурїомъ. Рѣка же четвѣртаа, еврѡтъ.	72
Gen 8:13	И вѣсть въ первое и шестьсотное лѣто житїа нѡева, въ первый дѣнь перваго мѣсѡца, *їзсѡче* вода ѡ лицѣ землїи: и ѡкрѣ нѡе покрѡвъ ковчѣга, егѡже сотвори, и вїдѣ ѡко *їзсѡче* ѡ лицѣ семлїи.	112
Gen 12:3	И благословію благословѡщїа тѣ, и кленѡща тѣ *прокленѡ*: и благословѡтса ѡ тебѣ всѡ племена земнѡа.	107
Gen 24:6	Рече же къ немѣ ѡвраѡмъ: *внемлїи* себѣ, да не возвратїши сѣа моегѡ ѡнамо.	115
Gen 24:7	Гдѣ бгъ нѣсѣ и бгъ землїи, їже *поѡ* їзъ дѡмъ ѡцѡ моегѡ,	

Geciteerde bijbelteksten

Bron	Tekst	Pag.
	<p>и ѿ земли въз нейже роди́хса, иже глаго́ла мнѣ, и иже клáса мнѣ, глаго́ла: тебѣ́ дамъ зѣмлю́ сию́ и сѣ́мени твоемѹ́, то́й послетъ́ ѡ́г҃ла своегò предъ тобо́у, и по́ймеша́ женѹ́ моемѹ́ І́саакѹ ѿтѣ́дѹ.</p>	115
Gen 24:13	<p>Ѹ̀ ѡ́зъ *ста́хъ* о́у клáдѹа воднагѹ: дщѣ́ри же живѹ́щихъ во гра́дѣ, исхòдѹтъ́ почерпáти водѹ́.</p>	111
Gen 28:11	<p>и ѡ́връ́те мѣ́сто, и о́успе́ тáмѹ: зáйде во сòлнце. и всà ѿ ка́менїа мѣ́ста (тогò), и положи́ въз возгíавїе́ себѣ́, и *спà* на мѣ́стѣ́ ѡ́номъ.</p>	111
Gen 28:11	<p>и ѡ́връ́те мѣ́сто, и *о́успе* тáмѹ: зáйде во сòлнце. и всà ѿ ка́менїа мѣ́ста (тогò), и положи́ въз возгíавїе́ себѣ́, и спà на мѣ́стѣ́ ѡ́номъ.</p>	113
Gen 30:8	<p>и рече́ Рахї́ль: подзà мà Б҃гъ: и сравнї́хса съ́ сестро́ю мое́ю, и *возмо́гòхъ*: и прозва́ йма́ егò, Нефдóлїмъ.</p>	108
Gen 31:19	<p>давáнъ же ѡ́йде *ѡ́стрицї́* ѡ́вцы своà: о́укра́де же Рахї́ль і́дѹлы ѡ́тца́ моегò.</p>	111
Gen 31:30 vgl	<p>нѹ́нѣ́ о́убо ѡ́ше́нъ е́си: желáнїемъ́ во возжелáнъ́ е́си ѡ́ити въз дòмъ́ ѡ́тца́ моегò: вскòю *о́укра́нъ* е́си вòги моà;</p>	107
Gen 35:12	<p>и зѣ́млю, ю́же *дàхъ* ѡ́враáмѹ́ и І́саакѹ́, тебѣ́́ *дàхъ* ю́, тебѣ́́ вѣ́детъ́: и сѣ́мени твоемѹ́́ по тебѣ́́ дамъ́ зѣ́млю́ сию́.</p>	103
Gen 43:15	<p>взѣ́мше же мѹ́жїе́ дàры сїà, и *среверò сѹ́гòвое* вэ́ша въз рòцѣ́ своѹ́, и Венїа́мїна: и востáвше, прїидòша во е́гїпетъ́, и стáша предъ́ І́осифомъ́.</p>	70
Gen 50:7	<p>и вэ́йде І́осифъ́ *погревстї́* ѡ́тца́ своегò: и совзýдòша съ́ нимъ́ всї́ разї́ фараóнъ́, и старѣ́йшыны дòмѹ́ егò, и всї́ старѣ́йшыны́ сѣ́мїи е́гїпетскїа́.</p>	102
Leb 2:10	<p>*Подовáше* во́ емѹ́́, е́гòже́ рáди всà́ческаа́ и й́мже́ всà́ческаа́, прївѣ́дшѹ́́ мнòги сѹ́ны въз слáвѹ́́, начòлника́ спасѣ́нїа́ й́хъ страдàнїи́ совершї́ти.</p>	110
Iq1 5:1	<p>да снї́детъ́ брáтъ мòй въз вертогрáдъ́ сво́й, и да й́стъ́ пїòдъ́ ѡ́вòщї́й свої́хъ. Внїдòхъ въз вертогрáдъ́ мòй сестрò моà невѣ́сто: ѡ́взимáхъ смї́рно со ðромáтами мо́ими, *їадòхъ* хлѣ́въ́ мòй съ́ мѣ́домъ́ мо́имъ́, пї́хъ вїно́ моє́ съ́ млекòмъ́ мо́имъ́: їадї́те влї́жнїи, и пї́йте, и о́упї́йтеса</p>	

Гецитеерде бијбелтекстен

Брон	Текст	Паг.
	БРАТІА.	114
Hnd 1:26	И ДАША ЖРЕБІА ЙМА, И *ПАДЕ* ЖРЕБІЙ НА МАТДІА, И ПРИЧТЕНЗ БІСТЬ КО ЕДИНОНАДЕСАТИ АПОСТОЛМЗ.	109
Hnd 2:12	ОУЖАСАХУСА ЖЕ ВСІ И НЕДОУМѢВАХУСА ДРЪГЗ КО ДРЪГЪ ГЛАГОЛЮЩЕ: *ЧТО ОУВСО СІЕ ХОЩЕТЗ БЫТИ*;	77
Hnd 2:33	ДЕСНИЦЕЮ ОУБО БЖІЕЮ ВОЗНЕСЕСА, И ОБѢТОВАНИЕ СТАГО ДХА *ПРИЕМЗ* О ЦА, ИЗІА СІЕ, ЭЖЕ ВЫ НЫНѢ ВІДИТЕ И СЛЫШИТЕ.	115
Hnd 2:44	ОТРАХЗ ЖЕ ВЕІІЙ БАШЕ НА ВСѢХЗ ЙХЗ. ВСІ ЖЕ ВѢРОВАВШІЙ БАХУ ВКЪПѢ, И *ИМАХУ* ВСА ОБЩА:	92
Hnd 8:28 vgl	БѢ ЖЕ ВОЗВРАЩААСА И СѢДА НА КОЛЕСНИЦѢ СВОЕЙ, *ЧТАШЕ* ПРОРОКА ИСАІЮ.	114
Hnd 11:15	ВНЕГДА ЖЕ *НАЧАХЗ* ГЛАГОЛАТИ, НАПАДЕ ДХЗ СТЫЙ НА НИХЗ, ІАКОЖЕ И НА НЫ ВЗ НАЧАЛѢ.	114
Hnd 15:21 vgl	МОУСЕЙ БО О РОДОВЗ ДРѢВНЫХЗ ПО ВСѢМЗ ГРАДОМЗ ПРОПОВѢДАЮЩА ЕГО ИМАТЬ ВЗ СОНИЩАХЗ ПО ВСА СЪВЪОТЫ *ЧТОМЫЙ*.	114
Hnd 16:9	И ВИДЕНІЕ ВЗ НОЩИ ІАВІСА ПАВЛЪ: *МЪЖЗ НЕКІЙ* ВѢ МАКЕДОНАНИНЗ СТОА, МОЛА ЕГО И ГЛАГОЛА: ПРИШЕДЗ ВЗ МАКЕДОНІЮ, ПОМОЗИ НАМЗ.	69
Hnd 17:27	ВЗЫСКАТИ ГДА, ДА ПОНЕ ОБСАДЯТЗ ЕГО И *ОБРАЩЯТЗ*, ІАКО НЕ ДАЛЕЧЕ О ЕДИНАГО КОЕГОЖДО НАСЗ СЪЩА.	111
Hnd 17:31	ЗАНЕ ОУСТАВИМЗ ЕСТЬ ДЕНЬ, ВЗ ОНЬЖЕ ХОЩЕТЗ СЪДИТИ ВСЕЛЕННѢЙ ВЗ ПРАВДѢ, О *МЪЖѢ*, ЕГОЖЕ ПРЕДЪСТАВИ, ВѢРЪ ПОДАЛ ВСѢМЗ, ВОСКРЕСІВЗ ЕГО О МЕРТВЫХЗ.	37
Hnd 21:24	СИА ПОИМЗ ОЧИСТИСА СЗ НИМИ, И ИЖДИВИ НА НИХЗ, ДА *ОСТРИЖЯТЗ* СІ ГЛАВЫ, И РАЗУМѢЮТЗ ВСІ, ІАКО ВОЗВѢЩЕННАА ЙМЗ О ТЕВѢ НИЧТОЖЕ СЪТЬ, НО ПРЕБЫВАШИ И САМЗ ЗАКОНЗ ХРАНА.	111
Hnd 22:18	И ВІДѢТИ ЕГО ГЛАГОЛЮЩА МИ: ПОТЩІСА И ИЗЫДИ СКОРО ИЗ ІЕРУСАЛИМА, ЗАНЕ НЕ *ПРИИМЯТЗ* СВИДѢТЕЛЬСТВА ТВОЕГО, ЭЖЕ О МНѢ.	115
Hnd 23:23	И ПРИЗВАВЗ ДВА НЕКІА О СЪТНИКЗ РЕЧЕ: ОУГОТОВИТЕ МИ *ВОИНШВЗ ВОСРЪЖЕННЫХЗ ДВѢСТѢ*, ІАКО ДА ИДУТЗ ДО КЕСАРІИ, И КЪННИКЗ СЕДМЪДЕСАТЗ, И СТРЕЛѢЦЗ ДВѢСТѢ,	

Гецитеерде bijbelteksten

Bron	Tekst	Pag.
	Ѡ третїагѡ часà нóщи:	71
Hnd 23:23	И призвáвз двà нѣкїа Ѡ сóтникз речè: оўготóвите мї во́инѡвз во̀ворѡжéнныхз двѣстѣ, ѡкѡ да *їдѡтз* до Кесарїи, и кóнникз сèдмьдесатз, и стрѣлèцз двѣстѣ,	
Hnd 23:27	Ѡ третїагѡ часà нóщи: мѡжа сегò *ѡта* Ѡ їдèй, и имѡща оўбїена вбїти Ѡ нїхз, пристѡпль сз вóнны Ѡáхз èгò, оўвѣдѣвз, ѡкѡ Рїмланинз èсть.	106
Hnd 23:34	*Прочèтз* же и́гемонз послáніе, и вопрошз, Ѡ коелà ѡвласти èсть, и оўвѣдѣвз, ѡкѡ Ѡ Кїлїкїй, речè:	114
Hnd 27:10	Глагóла ймз: мѡжїе, *вїждѡ, ѡкѡ сз досаждèніемз и мнóгою тщетóю*, не тóкмѡ врèмене и кораблà, но и дѡшз нáшихз *хóщетз вбїти плáванїе*.	77
Hnd 27:10	Глагóла ймз: мѡжїе, *вїждѡ*, ѡкѡ сз досаждèніемз и мнóгою тщетóю, не тóкмѡ врèмене и кораблà, но и дѡшз нáшихз хóщетз вбїти плáванїе.	102
Hnd 27:13 vgl	*Дхнѡвшѡ* же йгѡ, мнѣвше волю свою оўлѡчїти, воздвїгше вѣтриа, плыхѡ вскрáй Крїта.	104
Hnd 27:30	Корáвленикомз же йшѡщымз вѣжáти и́з кораблà, и низвѣсившымз ладїю вз мóре, и звѣтомз ѡки Ѡ нóса хотáщымз кóтвы *простèрти*,	110
Jer 7:29	*Ѡстризї* главѡ твою, и Ѡмèтнїи, и воспрїимї во оўстнè рьдáніе, ѡкѡ Ѡверже Гдѣ, и Ѡрїне рóдз творáщїй сїà.	111
Jer 13:07	И *їдѡхз* ко èвфрáтѡ, и раскопáхз, и взáхз чрèсленикз Ѡ мѣста, и дѣже скрѡхз èгò, и сè и́згнїлз вѣ (чрèсленикз), ѡкѡ ни на чтóже вбїти потрèнѡ èмѡ.	106
Jer 50:33	Тáкѡ глагóлетз Гдѣ Вседержїтель: пора̀вощèніе терпáтз снóве їсрáилевы, и снóке їдїны, вз кѡпе всї, плѣнївшїи йхз пора̀вóтиша йхз, не *хóщѡтз* во ѡпѡстїти йхз.	113
Jer 51:4 vgl	И *падѡтз* и́звїèннїи вз землї Халдèйстѣй, и и́звенїи во странáхз èà.	109
Jer 51:39	Вз горáчести йхз дáмз пїтїе ймз, и оўпою а, да спáтз, и *оўснѡтз* снóмз вѣчнымз, и не востáнѡтз, глагóлетз Гдѣ.	113
Jes 2:4 vgl	И сѡдїти вѡдетз посредѣ йзбїкз, и и́зсѡвлїчїтз люди	

Bron	Tekst	Pag.
	мно́ги: ѿ *раскѣю́тъ* мечи своѧ на о́раѧ, ѿ ко́пїѧ своѧ на серпы, ѿ не вѣ́зметъ ꙗ́зыкъ меча, ѿ не навѣ́икнѣтъ ктоиѹ рѧтоватисѧ.	107
Jes 14:19	Ты же *повѣрженъ* вѣдѣши въ горѧхъ, ꙗко мертвецъ мѣрзский со многими мертвецы ѿсѣченными мечемъ, сходѧщими во ѡдъ.	102
Jes 38:10	Ѻзъ рекѣхъ въ высотѣ дней моихъ: *пойдѹ* во врата ѡдова, ѡставлю лѣта прочѧ.	106
Jes 40:24	Не насадѧтъ во, ниже насѣютъ, ѿ не вкоренѣтсѧ въ землѣ коренїе ихъ: *дхнѣ* на нихъ вѣтръ, ѿ ѿсѣхсѧ, ѿ вѣра ѡки стѣблїе вѣзметъ ихъ.	104
Jes 52:14	Ѻакоже *оужаснѣтсѧ* ѡ тебѣ мнози, тѧкѣ ѡбесѣлѧвитсѧ ѡ человекѣхъ видъ твоѣ, ѿ слава твоѧ ѡ сынѣхъ человеческихъ.	104
Jes 61:4	ѿ *созїждѣтъ* пѣстѣни вѣчныѧ, запѣстѣвшыѧ прѣжде воздвїгнѣтъ, ѿ ѡбновѧтъ грѧды пѣстѣѧ, ѡпѣстошѣнныѧ въ рѣды.	106
Job 1:8	ѿ рече ѡмѹ гдѣ: *внѧмъ* ли еси мѣслїю твою на раба моего іѡва; занѣ нѣсть, ꙗко ѡнъ, на землѣ человекѣхъ непорѣченъ, ѿ истиненъ, вѣчестївъ, оудалѧйсѧ ѡ всѧкѧ лѣкѧвыѧ вѣща.	115
Job 1:20	Тѧкѣ (оуслѣшавъ) іѡвъ, востѧвъ растерзѧ рїзы своѧ, ѿ ѡстриже* власы главы своѧ, ѿ пѧдъ на землѣ поклонїсѧ (гдѣви).	111
Job 14:12	Человекѣхъ же *оуснѣвъ* не востѧнетъ, дѣндеже сѣдетъ нѣбо сошвѣно, ѿ не возвѣдѧтсѧ ѡ сына своѣго.	113
Job 20:18	Вотще ѿ всеѣ трѣдїсѧ, богатство, ѡ негѣже не вкѣситъ, ꙗкоже клѣки не *сожвѧемы* ѿ не погнѣшѧемы.	104
Joh 1:15	іѡѧннъ свидѣтелствѣетъ ѡ немъ, ѿ воззвѧ глагола: сей вѣ, егѣже *рѣхъ*, ѿже по мнѣ градѣѣ, прѣдо мною вѣсть: ꙗко прѣвѣе мене вѣ.	110
Joh 1:46	ѿ глагола ѡмѹ Назарѧнїнъ: ѡ Назарѣта мѣжетъ ли что доврѣ вѣти; глагола ѡмѹ фїлїппъ: прїидѣ ѿ *вїждь*.	102
Joh 1:51 vgl	ѿ глагола ѡмѹ: ѡмїнь ѡмїнь гл҃голю вамъ, ѡсѣлѣ оўзрите нѣбо *ѡверсто* ѿ ѡг҃лы бж҃їѧ восходѧщыѧ ѿ нисходѧщыѧ надъ ѡна человекѣческаго.	102
Joh 2:8 vgl	ѿ глагола ѿмъ: *почерпїте* нѣнѣ ѿ принесїте ѡрхїтрїкаїнови	

Geciteerde bijbelteksten

Bron	Tekst	Pag.
	и принесѡша.	114
Joh 2:9 vg1	Иакоже вкѡси архитриклѣнз вѣна вѣвшаго ѿ воды, и не вѣдаше, ѿ кѡдѡ есть: сядгѣ же вѣдахѡ *почерпшии* водѡ: пригласѣ женихѡ архитриклѣнз.	114
Joh 4:5	Прѣиде оубѡ во градз Самарѣйскѣй, глаголемый Сѣхѡръ, близъ веси, *иже даде Іаковз Іѡсифѡ, сынѡ своемѡ*.	35
Joh 4:12	Еда ты болей еси оца нашего Іакова, иже даде намз стѡденецз сей, *и тои из негѡ питз*, и сынове егѡ и скѡти егѡ;	90
Joh 4:12	Еда ты болей еси оца нашего Іакова, иже даде намз стѡденецз сей, и тои из негѡ *питз*, и сынове егѡ и скѡти егѡ;	109
Joh 5:26	Иакоже во оца имать животз в зевѣ, тако даде и сѡви животз *имѣти* в зевѣ:	106
Joh 5:40	И *не хощете* прѣити ко мнѣ, да животз имате.	113
Joh 6:1	По сихъ иде Исз на онз близ мора Галилеѣ Тиверѣадска:	78
Joh 6:2	И по немз идѡше народз многз, яко видяхѡ знаменѣа егѡ, иже творѡше надз недѡжными.	78
Joh 6:11 vg1	Прѣатз же хлѣвы Исз, и хвалѡ воздавз, подаде оученикомз, оученицы же возлежащымз: такожде и ѿ рѣвз, елико *хотѡхѡ*.	113
Joh 6:15	Исз оубѡ раздѣвз, яко *хотѡтз* прѣити, да восхѣтатз егѡ, и сотворѡтз егѡ ца, ѡиде паки в горѡ единз.	113
Joh 6:25 vg1	И ѡверѣтше егѡ ѡвз онз близ мора, рѣша емѡ: равви, когда здѣ вѣсть;	92
Joh 6:27	Дѣлайте не брашно *гиблющее*, но брашно преживѡюще в животз вѣчный, еже сѣнз чловѣческѣй вамз дастз: себѡ во оца знамена бѣз.	103
Joh 8:38	И азъ, еже *видѣхз* оу оца моего, глаголю: и вы оубѡ, еже видѣсте оу оца вашего, творите.	102
Joh 9:06	Сѣа рѣкз, *пиюмѡ* на зѣмию, и сотвори зрѣнѣе ѿ пиювенѣа, и помаза ѡчи зрѣнѣемз слѣпомѡ.	109
Joh 9:06	Сѣа *рѣкз*, пиюмѡ на зѣмию, и сотвори зрѣнѣе ѿ пиювенѣа, и помаза ѡчи зрѣнѣемз слѣпомѡ.	110

Geciteerde bijbelteksten

Bron	Tekst	Pag.
Joh 9:15	Пáки же вопрошáхѹ єгò и Фарисѣе, кáкѡ прозрѣ, ѡнѹ же речè Ймз: брѣнїе положи мнѣ на ѡчи, и оумьихса, и *вїждѣ*.	102
Joh 10:21	Ини глаголахѹ: сїи глаголюи не сѣть вѣснѣющагѡса: єдà мѡжетѹ бѣсѹ слѣпѣимѹ ѡчи *ѡвѣрсти*;	102
Joh 11:10	Ѣще же ктò ходитѹ вѹ ноци *пѡткнетсѹ*, їáкѡ нѣсть свѣта вѹ нѣмѹ.	112
Joh 11:21	Речè же Марѣа ко Іисѹ: Гдїи, Ѣще вы єси здѣ вѣмѹ, не вѣи брáтѹ мѡй *оумерѹ*.	112
Joh 11:44	И изыде *оумерѣй*, ѡвѣзанѹ рѡкáма и ногáма оукрѡемѹ, и лицè єгѡ оубрѡсомѹ ѡвѣзано. глагола ймз Іисѹ: разрѣшите єгò, и ѡстáвите итї.	112
Joh 14:2	*Вѹ домѣ Ѳцá моєгѡ* ѡвїтели мнози сѣть: Ѣще ли же нїи, рѣкѹ вѣихѹ вáмѹ, и дѣ оуготѡвати мѣсто вáмѹ.	37
Joh 14:3	И Ѣще оуготѡвлю мѣсто вáмѹ, пáки прїидѣ *и поимѣ вѣи кѹ сєвѣ*: да идѣже єсмь Ѣзѹ, и вѣи вѣдѣте.	67
Joh 14:22	Глагола ємѣ Іѹда не Іскарїѡтскїй: Гдїи, и чтò вѣсть, Ѣкѡ нáмѹ хѡщєши явїтисѹ, à *не мїрови*;	35
Joh 18:8	ѡвѣщà Іисѹ: рѣхѹ вáмѹ, їáкѡ Ѣзѹ єсмь, Ѣще оубо менѣ їщете, ѡстáвите сїхѹ *итї*:	106
Joh 19:20 vgl	єєгѡ тїтла мнози *чтѡша* ѡ Іѹдѣй, їáкѡ влїзѹ вѣ мѣсто грáда, и дѣже пропáша Іиса: и вѣ написано єврѣйски, грѣчєски, рїмски.	114
Joh 19:27	Потѡмѹ гл҃гола оученикѹ: сè мѣти твоѡ. и ѡ тогѡ часà *поáтѹ* ю оученикѹ во своáси.	115
Joh 19:37	И пáки дрѹгѡе писáнїе глаголетѹ: воззрáтѹ нáнѹ, єгѡже *проводѡша*.	101
Joh 20:2	Тєвѣ оубо и прїиде кѹ Гїмонѹ Петрѹ и кѹ дрѹгѡмѹ оученикѹ, єгѡже люблáше Іисѹ, и глагола йма: *взáша* Гдѣ ѡ грѡба, и не вѣмѹ, Гдѣтѣ положиша єгò.	115
Joh 20:5	И *принїкѹ* вїдѣ рїзы лежáща: ѡвáче не внїде.	109
Joh 20:22	И сїє рѣкѹ, дѣнѹ, и гл҃гола ймз: *прїимїте дх҃ѹ сѣтѹ*.	36
Joh 3:7	И проповѣдасѹ, и речѣно вѣсть вѹ Нїневїи ѡ цр҃лѹ, и вельмѡжѹ єгѡ, глаголющихѹ: чєловѣцѹ, и скѡти, и волѡвѣ, и ѡвѹзѹ да не вкѡсáтѹ ничєсѡже, ни да пасѣтсѹ, нїжє водѣ	

Гецитеерде бијбелтекстен

Брон	Текст	Паг.
	да *пїю́тз*.	109
Jon 4:11	Їзз же не пощаждѣ ли Нїневіи града великаго, в з не́мже живѣтз мно́жайшіи не́же *дванáдесать тѣмз члѣвѣкз*, ї́же не познáша десніцы своєа̀ низѣ шѣйзы своєа̀, ї скóти ї́хз мно́зи.	71
Jos 24:6 vg1	Ї *їзвѣдóхз* о́цз вáша їзз є́гѣпта, ї внидóстѣ в з морѣ чермнóе: ї погнáша є́гѣптáне в з слѣдз о́цз вáшихз на колесніцахз ї на кóнехз в з морѣ чермнóе.	101
Kol 2:18	Никтóже вáсз да преищáетз, їзволѣ́ннымз є́мѣ смиреномѣ́дрїемз ї слѣ́жбою Ё́гѣловз, ї́же не о́увѣдѣ о́уча̀, везз о́умà *дмáса* ѿ о́умà плóти своєа̀.	104
1 Kop 2:14	Ї прѣ́жде каждѣ́нїа тѣ́ка, прихóдáше о́трокз *жрѣческз*, ї глагóлаше мѣ́жеви жрѣщє́мѣ: дáждь мáса їспєщї жерцѣ́: ї не возмѣ́ ѿ тєвѣ́ мáса варѣнаго ѿ кóнова.	105
1 Kop 3:9	Ї вѣ́детз ѡ́ще воззóвѣтз тà *зóвѣй*, ї речѣши: глагóли Гдї, ї́кѡ слѣ́шитз рáвз твóй. ї ї́де Гамвї́лз, ї спà на мѣ́стѣ своѣ́мз.	105
1 Kop 6:12 vg1	Ї о́упрáвишася крáвы на пѣ́ти, в з пѣ́ть Вєдсáмскїй: на пѣ́ти ї́мже *їдáхѣ*, ї трѣ́ждáхѣся, ї не собрáщáхѣся на дѣсно, нїже на шѣ́е: ї воевóды чноплємѣ́нничї *їдáхѣ* в з слѣ́дѣ є́гѡ дáже до предѣ́лз Вєдсáмскихз.	106
1 Kop 7:6 vg1	Ї собрáшася лю́дїє в з Массифáдз, ї почерпáхѣ вóдѣ, ї проливáхѣ предз Гдѣ́мз на зѣ́млю: ї постї́шася в з тóй дѣчз, ї рѣ́ша: согрѣ́шіхóмз предз Гдѣ́мз, ї *сѣ́дáше* Гамвї́лз снѣы Ісрáилєвы в з Массифáдѣ.	91
1 Kop 9:11	Вохóдáщимз же ї́мз на восхóдз грáда, ї сѣ́ ѡ́вртѣтóша дѣ́вицз їзшѣ́дшихз *почерпстї* водѣ, ї рѣ́ша ї́мз: є́сть ли здѣ́ прозорї́вцз;	114
1 Kop 12:4	Ї рѣ́ша кз Гамвї́лѣ: не ѡ́вїдєлз є́сї нáсз, нїже насї́лствовалз є́сї нáмз, нїже о́утѣ́снїлз є́сї нáсз, нїже *взáлз* є́сї ѿ рѣ́кї чїєа̀ чтò.	115
Kop 18:27	Ї не по мно́зѣхз днѣ́хз, востà Давї́дз, ї ї́де сáмз ї мѣ́жи є́гѡ сз нї́мз, ї о́увїи їноплємѣ́нникз *двѣ́сти мѣ́жєй*: ї принєсѣ краєнеобртѣ́занїа ї́хз црїю, ї вдадѣ ѿ	

Гецитеерде бијелтекстен

Брон	Текст	Паг.
	ѐмѡ црѣ Мелхѡѡлѡ дщѣрь свою вз женѡ.	71
1 Кор 21:9	И рече іерей: сѣ мечь Голіада иноплемѣнника, ѐгоже ты оубіиз ѐси во юдоли Ила: и той *ѡзвѣитъ* баше вз ризѡ за ѐфѡдомз. ѡще той хощеши взати, возми себѣ, нѣсть во инѡгѡ здѣ крожѣ ѐгѡ. и рече Давідз: сѣ нѣсть ѡкозе той: даждь ми ѐгѡ. и даде ѐгѡ ѐмѡ:	101
1 Кор 28:1	И вѣсть во дни ѡны, и соврашася иноплемѣнницы вз полки своѡ и збѣти *зрѣтиса* со ісраїлѡтаны. и рече ѡгхѡсз кз Давідѡ: разѡмѣл разѡмѣй, ѡкѡ со мною и збѣдеши на зранѣ ты, и мѡжѣ твоѡ.	101
1 Кор 30:21	И прїиде Давідз *кз двѣма стѡмз мѡжѣмз* ѡстѡвшымсѡ ити вз слѣдз Давїда, и хже посади на потѡцѣ Восѡрстѣ, и и зыдѡша на срѣтенїе Давїдѡ и на срѣтенїе людемз иже сз нїмз: и прїиде Давїдз до людеѡ, и воспросїша ѐгѡ ѡ мирныхз.	71
2 Кор 18:10	И вїдѣ *мѡжз ѐдїнз* и возвѣсти іѡѡкѡ, и рече: сѣ вїдѣхз вїсаша ѡвессалѡма на дѡвѣ.	69
2 Кор 23:16 vgl	И расторгѡша три сїлнїи ѡполченїе иноплемѣннїче, и *почерпѡша* воды и зз рѡва Видлеѣмскагѡ, иже при вратѣхз: и взѡша, и прїидѡша кз Давїдѡ, и не восхотѣ пїти ѐл: и вослїл ю Гдѡ, и	114
3 Кор 14:13	И восплѡчетсѡ по нѣмз весь ісраїль, и *погревѡтз* ѐгѡ, ѡкѡ той ѐдїнз внїдетз іеровѡмѡ во грѡвз, ѡкѡ ѡзрѣтсѡ вз нѣмз глаголз влѡгз ѡ Гдѣ Бже ісраїлевѣ вз домѡ іеровѡми.	102
4 Кор 2:24	И ѡзрѣсѡ вз слѣдз ихз, и вїдѣ ѡ, и *проклѡтз* ѡ именемз Гднѡмз, и сѣ и зыдѡша двѣ медвѣдицы и зз дѡвѡрѡвы, и растерзѡша ѡ нїхз четыредесѡть два ѡтрѡчища.	90
4 Кор 4:43	И рече ѡтрѡкз ѐгѡ: чтѡ дѡмз сїѣ *стѡ мѡжѣмз*; и рече: даждь людемз ѡ, да ѡдѡтз, ѡкѡ сїце глаголѣтз Гдѡ: вѡдѡтз ѡсти, и ѡстѡнетз.	71
1 Кор 9:24	Не вѣсте ли, ѡкѡ текѡщїи вз позѡрищи, всї оубѡ *текѡтз*, ѐдїнз же прїѣмлетз пѡчестѣ; тѡкѡ тецѣте, да постїгнете:	112
1 Кор 12:15 vgl	ѡще речѣтз ногѡ, ѡкѡ нѣсмь рѡкѡ, нѣсмь ѡ *тѣла*: ѐдѡ сѣгѡ рѡди нѣсть ѡ *тѣла*;	32

Гецитеерде бијбелтекстен

Брон	Текст	Паг.
1 Кор 15:32	Ѓще во по человекѹ со свѣремз *ворѹхса* вѣ ефѣсѣ, каа ми польза, уще мертви не востаѹтз; да ѳами ѳ пиѣмз, оѹтрѣ во оѹмремз.	101
2 Кор 1:17	Гіе же *хотѹ*, еда что оѹво легкотою дѣлахз; ѳли ѳже совѣщавѹю, по плѹти совѣщавѹю, да бѹдетз оѹ менѣ еже ѣи ѣи, ѳ еже ни ни;	113
2 Кор 2:7	Тѣмже сопротивное пѣнде вы да дарѹете ѳ оѹтѣшите, да не какѹ многою скорбѣю *пожѣртз* бѹдетз таковѣи.	105
1 Кор 24:13	Ѡффѹю тринадесѹтый, Ѡсваѹлѹ *четыренадесѹтый*,	72
1 Кор 24:15	Ѡефѹю *седмѣинадесѹть* Ѡфесѹю Ѡсмѣинадесѹть,	72
2 Кор 2:6	Ѣ кто возмѹжетз создѹти емѹ дѹмз; уще во небо, ѳ небо невесѣхз не *мѹгѹтз* вмѣстѣти славы егѹ: ѳ кто ѹзз, созидѹѹ емѹ дѹмз; но токѹво еже кадѣти дѹмѹмз предз нѣмз.	108
2 Кор 15:19	Ѣ вранѣ не вѣсть емѹ до тридесѹть *пѹтагѹ* лѣта цѣства Ѣсина.	72
2 Кор 28:15 v91	Ѣ востѹша мѹжѣ речѣннѣи по ѳмени, ѳ вѣша плѣнѣннѹхз, ѳ всѣхз нагѣхз ѹвлекѹша ѹ корѣстей, ѳ ѹдѣаша ѳхз, ѳ ѹвѣша ѳхз, ѳ дѹша ѹсти ѳ пѣти ѳмз, ѳ помѹзатисѹ, ѳ всадѣша на подзарѣмника всѹкаго немощнѹго, ѳ ѹвезѹша ѳхз во Ѣерѣхѹнз градз фѣнѣскѣи кз вратѣи ѳхз, ѳ возвратѣшасѹ вѣ Самарѣю.	109
2 Кор 28:15	Ѣ востѹша мѹжѣ речѣннѣи по ѳмени, ѳ вѣша плѣнѣннѹхз, ѳ всѣхз нагѣхз ѹвлекѹша ѹ корѣстей, ѳ ѹдѣаша ѳхз, ѳ *ѹвѣша* ѳхз, ѳ дѹша ѹсти ѳ пѣти ѳмз, ѳ помѹзатисѹ, ѳ всадѣша на подзарѣмника всѹкаго немощнѹго, ѳ ѹвезѹша ѳхз во Ѣерѣхѹнз градз фѣнѣскѣи кз вратѣи ѳхз, ѳ возвратѣшасѹ вѣ Самарѣю.	113
1 Кор 28:15	Ѣ востѹша мѹжѣ речѣннѣи по ѳмени, ѳ вѣша плѣнѣннѹхз, ѳ всѣхз нагѣхз ѹвлекѹша ѹ корѣстей, ѳ ѹдѣаша ѳхз, ѳ ѹвѣша ѳхз, ѳ дѹша ѹсти ѳ *пѣти* ѳмз, ѳ помѹзатисѹ, ѳ всадѣша на подзарѣмника всѹкаго немощнѹго, ѳ ѹвезѹша ѳхз во Ѣерѣхѹнз градз фѣнѣскѣи кз вратѣи ѳхз, ѳ возвратѣшасѹ вѣ Самарѣю.	109

Geciteerde bijbelteksten

Bron	Tekst	Pag.
Lev 8:12	И *возліа* Моисей ѿ елеа помазаніа на главѣ Аарѡну, и помаза егò, и ѡчтіи егò.	108
Lev 10:16	И козла, йже грѣхà ради, взыскѡм взыска Моисей: и сей *сожжѣнз* баше. Моисей на Елеазара и Идамара, сынз Аарѡни глагола:	105
Lev 14:6	И живòе птїчище да возмѣтз, и дрѣво кѣдрово, и сосканѡ червленїцѡ, и иссѡпз, и да ѡмочитз ихз и птїчище живòе вз крòви *закіаагѡ* птїчища надз водòю живòю:	106
Lev 14:13	И *закòютз* агнца на мѣстѣ, идѣже закаіаютьз всесожжѣніа, и йже грѣхà ради, на мѣстѣ стѣ: есть во еже грѣхà ради, йакоже и престѡпліаіа ради есть жерцѡ: стѡа стѣихз сѣть.	106
Lev 17:5	Йако да принесѡтз снове Ісраіиевы жѣртвы своа, елики аще сии закòютз на полѣ, и да принесѡтз а ко Гдѣ кз двѣремз скїніи свидѣніа кз жерцѡ, и *пожрѡтз* а вз жѣртвѡ спасѣніа Гдѣ.	105
Lev 21:7	Жены влòдніцы, и ѡсквернены да не *пòймѡтз*, и жены и жены изгнаныа ѡ мѡжа еа да не *пòймѡтз*: йако стї сѣть Гдѣ бѣѡ своємò.	115
Lev 25:22	И посѣете вз лѣто осмòе и снѣсте ѡ плодòвз вѣтхихз даже *до лѣта деватагѡ*: дòндеже приспѣютз плоды еа, снѣсте вѣтхаа вѣтхихз.	72
Lev 26:26	Внегда скорѣѣти вамз скѡдостїю хлѣбѡвз, и испекѡтз *десать жѣнз* хлѣбы ваша вз печи єдіной, и ѡпадѡтз хлѣбы ваша вѣсомз, и йасти вѡдете, и не насѣтитеса.	70
Lk 1:27	Кз дѣѣ ѡврѡченнѣй *мѡжеви*, емѡже йма Іѡсифз, ѡ дòмѡ Дѣдова: и йма дѣѣ, Марїамь.	35
Lk 1:30 vgl	И рече агглиз ей: не вòйса Марїамь: ѡврѣла во єси бѣгодать оу бѣа.	92
Lk 1:59	И вѣсть во осмїй дѣнь, прїидòша ѡврѣзати отрòча, и *нарицѡхѡ є* йменемз оца егò, Захарїю.	78
Lk 1:62	И помавѡхомз оца егò, еже какѡ вы *хотѣиз* нарицїи є.	113
Lk 1:80	Отрòча же *растѡше* и крѣпїашеса дхòмз: и вѣ вз пѣстынахз, до днѣ йвлѣніа своегò ко йю.	110
Lk 2:7	И роди сна своегò пѣрвенца, и *повїтз* егò, и положи егò	

Гецитеерде бијбелтекстен

Bron	Tekst	Pag.
	ВЗ ЁСЛЕУХЗ: ЗАПÈ НЕ БЪ ЁМЗ МЪСТА ВО ÒБИТЕЛИ.	101
Lk 2:23 vg1	ЇАКОЖЕ ЁСТЬ ПИСАНО ВЗ ЗАКОНЪ ГДНИ: ЇАКО ВСАКЗ МАДЕНЕЦЗ *МЪЖЕСКА ПОМЪ*, РАЗВЕРЗАА МОЖЕСНА СТО ГДВИ НАРЕЧЕТСА:	34
Lk 2:43	Ї СКОПЧАВШЫМЗ ДНИ Ї ВОЗВРАЩАЮЩЫМСА ЁМЗ, ÒСТА *ÛТРОКЗ* ЇИСУ КО ЇЕРУСАЛЪМЪ: Ї НЕ РАЗУМЪ ЇОСИФЗ Ї МТИ ЕГÒ.	27
Lk 3:17	ЕМЪЖЕ МОПАТА ВЗ РУКЪ ЕГÒ, Ї ÒТРЕБИТЗ ГУМНО СВОЕ, Ї СОВЕРЕТЗ ПШЕНИЦУ ВЗ ЖИТНИЦУ СВОЮ: ПЛЕВЫ ЖЕ *СОЖЖЕТЗ* ÒНЕМЗ НЕГАСАЮЩИМЗ.	105
Lk 4:35	Ї ЗАПРЕТИ ЕМУ ЇИСУ, ГЛАГОЛА: ПРЕМОЛЧИ, Ї ИЗБИДИ ИЗ НЕГÒ, Ї *ПОВЕРГЗ* ЕГÒ ВЪСЗ ПОСРЕДЪ, ИЗБИДЕ ИЗ НЕГÒ, НИКАКОЖЕ ВРЕДИВЗ ЕГÒ.	102
Lk 5:12	Ї БЫСТЬ, ЕГДА БЪ ЇИСУ ВО ЕДИНОМЗ Ò ГРАДСОВЗ, Ї СЕ МЪЖЗ ИСПОМЪ ПРОКАЖЕНІА: Ї ВИДЕВЗ ЇИСУ, *ПАДЗ НИЦЗ*, МОЛАСА ЕМУ, ГЛАГОЛА: ГДИ, АЩЕ ХОЩЕШИ, МОЖЕШИ МА ÒЧИСТИТИ	59
Lk 6:44	ВСАКО ВО ДРЕВО Ò ПЛОДА СВОЕГО ПОЗНАЕТСА: НЕ Ò ТЕРНІА ВО ЧЕШУТЗ СМОКВЫ, НИ Ò КУПИНЫ *ЕМЛЮТЗ*.	115
Lk 8:7 vg1	Ї ДРУГОЕ ПАДЕ ПОСРЕДЪ ТЕРНІА, Ї *ВОЗРАСТЪ* ТЕРНІЕ, Ї ПОДАВИ Е.	110
Lk 8:29	ПОВЕЛЪ ВО *ДУХОВИ* НЕЧИСТОМУ ИЗБИТИ Ò ЧЕЛОВКА: Ò МНОГИХЗ ВО МЪТЗ ВОЗХИЩАШЕ ЕГÒ ОУЗЫ ЖЕЛЪЗНЫ Ї ПЪТЫ, СТРЕГЪЩЕ ЕГÒ: Ї РАСТЕРЗАА ОУЗЫ, ГОНІМЪ ВывАШЕ ВЪСОМЗ СКВОЗЪ ПЪСТЪНИ.	35
Lk 9:7	СЫБШАВЗ ЖЕ ЇИСУДЗ ЧЕТВЕРТОВАСТНИКЗ ВывАЮЩАА Ò НЕГÒ ВСА: Ї НЕДОУМЪВАШЕСА, ЗАПÈ ГЛАГОЛЕМО БЪ *Ò НЪКИХЗ*, ЇАКО ЇОАННЗ ВОСТА Ò МЕРТВЫХЗ:	68
Lk 10:33	*САМАРАНИНЗ ЖЕ НЪКТО ГРАДЪИ, ПРИДЕ НАДЗ НЕГÒ* Ї ВИДЕВЗ ЕГÒ, МИЛОСЕРДОВА:	94
Lk 11:42 vg1	НО ГОРЕ ВАМЗ *ФАРИСАИМЗ*, ЇАКО ÒДЕСАТСТВУЕТЕ Ò МАТВЫ Ї ПИГАНА Ї СВАКАГО ЗЕЛА, Ї МИМОХОДИТЕ СЪДЗ Ї ЛЮБОВЪ БЖІЮ: СІА ПОДОБАШЕ СОТВОРИТИ, Ї ÒНЪХЗ НЕ ÒСТАВЛАТИ.	41
Lk 11:43	ГОРЕ ВАМЗ ФАРИСАИМЗ, ЇАКО ЛЮБИТЕ ПРЕДСЪДАНІА *НА СОМНИЩЕХЗ*, Ї ЦЕЛОВАНІА НА ТЪРЖИЩЕХЗ.	46
Lk 12:11 vg1	ЕГДА ЖЕ *ПРИВЕДУТЗ* ВЫ НА СОБЪРИЩА Ї ВЛАСТИ Ї ВЛАДЫЧЕСТВА, НЕ ПЕЦЫТЕСА, КАКО ЁЛИ ЧТО ÒВЪЩАЕТЕ,	

Гецитеерде бибелтекстен

Bron	Tekst	Pag.
	ИЛИ ЧТО РЕЧЕТЕ:	101
Lk 12:20	Рече же емѹ БГЗ: *БЕЗЪМНЕ, ВЗ СІЮ НОЩЪ ДѢШЪ ТВОЮ ИСТАЖУТЪ ѿ ТЕБѢ*:	47
Lk 12:48	НЕВѢДѢВЫЙ ЖЕ, СОТВОРИВЪ ЖЕ ДОСТѢЙНАА РАНАМЪ, БІЕНЪ БѢДЕТЪ МАЛО. ВСАКОМЪ ЖЕ, ЕМЪЖЕ ДАНО БѢДЕТЪ МНОГО, МНОГО ВЪЩЕТА ѿ НЕГѸ: И *ЕМЪЖЕ ПРЕДАШЕ МНОЖАЙШЕ, МНОЖАЙШЕ ПРОСАТЪ ѿ НЕГѸ*.	59
Lk 12:49	ѸГНА ПРИДОХЪ *ВОВРЕЩИ* НА ЗЕМЛЮ, И ЧТО ХОЩЕ, ѢЩЕ ОУЖЕ ВОЗГОРѢСА;	102
Lk 13:21	ПОДОБНО ЕСТЬ КВАСЪ, ЕГѸЖЕ ПРИЕМШИ ЖЕНѸ, СКРЫ ВЪ САТѢХЪ ТРИУХЪ МѢКИ, ДОБДЕЖЕ *ВСКІСЕ* ВСЕ.	106
Lk 13:32	И РЕЧЕ ИМЪ: ШЕДШЕ РЦѢТЕ ЛИСЪ ТОМЪ: СЕ *ИЗГОНЮ* БѢСЫ И ИЩЕЛЕНІА ТВОРИЮ ДНЕСЪ И ОУТРЕ, И ВЪ ТРЕТІИ СКОЧАЮСА.	103
Lk 14:8	ЕГДА ЗВАНЪ КЪДЕШИ КИМЪ НА БРАКЪ, НЕ *САДИ* НА ПРѢДНѢМЪ МѢСТѢ, ЕДА КТО ЧЕСТНѢ ТЕБѢ БѢДЕТЪ ЗВАННЫХЪ:	111
Lk 14:9	И ПРИЕДЪ ИЖЕ ТЕБѢ ЗВАВЫЙ И ѸНАГО, РЕЧЕТЪ ТЫ: ДАЖДЕ СЕМЪ МѢСТО: *И ТОГДА НАЧНЕШИ СО СТЫДОМЪ ПОСЛѢДНЕЕ МѢСТО ДЕРЖАТИ*.	77
Lk 14:20	И ДРУГІИ РЕЧЕ: ЖЕНѸ *ПОАХЪ*, И СЕГѸ РАДИ НЕ МОГЪ ПРИИТИ.	115
Lk 14:29	ДА НЕ, КОГДА ПОЛОЖИТЪ ѸСНОВАНИЕ, И НЕ ВОЗМОЖЕТЪ СОВЕРШИТИ, ВСИ ВИДАЩІИ *НАЧНУТЪ* РѢГАТИСА ЕМЪ,	114
Lk 15:17	ВЪ СЕБѢ ЖЕ ПРИЕДЪ, РЕЧЕ: КОЛИКО НАЕМНИКОМЪ ѸТЦА МОЕГО ИЗЪЫВАЮТЪ ХЛѢБЫ, ѢЗЖЕ ГЛАДОМЪ *ГИБЛЮ*;	103
Lk 15:24	ѸКО СЫНЪ МОИ СЕИ МЕРТВЪ БѢ И *ѸЖИВЕ* И ИЗГИБЛЪ БѢ, И ѸВЕРѢТЕСА, И НАЧАША ВЕСЕЛИТИСА.	105
Lk 17:28 vgl	ТАКОЖЕ И ѸАКОЖЕ БЫСТЬ ВО ДНИ ЛѸТОВЫ: ѸДАХЪ, ПІАХЪ, КЪПОВАХЪ, ПРОДАХЪ, САЖДАХЪ, *ЗДАХЪ*:	106
Lk 17:35 vgl	БѢДЕТЪ ДВѢ ВКУПѢ *МЕЮЩЕ* БѢДИНА ПОЕМТЕСА, Ѹ ДРУГАА ѸСТАВЛЯТЕСА.	108
Lk 18:17	ѸМИНЬ БО ГЛАГОЛЮ ВАМЪ: *ИЖЕ ѢЩЕ ПРИИМЕТЪ ЦѢТВІА БЖІА, ѸАКО ѸТРОЧА, НЕ ИМАТЬ ВНИТИ ВЪ НЕ*.	77
Lk 19:14	И ГРАЖДАНЕ ЕГѸ НЕНАВИДАХЪ ЕГѸ, И ПОСЛАША ПОСЛЫ ВЪ СЛѢДЪ ЕГѸ, ГЛАГОЛЮЩЕ: НЕ *ХОЩЕМЪ* СЕМЪ, ДА ЦАРСТВУЕТЪ НАДЪ НАМИ.	113
Lk 19:21 vgl	БОАХСА ВО ТЕБѢ, ѸАКО ЧЕЛОВѢКЪ ѸРЪ ЕСИ: ВЪЗЕМЕШИ, ЕГѸЖЕ	

Гецитеерде бйбелтекстен

Брон	Текст	Рар.
	не положйхз еси, й жнеши, егвоже не сѣахз еси.	92
Lk 19:22	Глагола же емд: ѿ оустз твоихз сждд ти, *лвкавый рабѣ*: вѣдѣлз еси, йакѡ азз человекз йарз есмь, вземю, егвоже не сѣахз:	47
Lk 19:22	Глагола же емд: ѿ оустз твоихз сждд ти, лвкавый рабѣ: вѣдѣлз еси, йакѡ азз человекз йарз есмь, вземю, егвоже не сѣахз:	92
Lk 19:22	Глагола же емд: ѿ оустз твоихз сждд ти, лвкавый рабе: вѣдѣлз еси, йакѡ азз человекз йарз есмь, вземю, егвоже не положйхз, й *жнѡ*, егвоже не сѣахз:	104
Lk 19:22	Глагола же емд: ѿ оустз твоихз сждд ти, лвкавый рабѣ: вѣдѣлз еси, йакѡ азз человекз йарз есмь, *вземю*, егвоже не сѣахз:	115
Lk 19:22 vg1	Глагола же емд: ѿ оустз твоихз сждд ти, лвкавый рабѣ: вѣдѣлз еси, йакѡ азз человекз йарз есмь, вземю, егвоже не сѣахз:	92
Lk 19:33	Ѿрѣшающема же йма жребл *господѣе* егѡ кз нѣма: что Ѿрѣшаѣта жребл:	33
Lk 20:5 vg1	Ѿнй же *помышлхѡ* вз севѣ, глаголюще, йакѡ аще речемз, сз нѣсе: речѣтз: почто оубѡ не вѣрѡвасте емд;	91
Lk 20:36	ни *оумрѣти* во котмѡ могѡтз: равни во сѣть аггеломз, й снове сѣть бжїи, воскресѣнїа снове сѣще.	112
Lk 21:24 vg1	й падѡтз во ѡстрии меча, й плѣнѣни вѣдѡтз во вса йазѣки: й йерлїимз вѣдетз *попираемз* йазѣки, дондеже скончаютса времена йазѣкз.	98
Lk 24:23 vg1	й не ѡврѣтше *тѣлесѣ* егѡ, прїидѡша, глаголюще, йакѡ й явленїе аггелз, йже глаголютз егѡ жива.	32
Lk 25:20 (?)	рабе благїй й вѣрнйй	47
mak [1]9:3	й вз мѣсацз пѣрвый лѣта стѡ патъдесатз *вторагѡ*, пристѡпїша вѡини ко йерусалїмѡ.	72
I Mak 10:52	Понѣже возвратїхса вз зѣмю црства моегѡ, й *сѣдѡхз* на престѡлѣ ѡцз мойхз, й ѡдержахз начальство, й сокрѡшїхз димїтрїа, й воззѡвладѡхз странѡю нашою,	111
Mak 10:55	й ѡвѣща црѣ Птоломей, глагола: влгз день, вз ѡнже	

Bron	Tekst	Pag.
	возвратѣиса еси въ зѣмлю оцъ твоихъ, и *сѣлз* еси на престолѣ црства ихъ.	111
1 Mak 11:45	И соврѣшася ѿ града въ средѣнѣ града, *стѣ двадѣсатъ тѣсашъ мѣжѣй*, и совѣщѣхѣса оубѣити црѣ.	71
2 Mak 5:8	Конѣцъ оубо слаговъ житїа полвчи, заключѣнъ оубѣрѣти ѡрѣвскаго мѣчитѣла, вѣгга ѿ града въ градъ гонимъ ѿ всѣхъ, и ненавидимъ ѡки законимъ ѡстѣпникъ, и ѡгнѣшѣемъ, ѡкѡ ѡчѣствѣ и гражданимъ врагъ, въ егѣпетъ *иъгнѣнъ* вѣсть.	103
Mk 4:15	Сїи же сѣтъ, ѿже при пѣтї, и дѣже сѣетса слово, и *егдѣ оубѣшѣатъ, ѡвѣе прихѣдитъ сатана, и ѡѣметъ слово* сѣанное въ сердцахъ ихъ.	76
Mk 4:29	*егдѣ же созрѣетъ плодъ, ѡвѣе послетъ сѣрпъ*, ѡкѡ настѣ жѣтѣ.	76
Mk 5:6	Оубрѣвъ же Іиса иъдалѣча, *течѣ*, и поклонѣса емѣ,	112
Mk 5:15 vgl	И прїидѣша ко Іисови, и видѣша вѣсновѣвшѣго сѣдѣша и *ѡвоачѣна* и смѣслаша, и мѣвшѣго легѣонъ: и оубоася.	109
Mk 5:27	Слѣшавши ѡ Іисѣ, пришедши въ народѣ создадї, *прикоснѣса* рїзѣ егѣо:	107
Mk 5:29	И ѡвѣе *иъсѣакнѣ* истѣчникъ крове ел: и развѣмѣ тѣломъ, ѡкѡ иъцѣлѣ ѿ рѣны.	112
Mk 5:35	Еще емѣ глаголющѣ, и прїидѣша ѿ ѡрхїсѣнагога, глаголюще, ѡкѡ *дшї твоѣ оумре*: что еще двїжѣши оучѣтелѣ;	79
Mk 5:39	И вшѣдъ глѣбола ѿмъ: что молвите и плачете; ѡтроковїца *нѣсть оумерѣла, но спїтъ*.	79
Mk 6:9	Но *ѡвѣвѣни* въ сандѣлїа: и не ѡвлачитѣса въ двѣ рїзѣ.	113
Mk 6:16	Слѣшавъ же Іисѣ рѣчѣ, ѡкѡ, егѣже ѡзъ *оусѣкнѣхъ* Іѡанна.	112
Mk 7:34	И воззрѣвъ на нѣо, *воздохнѣ*, и глѣбола емѣ: еффарѣ, еже есть, развѣрзѣса.	104
Mk 8:12	И *воздохнѣвъ* дѣхомъ своїмъ, глѣбола: что рѣдъ сїи знѣменїа ищѣтъ; ѡмїнѣ глѣболю вамъ, ѡще дѣстса рѣдѣ семѣ	

Гецитеерде бијбелтекстен

Брон	Текст	Рар.
	ЗНАМЕНІЕ.	104
Mk 8:34	Иже *ХОЩЕТЗ* ПО МНѢ ИТИ ДА ОВѢРЖЕТСА СЕВѢ, И ВОЗМЕТЗ КРЕСТЗ СВѢЙ, И ПО МНѢ ГРАДЕТЗ.	113
Mk 9:27	Иисз же емь егò за рѣкѣ, *ВОЗДВИЖЕ* егò: и востà.	103
Mk 9:27	Иисз же *ЕМЬ* егò за рѣкѣ, ВОЗДВИЖЕ егò: и востà.	115
Mk 10:2	И пристѣпльше фарісеє, вопросіша егò: ѡще *ДОСТѢИТЗ* мѣждѣ женѣ пѣстїти: искѣшающе егò.	103
Mk 10:34 vgl	И порѣгáютса емѣ и оуáзвãтз егò, и *ОПІЮТЗ* егò, и оуѣтїютз егò: и вз третїй дѣнь воскреснетз	109
Mk 10:35	И предз негò прїидѣста Іáковз и Іωáннз, сына Зеведѣева, глаголюще: Оучїтелю, *ХОЩЕВА*, ДА, ЕЖЕ ѡЩЕ ПРОСИВА, СОТВОРИШИ НАМА.	113
Mk 11:20 vgl	И ѡкѡ пѣздѣ вѣистѣ, и схождаше вѣнз изз града. И оутро мимоходаше, вїдѣша смоковницѣ *ИЗСОХШѢ* изз корѣнїа.	111
Mk 11:31 vgl	И *МЫШЛАХѢ* ВЗ СЕВѢ, глаголюще: ѡще речѣмз, сз нѣсѣ, речѣтз почтò оуѣво не вѣровасте емѣ;	91
Mk 12:17	И овѣщãвз Иисз речѣ имз: воздадите Кесарева, *КЕСАРЕВИ*, и Бжїа, *БГОВИ*.	35
Mk 13:4	Рцѣи намз, когдà сїа вѣдѣтз; и кѣе (вѣдетз) ЗНАМЕНІЕ, *ЕГДА ИМѢТЗ ВСѦ СїѦ СКОЧѦТИСА*;	77
Mk 14:65	И начаша нѣцѣи *ПЛЮВАТИ* намь, и прикрывãти лицѣ егò, и мѣчїти егò, и глаголати емѣ: прорцѣи: и слѣгї по ланїтома егò вїáгѣ.	109
Mk 15:37	Иисз же пѣшь гласз велїй, *ИЗДШЕ*:	104
Mk 15:38	И завѣса церковнаа раздрãса на двѣе, свѣше *ДО НИЗѢ*.	34
Mk 15:45	и оуѣвѣдѣвз ѡ сѣтнїка, *ДАДЕ ТѢЛО ІУСИФОВИ*, сынѣ своемѣ.	35
Mk 16:9	*ВОСКРЕСЗ* же Иисз заутра вз пѣрвѣю сѣвѣѡтѣ ѡвїса прѣжде Марїи Магдаїнїи, изз неãже и згнà сѣдмь вѣссѡвз.	107
Mk 16:18	*СМїѦ ВОЗМѢТЗ*; ѡще и чтò смертно испїютз, не вредїтз ихз: на недѣжнѣа рѣки возложãтз, и сдрãви вѣдѣтз.	39
Mt 2:9	Онї же послѣшавше црã, идоша, и сѣ свѣздà, юже вїдѣша на востѡцѣ, и дãше предз нїми, дѣндеже прїшедши *СТÀ ВЕРХѢ*, и дѣже вѣѣ отрочà,	37
Mt 2:13	Ошѣдшымз же имз, сѣ ѡггїз Гдѣнь во снѣ ѡвїса ІУСИФѢ,	

Гецитеерде бијбелтекстен

Bron	Tekst	Pag.
	<p>глаго́ла: востáвз поимй ѿтрочà и мѣрь егѡ, и вѣжи во егѣпетз, и вѣди тáмѡ, дóндеже рекѡ ти: *хóщетз бо Ёрѡдз и́скáти ѿтрочáте*, да погѡвѣитз ё.</p>	77
Mt 2:13	<p>Ўшѣдшымз же ймз, се ѿг҃гиз г҃день во снѣ ювѣса і́ѡсифѡ, глаго́ла: востáвз *поимй* ѿтрочà и мѣрь егѡ, и вѣжи во егѣпетз, и вѣди тáмѡ, дóндеже рекѡ ти: хóщетз бо Ёрѡдз и́скáти ѿтрочáте, да погѡвѣитз ё.</p>	115
Mt 2:19	<p>*о́умѣршѡ же Ёрѡдѡ*, сѣ ѿг҃гиз г҃день во снѣ ювѣса і́ѡсифѡ во егѣптѣ, г҃ла:</p>	93
Mt 3:3 vg1	<p>Ѣй бо ёсть *речѣнный* йсáиѣмз прорóкомз, глаго́лющимз: глáсз вопію́щгѡ вз пѣстыни, о́уготóвайте пѣть г҃день, прáвы творите стези егѡ.</p>	110
Mt 4:3	<p>И пристѡплъ кз немѡ и́скѡситель, рече: ѡ́це Ѣнз Бжїй, рцы, да кáменїе сїе *хлѣбы* вѣдѡтз.</p>	39
Mt 4:6	<p>И глаго́ла емѡ: ѡ́це Ѣнз ёси Бжїй, вѣрзиса нїзѡ, писано бо ёсть: йáкѡ ѿг҃гѡмз своймз заповѣсть ѡ тебѣ сохрани́ти тá и на рѡкáхз *вóзмѡтз* тà, да не когда преткнѣши ѡ кáмень нóгѡ твою.</p>	115
Mt 4:17	<p>Ўтóмѣ *начáтз йисз проповѣдати*, и г҃го́лати: покáйтеcя, прибли́жиса бо цр҃ство нѣное.</p>	90
Mt 4:25	<p>И по нѣмз идѡша нарѡди мнѡзи ѡ Гали́леи и десáти грáдз, и ѡ Іерлїма и Іудѣи, и со ѡнагѡ *пѡлѡ* Іордáна.</p>	34
Mt 5:1 vg1	<p>о́узрѣвз же нарѡды, взыде на горѡ; и *сѣдшѡ* емѡ:</p>	111
Mt 5:11	<p>Блжѣни ёстѣ, ёгда понѡсáтз вáмз, и *и́жденѡтз*, и рекѡтз всáкз сѡлз глаго́лз на вѣ лжѡще, менѣ рáди.</p>	103
Mt 5:11	<p>Блжѣни ёстѣ, ёгда понѡсáтз вáмз, и и́жденѡтз, и рекѡтз всáкз сѡлз глаго́лз на вѣ *лжѡще*, менѣ рáди.</p>	107
Mt 5:11	<p>Блжѣни ёстѣ, ёгда понѡсáтз вáмз, и и́жденѡтз, и *рекѡтз* всáкз сѡлз глаго́лз на вѣ лжѡще, менѣ рáди.</p>	110
Mt 5:28	<p>Ѻзз же г҃го́лю вáмз: йáкѡ всáкз, йже воззрїтз на женѡ, ко ёже вождѣлѣти ёà, о́ужѣ лювѡдѣйствова сз нею *вз сѣрдцѣ своѣмз*.</p>	37
Mt 5:32	<p>Ѻзз же г҃го́лю вáмз: йáкѡ всáкз ѡпѡщáй женѡ свою, рáзвѣ словесѣ лювѡдѣйнагѡ,</p>	

Гецитеерде бибелтекстен

Bron	Tekst	Pag.
	творитъ ю преюводѣйствовати: и ѿже пѣщеницѣ *пѣметъ*, преюводѣйствуетъ.	115
Mt 6:1	*внемийте* мѣтныи ваѣша не творити предъ челоуѣки, да видими будете ѿми: ѡще ли же нѣ, мзды не ѿмате ѿ оца ваѣего, ѿже естъ на нѣсѣхъ.	115
Mt 6:19	не скривайте себѣ сокровищъ на земли, идѣже червь и глѣ тлитъ, и идѣже татѣе подкѣпываютъ и *крадѣтъ*.	107
Mt 6:28	и ѿ ѡдежды что печѣтеса; смотрите крины сѣльныхъ, какѡ *растѣтъ*: не труждаются, ни прадытъ.	110
Mt 6:31	не пѣцѣтеса оубо, глаголюще: *что ѡмы, или что пѣемъ, или чѣмъ ѡдеждемса*;	76
Mt 6:31	не пѣцѣтеса оубо, глаголюще: что ѡмы, или что пѣемъ, или чѣмъ *ѡдеждемса*;	104
Mt 6:34	не пѣцѣтеса оубо на оутрей, оутренѣи во собѡу печѣтса *довѣетъ* днѣи злоба егѡ.	103
Mt 7:12	всѡ оубо, елика ѡще *хѡщете*, да творятъ ваи челоуѣцы, такѡ и вы творите ѿи: се во естъ законъ и прорѡцы.	113
Mt 8:3	и *простеръ* рѣкѣ ѿисъ, коснѣса емѣ, глагола: хѡщѣ, ѡчѣстиса. и ѡвѣе ѡчѣстиса емѣ проказа.	110
Mt 8:6 vgl	и глагола: гдѣи, *ѡтрокъ* мой лежитъ въ домѣ разслабенъ, лютеѣ страждѣ.	27
Mt 9:13	шедше же наѡчѣтеса, что естъ: милости *хѡщѣ*, ѡ не жѣртвы: не приидѡхъ во призвати правѣдники, но грѣшники на покаѣнѣе.	113
Mt 9:18	ѡтѡ емѣ глаголющѣ къ нимъ, се князь нѣкий пришедъ клѣнашеса емѣ, глагола, ѡкакѡ дщи моя нынѣ *оумре*: но пришедъ возложи на ню рѣкѣ твою, и ѡживѣтъ,	112
Mt 9:35	*и прохѡждѣше ѿисъ грады всѡ* и веси, на сонмищахъ ѿхъ, и проповѣдаѡ еѡмѣе цѣтвѣа, и цѣла всѡкъ недѣхъ и всѡкъ ѡзю въ людехъ.	78
Mt 10:1	и призвѡ ѡбанѡдесать оученики своѡ, *дадѣ ѿи власть на дѣсѣхъ нечстыхъ, ѡкакѡ да ѡзгонятъ ѿхъ*, и цѣлити всѡкъ недѣхъ, и всѡкъ болѣзнь.	78
Mt 10:1	и призвѡ ѡбанѡдесать оученики своѡ, дадѣ ѿи власть на дѣсѣхъ нечстыхъ, ѡкакѡ да *ѡзгонятъ* ѿхъ,	

Гецлтеерде Длјбелтекстен

Bron	Tekst	Pag.
	й цѣлїти всѧкѧ недѣхѧ, й всѧкѧ волѣзнь.	103
Mt 10:17	Внемїйте же ѿ человекѧ: предадѧтъ во вѣ на сонмы,	
	й *на соборищахѧ* ихѧ вїютъ васѧ:	46
Mt 10:27	Ѥже глаголю вамѧ во тмѣ, *рцѣйте* во свѣтѣ:	
	й Ѥже во оуши слышите, проповѣдите на кровѣхѧ:	110
Mt 11:7	Тѣмѧ же исходѧщымѧ, *начѧтъ* їисѧ народомѧ глаголати ѿ їоѧннѣ: чесѿ изыдѡсте въ пѣстыню видѣти;	
	тробѣ ли вѣтромѧ колеблемѧ;	114
Mt 11:8 vgl	Но чесѿ изыдѡсте видѣти; человекѧ ли въ мѧжки рїзы *ѡвлечѣнна*; сѣ, йже мѧгкая носѧщїй, въ домѣхѧ црѣкихѧ сѣтъ.	109
Mt 12:49	Й простѣръ рѣкѧ своѧ на оученики своѧ, *речѣ*: сѣ мѧти моѧ й братїѧ моѧ. йже во ѧще сотворїтъ волю Ѧцѧ моѣгѿ,	
	йже ѣсть на невестѣхѧ, тѡй братѧ моѧ, й сестрѧ й мѧти ѣсть.	110
Mt 13:2	Й соврѡшасѧ къ немѧ народи мнози, ѧкоже ѣмѧ въ корѧбль *влѣзти* й сѣсти: й весь народѧ на врезѣ стоѧше.	108
Mt 13:3	Й глгола ймѧ прїтчѧми многѿ, глгола: Ѧ *йзыде сѣлї, да сѣветѧ*.	78
Mt 13:4	*Й сѣющѧ ѣмѧ*, ѡва падѡша при пѣтї: й прїдѡша птїцы, й позовѡша ѧ.	78
Mt 13:28	Ѧмѧ же речѣ ймѧ: врагѧ человекѧ сїѣ сотворї. разї же рѣша ѣмѧ: *хѡщеши* ли оубѡ, да шѣдше исплѣвѣмѧ ѧ;	113
Mt 13:30	Ѧстѧвте растї *ѡвоѣ* кѡпнѡ до жѧтвы: й во врѣмѧ жѧтвы рекѧ жѧтелиемѧ: соверїте пѣрвѣе плѣвелы, й свѧжїте їхѧ въ снопы, ѧкѡ сожещї ѧ: ѧ пшеницѧ соверїте въ житницѧ моѧ.	70
Mt 13:41	Пѡслѣтъ Ѧмѧ человекѣскїй ѧгглы своѧ, й *соверѣтъ* ѿ црѣтвїѧ ѣгѿ всѧ совлѧзны, й творѧщїхѧ беззакѡнїѣ,	101
Mt 13:42	Й *ввергѣтъ* ихѧ въ пѣщѣ ѡгненнѡю: тѣ вѣдетѧ плачь й скрѣжетѧ зѡвѡмѧ.	102
Mt 14:5	Й хотѧщѧ ѣгѧ оувїти, оубѡсѧ народѧ: занѣ ѧкѡ прорѡка ѣгѧ *ймѣвахѧ*.	92
Mt 14:30	Вїда же вѣтрѧ крепѡкѧ, оубѡсѧ: й *начѣнѧ* оутопѧти, возопї, глагола: Гдї, спасї мѧ.	114

Гецлтеерде бljбелтекстен

Bron	Tekst	Pag.
Mt 15:4	Бґз во заповѣда, глагола: *чтй* ѿца ѿ матерь: ѿ, ѿже слословитз ѿца, ѿли матерь, смертїю да оумретз.	114
Mt 15:8	Приближаются мнѣ людїе сїи оусты свои, ѿ оустнѣми *чтѣтз* мѧ: сердце же ихъ далече ѿстоитз ѿ мене:	114
Mt 15:20 vgl	Сїѧ сѣть сквернѣшаа человекѧ: ѧ еже не *оумовенныма* рѣкѣми ѧсти, не сквернитз человекѧ.	108
Mt 16:9	Не оу ли разумѣете, ниже помните пѧть хлѣвы *патїмз тѣсамамз*, ѿ колїкѡ кѡшз взѧсте;	71
Mt 17:12	Глголю же вамз, ѧкѡ Илїа оуже прїиде, ѿ не познѧша егѡ: но сотвориша ѡ немз, елика восхотѣша: тѧкѡ ѿ снз человекскїй *имать* пострадаѧти ѿ нїхъ*.	77
Mt 18:13	*И ѡще вѣдетз ѡврѣстї ю*, ѧмїнь глголю вамз, ѧкѡ радѣетса ѡ нѣи пѧче, неже ѡ девѧтїдесѧтихъ ѿ девѧтї не заблѣдшихъ.	78
Mt 18:16	ѡще ли тебѣ не послѣшаетз, *поймї* сз собою ещѣ едїнаго ѿли двѧ: да при оустѣхъ двою, ѿли трїехъ свидѣтелей стѧнетз свѧкз глаголз:	115
Mt 19:21	Речѣ емѸ Иисз ѡще хѡщешї совершенз быти, иди, продажь имѣнїе твое, ѿ даждь нищымз: *ѿ имѣти* имѧши сокровище на небесї*.	77
Mt 19:28	Иисз же речѣ имз: ѧмїнь глголю вамз, ѧкѡ вѣи шѣдшїи по мнѣ, вз пакивытїе, егда сѧдетз снз человекскїй на престѡлѣ славы своеѧ, сѧдете ѿ вѣи на двоюнадесѧте престѡлѣ, сѧдѧще ѡвѣманѧдесѧте *колѣнома* їлинома*.	47
Mt 20:32	И востѧвз Иисз возгласї ѧ, ѿ речѣ: чтѸ *хѡщета*, да сотвориѸ вамѧ;	113
Mt 21:9 vgl	НарѸди же предходѧщїй емѸ вслѣдствѸющїй *звѧхѸ*, глаголюще: ѿсѧнна снѸ дѣдовѸ: благословѣнз градѣй ви имѧ гдне: ѿсѧнна вз вѣшнихъ.	105
Mt 21:44	И падѣй на камени сѣмз, сокрѸшитса: ѧ на немже падѣтз, *сопрѣетз* ѿ.	112
Mt 22:7	И слѣшавз царь тѸи, разгнѣваса, ѿ послѧвз вѡм своѧ, погѸвї оувѣйцы ѿни ѿ градз ихъ *зажже*.	105
Mt 22:41 vgl	Соврѧвшымса же *фарїсеомз*, вопросї ихъ Иисз, глагола:	

Geclteerde Bijbelteksten

Bron	Tekst	Pag.
	что вамъ мнитса ѿ Хрѣтѣ; чїи есть снъ; глаголаша емѹ: ДѢдомъ.	41
Mt 23:37	Іерусалиме, Іерусалиме, иъзвѣвый пророки и каменїемъ позивааи посланныа къ тебѣ, колькраты *восхотѣхъ* обрати чѡда твоа, ѡкоже собираетъ кокошъ птенцы своа подъ крилѣ, и не восхотѣсте;	113
Mt 25:7	Тогда восташа *всѣ дѣвы* тѣа, и оукрашиша свѣтїльники своа.	70
Mt 25:20	И пристѣпль *пять талантъ* прїемый, принесѣ дрѹгїа *пять талантъ*, глагола: Гдїи, *пять талантъ* ми еси предалъ: сѣ дрѹгїа *пять талантъ* приоврѣтохъ ѡми.	71
Mt 25:22	Пристѣпль же и ѡже *два таланта* прїемый, рече: Гдїи, *два таланта* ми еси предалъ: сѣ дрѹгаа два таланта приоврѣтохъ ѡма.	71
Mt 25:24	Пристѣпль же и прїемый *единъ талантъ*, рече: Гдїи, вѣдахъ тѣ, ѡкоже жестоки еси человекъ, жнѣши, идѣже не сѣлѣ еси, и собираѣши, идѣже не расточилъ еси:	71
Mt 25:26 vg1	Ѡвѣщавъ же Гдѣ егѡ, рече емѹ: лѹкавый рабе и лѣнивый,	92
Mt 26:51 vg1	И сѣ единъ ѿ сѹщихъ со Іисомъ, простѣръ рѹкѹ, *извлече* ножъ свой, и оудари раба архїереова, и оурѣза емѹ оѹхо.	102
Mt 26:64 vg1	Глагола емѹ Іисъ: ты реклѣ еси, ѡвѣче гл҃голю вамъ: Ѡсѣлѣ оѹзрите сѣа члѣвческаго сѣдѣща ѡдеснѹю сїлы, и градѹща на ѡблацѣхъ нѣбныхъ.	92
Mt 27:31	И *егдѡ порѹгашасѡ емѹ, совлекѡша сѡ негѡ баграницѹ*, и ѡвлекѡша егѡ въ рїзы егѡ: и вѣдѡша егѡ на пропѣтїе.	79
Mt 27:35 vg1	*Распѣвши* же егѡ, раздѣлиша рїзы егѡ, вѣргше жрѣвїа:	110
Mt 27:48	И ѡвѣ *тѣкъ* единъ ѿ нихъ, и прїемъ гѹвѣ, исполнивъ же ѡцта, и вонзе на трѡсть, напааше егѡ.	112
Mt 28:19 vg1	*Шѣдше* оѹво наѡчїте всѣ ѡзѣки, крестѣще ѡхъ во ѡма ѡцѡ, и сѣа и сѣагѡ дѹа,	106
Neh 13:11	И прѣхса со стратїгами, и рекѡхъ: чѣсѡ ради ѡставленъ вѣсть домъ Бжїї; и *собрахъ* ѡхъ, и постаѡихъ ѡныхъ въ стоаїнїихъ своихъ.	101
Neh 13:25	И запретїхъ ѡмъ, и *проклѣхъ* ѡхъ, к поразихъ ѡ нихъ	

Гечитеерде бибелтекстен

Брон	Текст	Ран.
	мѹжѣи, ѿ ѿплѣщѣиѹхъ ѿхъ, ѿ закляхъ ѿхъ вѣомъ, ѹще да дитѣ дщѣри ваѡа сынѡвѡмъ ѿхъ, ѿ ѹще пѡймаеѣ ѿ дщѣрей ѿхъ сынѡвѡмъ ваѡимъ ѿ себѣ.	107
Num 11:8 vgl	И ѿсхождахѹ людѣе, ѿ собирахѹ, ѿ *мелѡхѹ* вѡ жѣрновахъ, ѿ толцѡхѹ вѡ стѹпахъ, ѿ варѡхѹ вѡ горшкахъ, ѿ твѡрахѹ ѿзъ неѡ потрѣбники: ѿ ваѡе вѡсѡзъ ѣѡ ѡкѡ вѡсѡзъ мѹки прѡжѣны сѡ ѣлѣемъ.	108
Num 18:11 vgl	И сѣе да вѡдетъ ваѡмъ ѿ начѡтѡвѡ вѡ даѡнѣи ѿхъ, ѿ всѣхъ вѡзложѣнѣи *сынѡмъ* ѿсраилевыхъ: тебѣ да хъ ѡ ѿ *сынѡмъ* твѡимъ, ѿ дщѣремъ сѡ тѡбѡю, законѡмъ вѣчѡмъ: всѡкъ чѣстѡй вѡ домѣ твѡемъ да ѡстѡ ѡ.	41
Num 22:41	И вѡистъ заѡтра: ѿ *вѡзѡвъ* вѡлѡкъ вѡлаѡма, вѡзведѣ ѣгѡ на стѡлпъ вѡѡловъ, ѿ показѡ ѣмѹ ѿтѹдѡ чѡстѣ мѣкѡю людѣи.	115
Num 28:12	Три дѣсѡтѣны мѹки пшѣнѣчны вѡмѣшаны вѡ ѣлѣи тѣлицѹ ѣдѣномѹ, ѿ *двѣ дѣсѡтѣны* мѹки пшѣнѣчны вѡмѣшаны вѡ ѣлѣи ѡвнѹ ѣдѣномѹ.	70
Num 28:14	Вѡзлѡнѣе ѿхъ вѡнѡ пѡлѡ (мѣры) ѿна да вѡдетъ тѣлицѹ ѣдѣномѹ: ѿ третѣѡ чѡстѣ (мѣры) ѿна да вѡдетъ ѡвнѹ ѣдѣномѹ: ѿ *четѡртѡѡ чѡстѣ* (мѣры) ѿна да вѡдетъ ѡгѡцѹ ѣдѣномѹ: сѣе всѣсѡжжѣнѣе ѿ мѣсѡѡ до мѣсѡѡ вѡ мѣсѡѡѡ мѣта.	70
Num 32:33	И *дадѣ* ѿмъ мѡисѣи сынѡмъ гѡдовымъ, ѿ сынѡмъ рѹвѣимимъ, ѿ полѹплѣмени мѡнасѣимъ сынѡмъ ѿсифовыхъ, цѣрѣство сѡсѡна цѣрѡ ѡморрейсѡѡ, ѿ цѣрѣство ѡга цѣрѡ вѡсѡнсѡѡ, зѣмлю ѿ гѡды сѡ предѣлы ѣѡ, гѡды ѡкрѣстѡныѡ зѣмли.	103
Num 33:9	И вѡздѡвѣгѡшѡ ѿ гѡрьѡстей, ѿ прѣидѡша вѡ ѣлѣмъ: ѿ вѡ ѣлѣмѣ (вѡшыѡ) *дѡнѡдѣсѡтѣ ѿстѡчѡники* вѡдъ, ѿ сѣдѡдѣсѡтъ стѣвлѣи фѣнѣкѡвѡ, ѿ ѡполчѣшѡ ѡу вѡдѣ тѡмѡ.	71
Num 34:14	ѡкѡ вѡзѡ плѣма сѣѡвѡ рѹвѣимѣхъ, ѿ плѣма сынѡвѡ гѡдовыхъ, пѡ домѡмъ ѡчѣствѡ ѿхъ, ѿ *пѡлѡ плѣмене* мѡнасѣина вѡспрѣѡша жѣбѣѡ своѡ:	70
3 1:3	И вѡдетъ ѡкѡ дрѣво насѡждѣнѡе *при ѿсхѡдищѣхъ* вѡдъ, ѣже пѡдъ своѣ даѡстѡ во вѣрѣма своѣ, ѿ лѣстъ ѣгѡ	

Гецітееде блібелтекстен

Брон	Текст	Паг.
	не ўпадэ́тз: і вса̂, ё́лика ў́це твора́йтз, о́успѣ́тз.	46
Ps 3:6	Ў́зз *о́у́снѣ́хз*, і спа́хз, воста́х, ў́ккѡ ГДЬ за́стѣ́пйтз ма̂.	113
Ps 16:1	О́у́сла́шы, ГДі, пра́вдѣ́ мою́, *вонмі́* мо́ленію́ мо́емѣ́, внѣ́шы мо́літвѣ́ мою́ не во о́у́стна́хз лѣ́стѣ́выхз.	115
Ps 21:16	Ў́зсше́ ў́ккѡ скѣ́дѣ́ль крѣ́постѣ́ моа̂, і ў́зѣ́кз мо́й *прі́льпѣ́* горта́ни мо́емѣ́, і в пе́рстѣ́ сме́рці́ све́лз ма̂ е́сй.	108
Ps 26:2	Внегда́ прывліжа́тиса на ма̂ сла́вѣ́ющы́мз, э́же *снѣ́сти* плі́оти моа̂, ў́скорѣ́лающы́и ма̂ і вра́зі́ мой, т́іи і́знемого́ша і па́доша.	114
Ps 26:6	Ў́ нѣ́не се́ вознесе́ гла́вѣ́ мою́ на вра́гі́ моа̂: ў́выдѣ́хз і *пожро́хз* в зсе́лені́и е́гѡ́ же́ртвѣ́ хвале́ніа̂ і восклицно́вѣ́ніа̂, пою́ і́ воспою́ ГДѣ́ви.	105
Ps 30:9	Ў́ нѣ́си мене́ за́твори́лз в зрѣ́кахз вра́жі́ихз, *постáвпллз е́сй на прости́ранны́ѣ но́зѣ́ мо́й*.	79
Ps 36:2	Зане́ ў́ккѡ тра́ва скѡ́рѡ *ў́зсшѣ́тз*, і ў́ккѡ сла́іе сла́ка скѡ́рѡ ў́падѣ́тз.	111
Ps 37:3	Ў́ккѡ стрѣ́лы твоа̂ *о́у́нзѡ́ша* во мнѣ́, і о́у́тверді́лз е́сй на мнѣ́ рѣ́кѣ́ твою́.	109
Ps 37:21	Возда́юшы мнѣ́ сла́а возбла́гда, ў́во́лгáхз ма̂, зане́ *гонáхз* благо́стѣ́нію.	103
Ps 50:7	Гѣ́ во в зезакѡ́ні́ихз *зачáтз* е́сьмь, і во грѣ́сѣ́хз роді́ ма̂ ма́ти моа̂.	114
Ps 61:5 vgl	Ў́ва́че цѣ́нѣ́ мою́ совѣ́щáша ў́рнѣ́ти, текѡ́ша в зжа́жды: о́у́стѣ́ сво́йми́ благо́слова́хз, і се́рдце́мз сво́ймз *кленáхз*.	107
Ps 62:5	Та́кѡ благо́слова́ю́ та́ в зжывотѣ́ мо́емз: ў́ і́мени тво́емз *воздѣ́жѣ́* рѣ́цѣ́ мо́й.	104
Ps 64:14	Ў́дѣ́лашася ў́вни ў́вч́и, і о́удѡ́ліа̂ о́умно́жатз пшени́цѣ́: воззѡ́вѣ́тз, і́бо *воспо́ю́тз*.	110
Ps 65:3	Рцѣ́те́ бѣ́ѣ: ко́ль стра́шна дѣ́ла твоа̂; по мно́жестѣ́ сі́лы тво́еа̂ *сбáжѣ́тз* те́ѣѣ́ вра́зі́ тво́й.	107
Ps 65:17	Кз немѣ́ о́устѣ́ мо́йми́ *воззѡ́хз*, і вознесе́хз по́дз ў́зѣ́комз мо́ймз.	105
Ps 67:3	Ў́ккѡ і́зчезáетз дѣ́мз, да *і́счѣ́знѣ́тз*: ў́ккѡ та́етз во́скз ў́ лица́ ў́гна̂: та́кѡ да погі́внѣ́тз грѣ́шны́цы ў́ лица́ вѣ́іа̂,	113

Гецитеерде бибелтекстен

Bron	Tekst	Pag.
Ps 67:6	Да *смагѣтса* ѿ лица ѣгѡ, ѡца сирыхъ, и сѣдѣи вдовицъ: Бѣзъ въ мѣстѣ стѣмъ своѣмъ.	108
Ps 68:4	Оутрѣдѣхса зовѣи, *измолчѣ* гортань мой: исчезѡстѣ ѡчи мой, ѡ ѣже оуповати ми на Бѣга моегѡ.	108
Ps 68:13 vgl	ѡ мнѣ глѡмляхса сѣдѣщи возвратѣхъ, и ѡ мнѣ *поахѣ* пѣщи вѣно.	110
Ps 71:16	Бѣдетъ оутвержденіе на земли на верѣхъ горъ, превознесѣтса паче лѣвана пѡдъ ѣгѡ: и *процветѣтѣтъ* ѡ града ѣакѡ травѡ земнаѡ.	113
Ps 72:27	ѣакѡ сѣ оудалѡщи себѣ ѡ тебѣ, *погѣбнѣтъ*: потребишъ еси всѡкаго любѡдѣющаго ѡ тебѣ.	103
Ps 75:2 vgl	*вѣдомъ* во іудѣи бѣзъ, во іѣли велѣе ѣма ѣгѡ.	98
Ps 76:5	Предварѣстѣ стражѣи ѡчи мой: *смагѡхса* и не глаголахъ.	108
Ps 81:6	ѣзъ рѣхъ *вѡзи* естѣ, и сѣнове вѣшнаго вси:	39
Ps 84:12	Истина ѡ земли возсѣѡ, и права сѣ невесе *приничѣ*:	109
Ps 88:36	ѣдиноу клѡхса ѡ стѣмъ моѣмъ, ѡще дѣдѡ *солжѣ*:	107
Ps 89:7 vgl	ѣакѡ *изчезѡхомъ* гнѣвомъ твоѣмъ, и ѣростію твоѣю смѡтѣхомса.	113
Ps 91:2	Благо естѣ исповѣдатиса гдѣви, и *пѣти* ѣмени твоѣмѡ, вѣшнѣи:	110
Ps 101:5	Оуазвѣнъ вѣхъ ѣакѡ травѡ, и *ѣзше* сѣрдце моѣ, ѣакѡ завѣхъ смѣсти хлѣвъ мой,	111
Ps 101:12	Днѣе мой ѣакѡ сѣнь оуклонѣшаса, и ѣзъ сѣнѡ *изсѡхѣ*.	111
Ps 104:16	И призвѡ глѡдъ на землю: всѡко оутвержденіе хлѣвное *сотрѣ*.	112
Ps 118:48	И *воздвигѡхъ* рѡцѣ мой къ заповѣдемъ твоѣмъ, ѣже возлюбѣхъ, и глѡмляхса во ѡправданѣнѣхъ твоѣхъ.	103
Ps 118:164	*Геджерѣцею* днѣмъ хвалѣхъ тѡ ѡ сѣдѣхъ правы твоѣѡ.	70
Ps 121:3	Іерѡсалимъ *зѣждемый* ѣакѡ градъ, ѣмѡже причѡстѣе ѣгѡ вкѡпѣ.	106
Ps 128:1 vgl	Анѡжицею *вѣрахса* со мною ѡ ѣности моѣѡ, да речѣтъ оубѡ іѣль:	101
Ps 129:2	Да вѣдѣтъ оуши твоѣ *внѣмлющѣ* глѡсѡ молѣнѣѡ моегѡ.	22
Ps 133:2	Въ нѡщѣхъ *воздѣжите* рѡки вѡша во свѡтѡѡ,	

Гечлтеерде Бијбелтекстен

Брон	Текст	Паг.
	И влагословіте ГДА.	104
Ps 146:2	*Зиждаай* Іерусалима ГДЪ, разсѣваніа Іилева соверѣтз:	106
Ps 147:7	Пбслетз слово свое, и истаетз ѿ,; *дхнѣтз* дхз егѡ, и потекѡтз воды.	104
Ps 149:2	Да возвеселитса Іиль ѡ сотворшѣмз егѡ: и сынове сіѡни возрадѡются *ѡ царѣ своемз*.	107
1 Ptr 1:7	Да искѡшеніе ваше вѣры многочестинѣйше злата *гнѣнѡща*.	103
1 Ptr 2:17	Всѣхз почитайте: вратство возлюбите, бѣа вбѣтеса, црл *чтите*.	114
2 Ptr 3:4	И глаголюще: Гдѣ ѣсть ѡвѣтованіе пришествіа егѡ; ѡнѣѣже во ѡтцы *оупбша*, всл такѡ превывають ѡ начала созданіа.	113
Re 4:20	И рече кз ней Сисара: *стані* вз двѣрехз кѡци, и вѣдетз ѡще кто прійдетз кз тебѣ, и вопроситз тл, и речѣтз: ѣсть ли здѣ мѡжз; и речеши: нѣсть.	111
Re 6:9	И извавихз васз ѡ рѡки египетскіа, и ѡ рѡки всѣхз стѡжающихз вамз: и *изгнахз* ѿ ѡ лиза вашегѡ, и дахз вамз зѣмлю ихз.	103
Re 6:20	И рече кз немѡ ѡггиз Гдѣнь: возми масл и хлѣвы прѣсныа и положи оу камѣне ѡнагѡ, и юхѡ влизз *излей*: и сотвори такѡ:	108
Re 7:19	И видѣ Гедесонз, и *стѡ мѡжѣй* йже сз нимз вз часть полка вз началѣ стражи срѣніа: и оубѡженіемз возвѣдѣша стрѣгѡщихз, и вострѡвѣша вз рѡги, и сразѣша водобсы йже вз рѡкахз ихз.	71
Re 16:21 vgl	И ѡша егѡ иноплемѣнницы, и изводѡша емѡ ѡчи, и введѡша егѡ вз глѡзѡ, и ѡковѡша егѡ пѡты мѣданы: и ваше *мелл* вз храминѣ темничнѣй.	108
Rom 1:27	Такожде и мѡжи, ѡставаше естественнѡ подѡвѣ женска пѡла, разжегѡшасл пѡхотію своею *дрѡгз на дрѡга* мѡки ма мѡжѣхз стѡдз содѣвающе, и возмѣдѣе, ѣже подѡваше прѣести ихз, вз себѣ воспріемлюще.	69
Rom 7:10	ѡзз же *оумрѡхз*: и ѡврѣтеса ми заповѣдь, ѡже вз живѡтз, сіл вз смѣрть.	112
Rom 7:18	Вѣмз во, ѡакѡ не живѣтз во мнѣ, сиречь вз плѡти моѣй,	

Гецлтеерде бljbelteksten

Bron	Tekst	Pag.
	дóврое. эже во *хотѣти* прилежитъ мнѣ, а эже содѣлати дóврое, не ѡврътаю.	113
Rom 14:3	*Иадый* не ядышаго да не оукораетъ: и не *ядый* ядышаго да не ѡсудитъ:	114
Rut 3:4	И вѣдетъ внигда *оуснѣти* емѣ, и познаеши мѣсто, гдѣ дажетъ, тамъ да внидеши, и ѡкрѣеши оу нѡгъ егѡ, и лажеши: и тѣмъ повѣсть тебѣ, яже имаши творити.	113
Rut 3:7	И яде вобзъ и пнѣ: и возвляждъ сердце егѡ, и иде *спати* со страны стѡга: онда же прїиде встай, и ѡкрѣе яже оу кѡгъ егѡ, и лаже.	111
Sir 18:8	Числѡ днѣй чловѣкъ многѡ лѣтъ стѡ: яко капля морскїа воды, и зерно песка, такѡ *мало лѣтъ* въ дѣнь вѣка.	70
Spr 7:16	Простиралами *покрѣхъ* ѡдръ мѡй, коврами же сѡгъвыми постлахъ яже ѡ егїпта:	107
1 Tes 5:7	Спашїи во, въ ноци *спатъ*: и оупивающїиса, въ ноци оупиваютьса:	111
1 Tes 5:15	Блюдїте, да никтоже сла за сла комѣ воздастъ: но всегда дóврое *гонїте* и дрѣгъ ко дрѣгѣ и ко всѣмъ.	103
1 Tim 5:19	На пресвїтера хѣлы не *прїемнї*, развѣ при двою или трїехъ свидѣтелехъ.	115
2 Tim 4:7	Пѡдвигомъ дѡврымъ подвижэхса, теченїе вѣрѣ *совлюдохъ*.	101
Tob 2:7	И плакахса: и егда зайде сѡнце, поидохъ, и ископавъ *погревдохъ* егѡ.	102
Tob 2:9	И въ тѣ ноци, егда погревдохъ, возвратїхса, и *ледохъ* ѡскверненъ при стѣнѣ двора, и лице моѣ ѡкровѣно вѣ:	107
zak 2:4	И рече къ немѣ, глагола, *тецы*, и рцы къ юноши ѡномѣ, глагола: плодовиτω населитса Іерусалимъ ѡ множества чловѣковъ и скотѡвъ, яже посреде егѡ:	112
zak 11:13	И рече гдѣ ко мнѣ: вложи а въ горнїло, и смотри, яще искѡшено эсть, ямже ѡбразомъ искѡшенъ вѣхъ ѡ нїхъ. и *прїахъ* трїдесать срѣвренїкъ, и вложїхъ ихъ въ храмъ гдѣнь въ горнїло.	115
Paaszaterdag	ѡ сладчайшаа моѡ весно, *сладшайшее* моѣ чадо. гдѣ твоѡ зайде доврота;	58

Гецитеерде бијбелтекстен

Bron	Tekst	Pag.
~Pasen: exap.	Плѡтїю *оу́снѡвз*, ѡ́кво мѣртвз црїю и Гдїи, триднѣвенз воскрѣсиз ѣси, ѡ́дѡма воздвїгз ѿ тлїи, и оупразднївз смѣртз: пѡсха нетлѣнїа, мїра спасѣнїе.	113
~Pasen: ikos	Дрѡ́га ко дрѡ́зѣй.	69
~Pasen: kond.	ѡ́ще и во грѡвз снизшѣиз ѣси, везсмѣртне, но ѡ́довѡ разрѡшїиз ѣси сїлѡ, и *воскрѣсиз* ѣси ѡ́кво повѣдїтель, Хрїтѣ Бже, женѡмз мїронѡсицамз вѣщѡвый: рѡдїтеса, и твоїмз ѡ́пѡстолѡмз мїрз дѡрѡай, пѡдшымз пѡдѡай воскрѣсѣнїе.	107
~Pasen: trop.	Хрїтѡсз воскрѣсе и́зз мѣртвыхз, смѣртїю смѣртз *попрѡвз*, и сѡшїмз во грѡвѣхз живѡтз дѡровѣз.	109
~Sept.14 trop.	Ѡпасї Гдїи *люди* твоѡ, и благословї достоѡнїе твоѡ, повѣды благовѣрнымз *людемз* твоїмз на сопрѡтивным дѡрѡа, и твоѡ сохранѡа крестѡмз твоїмз жїтельство.	33
~Theof. Can.o.3	Брѡшенз лѡвѡвз *сотрѣнныхз* членѡвнымї, рѡдѡмїса...	112
~Vesp.19nov.	Ѡстѡпѡетз во *жгѡмо*... (на Госп. воззв.)	105
~Vesp.30jan.	*Преблжѣнне Васїліе, Григѡрїе всемѡдре, всезлѡте и всечтне Іѡѡнне* (на стїхз)	47

Appendix II

Numerieke waarde van de Ksl letters

n	x1	x10	x100	x1000
1	ā	ī	ṛ	ṣā
2	ē	ṛ	ē	ṣē
3	ṛ	ā	ṛ	ṣṛ
4	ā	ṛ	ṣ	ṣā
5	ē	ṛ	ṣ	ṣē
6	ṣ	ṣ	ṣ	ṣṣ
7	ṣ	ō	ṣ	ṣṣ
8	ṛ	ṛ	ṣ	ṣṛ
9	ā	ṣ	ṛ ṣ	ṣā

Oefening

ā	1	ṛa	101	ēa	201	ṛa	301
ī	10	ṛi	110	ēa	209	ṛa	309
āi	11	ṛāi	111	ēi	210	ṛi	310
āi	19	ṛāi	119	ēāi	211	ṛāi	311
ṛ	20	ṛk	120	ēāi	219	ṛāi	319
ṛa	21	ṛṛa	121	ēk	220	ṛk	320
ṛa	29	ṛṛa	129	ēṛa	221	ṛṛa	321
ā	30	ṛa	130	ēa	230	ṛa	330
ṛ	40	ṛm	140	ēm	240	ṛm	340
ṛ	50	ṛn	150	ēn	250	ṛn	350
ṣ	60	ṛṣ	160	ēṣ	260	ṛṣ	360
ō	70	ṛo	170	ēo	270	ṛo	370
ṛ	80	ṛn	180	ēn	280	ṛn	380
ṣ	90	ṛc	190	ēc	290	ṛc	390
ṛ	100	ē	200	ṛ	300	ṣ	400

Schrijfwijze van rangtelwoorden

В НЕДѢЛЮ ā-Ю (пѐрвѐю); КАРѢСНА ē-аа (вторѐаа); на ā-омѐ ЧАСѐ (пѐрвомѐ)

Datering van inscripties

Het begin van onze jaartelling correspondeert met het jaar 5508 "vanaf de schepping der wereld". Als de datering van een inscriptie niet "na de geboorte van Christus" is maar "na de schepping van de wereld", dan moeten bij de omrekening van deze datering, als die ligt in het tijdvak januari-augustus, 5508 jaren worden afgetrokken, als die datering echter ligt in het tijdvak september-december dan moeten 5509 jaren worden afgetrokken, omdat het Byzantijnse jaar begint op 1 september. Bij de Oudrussische datering, (tot de 15e eeuw) begint het jaar bij 1 maart, dan moeten voor januari en februari 5507 jaren worden afgetrokken, voor maart tot december echter 5508 om op onze tijdrekening te komen.

Vb: $\begin{array}{r} \text{лѐто } \times \text{зтѐг} \quad 7363 \text{ is het betreffende jaar na de schepping van de wereld}^1 \\ - \quad 5508 \text{ is het jaar vanaf de schepping van de wereld} \\ \hline \quad 1855 \text{ is het jaar van de christelijke tijdrekening} \end{array}$

De Indictio is een periode van 15 jaar. Het jaar van de Indictio wordt gevonden door het betreffende jaartal¹ door 15 te delen en de rest te bepalen.

Uit de praktijk:

..... ВЗ лѐто Ѡ сотворѐнїа мїра ×зтѐг,
Ѡ рѐтвѐ же по плѐти Бѐа Глѐва,
×аѠнѐ индикта ѐ мїа мѐрта.

(7363:15, rest 13)

(indictio 13)

Ω ЗНАМЕНІАХ

ВЛАДИЧНЫХЪ, И БОГОРОДИЧНЫХЪ ПРАЗДНИКОВЪ, И СВАТЫХЪ

Подобаетъ вѣдати, ѿкоу праздницы раздѣлени сѣть великіа же и малыа.

Велицыи оубо праздницы хртѣвы, и богородичны, и предтечевы двѣ: рождество и оубъкновеніе: и обоиухъ верховныхъ апостолоу, Петра и Павла, ѿидѣтъ знаменіа, крестъ ѿкрѣженъ ⊕, ѿмже бдѣніе и вса служба праздника совершѣетса по оуставѣ.

Средніи же праздницы сватыхъ ѿидѣтъ двѣма видами, крестъ съ полѣмъ крѣженъ ⊕, ѿмже бдѣніе совершѣетса, прилагѣетса же и канѣны Бѣны на оутрени по оуставѣ.

Дрѣзи же крестъ едины точію ⊕, ѿмже бдѣніе не совершѣетса. На вечерни, Блаженъ мѣжъ, а-и антифонъ: и на Гди воззвѣхъ, стіхирѣ на Ѧ: ω произвола же на й: и чтеніа Г, и на стіхѣвнѣ. На оутрени полѣлей, и евангеліе: канѣны на й: и славословіе великое: и прочаа служба по оуставѣ.

Маліи же праздницы ѿидѣтъ двѣма видами три точки несовершенноу ѿкрѣжены. Красенъ оубо видъ ѿмѣщымъ ξ: На вечерни кадисма обывчаа: на Гди воззвѣхъ, стіхирѣ на Ѧ. На оутрени канѣны на Ѧ, и славословіе великое: и прочаа служба по оуставѣ. Черны же видъ ѿмѣщымъ ξ: точію на Гди воззвѣхъ, стіхирѣ на Ѧ: на оутрени канѣны на Ѧ. На литѣргіи по чинѣ оустава. Не ѿмѣщымъ же знаменіа, стіхирѣ на Г: канѣны же на оутрени на Д.

Нерейскій Молитвословъ, Рѣмъ 1950.

Verklaring van de tekens ter aanduiding
van de categorieën der verschillende feesten

De feesten worden onderverdeeld in grote, middelgrote en kleine:

- ⊕ De grote feesten zijn die van Christus, de Moeder Gods en twee van Johannes de Doper (zijn geboorte en onthoofding); eveneens het feest van beide apostelprinsen Petrus en Paulus. Deze feesten hebben als teken een kruis, omgeven door een cirkel. Ze hebben een nachtwake (вдѣніе) en het hele officie (dienst) van het feest wordt volgens het typikon gevierd.
- ⊕ De middelgrote feesten van de heiligen hebben als teken een kruis met daaronder een halve cirkel. Men viert de nachtwake en volgens het typikon zegt men tijdens de metten ook de kanon voor de Moeder Gods.
- ⊕ De andere feesten hebben enkel het kruis. Er is geen nachtwake. Bij de vespers wordt het eerste kathisma uit het psalmenboek gezongen Блаженъ мужъ (weldadig de man). Bij Гди воззвѣхъ (Heer, ik heb tot U geroepen – Ps 140) zijn er 6 stichiri, zo men wil 8, 3 lezingen en hymnen genaamd "на стѣхѣвнѣ". Tijdens de metten: "Polyelej" en Evangelie, grote doxologie. Verder is het officie naargelang het typikon.
- ⊕ Kleine feesten hebben twee varianten van hetzelfde teken: drie punten die gedeeltelijk omringd zijn:
 - 1) in het rood: gewoonlijk psalmenkathisma tijdens de vespers. 6 stichiri bij "Гди воззвѣхъ". Tijdens de metten grote doxologie. verder volgens het typikon.
 - 2) in het zwart: 6 stichiri bij "Гди воззвѣхъ".

Waar er geen bijzonder teken aangegeven wordt:

– 3 stichiri bij "Гди воззвѣхъ".

Bron: Иерейский Молитвослов, Rome. 1950.

Appendix III

ENCLITISCH / PROCLITISCH

Eenlettergrepige woordjes die, wat het accent betreft, bij een voorafgaand of volgend woord worden getrokken, ondergaan door accentverlies veranderingen; in het eerste geval spreekt men van *enclitisch*, in het laatste van *proclitisch* gebruik.

Voorbeelden:

ENCLITISCH (bij het voorafgaand woord getrokken):

Dat doe'k niet. Hij wil't niet. Ik gaf'm gelijk.

ie wordt nooit als afzonderlijk woord uitgesproken, maar steeds als naklank achter een ander woord. Het wordt dus alleen *enclitisch* gebruikt, terwijl de andere bovengenoemde toonloze vormen zowel *proclitisch* als *enclitisch* voorkomen. Men kan b.v. niet zeggen:

ie hoopt morgen te komen, maar wel: *Morgen hoopt-ie te komen*.

ie wordt niet veel geschreven.

Dikwijls moet men *ie* lezen waar *hij* staat.

PROCLITISCH (bij het volgend woord getrokken)

'tIs mooi weer.

ZOWEL ENCLITISCH ALS PROCLITISCH

(zowel bij het volgend als bij het voorafgaand woord getrokken)

'kBen'r niet voor

De ENCLITICA en PROCLITICA dragen geen accentteken.

De ENCLITICA vormen een accentuele eenheid met het voorafgaande woord:

ѢЗЗ ЖЕ, ВЪСТА ВО, ѢЩЕ ВЫ.

Er kunnen meerdere enclitica na elkaar volgen:

ѢЩЕ ЛИ ЖЕ НИ (НИ is orthoton).

Ze veranderen de voorafgaande gravis in een acutus:

ѠНА́ ЖЕ, ѢГДА́ ЖЕ*), СЕ́ ВО*), ТЫ́ ЛИ*), Ѡ СЕВѢ́ ЛИ, КТО́ ЁСТЬ.

Opm.1 Het tweede woordaccent (van het type καθάρισόν με)

ontstaat in het Nieuwkerkslavisch niet; ook als de klemtoon verder dan de tweede lettergreep van achteren valt, draagt het orthotone woord zijn encliticon:

СЛЫШАВШЕ́ ЖЕ (Hnd 8:14), СВИДѢ́ТЕЛЬСТВУ́ЕТЪ ЖЕ (Heb 10:15), СВИДѢ́ТЕЛЬСТВУ́Ю ВО (Rom 10:2).

Opm.2 De circumflex beïnvloedt het encliticon niet: СИ́А ЖЕ (Apl.n.).

Opm.3 De eenlettergrepige vormen van accusativus en dativus van de

pers. voorn. woorden der 1e en 2e pers. sg. en van de reflexieve voornaamwoorden (МА, ТА, СА; НИ, ТИ, СИ – geldt niet voor НИ́Е, dat orthoton is) worden dan pas als enclitica beschouwd, als ze een gravis in een acutus kunnen veranderen ofwel na een open eindlettergreep met circumflex: ОУТВЕРДИ́ МА (Imp.), РОДИ́ МА*) (Aor.), ВОНИ́И НИ; ВО СВО́А СИ (Joh 19:27) vlg Gil'tebrandt, elders ook ВО СВО́А СИ. Anders hebben ze een gravis: ѠКРОПИ́ШИ МА́, ѠЧИ́СТИ МА́, НА ТА́, ЗА СА́, ЮВН́ИЗ НИ́ ЁСИ́, ДА́СТЕ НИ́, СТѸЖА́ТИ СИ́.

Opm.4 Het reflexieve partikel -СА (oorspr. Asg. van het refl. pers. vnmw vormt met het werkwoord een geheel: СТА́ЗДА́ЕТСА́, ПРА́ХУ́СА.

(P.A.Gil'tebrandt. Die Neukirchenslavische Sprache des russischen Typus und ihr Schriftsystem (2. Band – Einführung, p. XXXIII)).

*)zie ook: Handboek voor het Liturgisch Kerkslavisch, p.24.67.

De bepaalde flexie komt voort uit de toevoeging aan de onbepaalde vormen van een enclitisch bestanddeel -и (m.), -е (n.), -а (f.), dat als bepaald lidwoord fungeert en dat is gewoonlijk het pronomen demonstrativum Ѣ (< *jь), Ѣ́, Ѣ́А (ook gebruikt als pron. personalis en pron. relativum; vgl. p.58e.v.; Bielfeldt p.151,153,161; Alipij p.58 e.v., p.67; Trunte p.35 e.v.,50). (Handboek voor het Liturgisch Kerkslavisch, p.48).

De PROCLITICA vormen een accentuele eenheid met het vlg orthotone woord.

Niartoe horen vooral de conjuncties ѿ, ѡ, да, но,
de eenlettergrepige voorzetsels en het ontkenningsspartikel не:
ѿ рече, ѡ ѿзнемогáаи, да вѣдетъ, предъ тобóю, ѡ менè,
на нѣ, не благоволиши.

Er kunnen meerdere proclitica na elkaar volgen:

ѿ по мно́жествѹ, ѿ да предъ нѣмъ, да не когда̀.

Opm.1 Proclitisch zijn ook de gevocaliseerde voorzetsels:

во, ко, со (ко дрѹгѣмъ...), ook als ze tweelettergrepig worden:
предо мно́ю.

Opm.2 Het ontkenningsspartikel ни is slechts in de syntagmen van het type

ѿдѣже во нѣсть закона, тѹ ни престѹпленїа (Rom 4:15) proclitisch,
anders is het orthotoon (ни).

Opm.3 Omdat zich het procliticon aan het vlg orthotone woord hecht

treedt er geen verandering van de voorafgaande gravis op:

ѣси на нѣсѣхъ, ѡновѣ во оутрѡбѣ моѣ.

(P.A.Giltebrandt. Die Neukirchenslavische Sprache des russischen Typus und ihr Schriftsystem (2. Band – Einführung, p. XXXIII)).

Regel:

De stemloze medeklinkers п, ф, т, с, ш, к worden

voor: a) een stemhebbende medeklinker: в, в, д, з, ж, г (of stemh. geworden);

b) в + stemhebbende medeklinker

uitgesproken als hun stemhebbende tegenhanger в, в, д, з, ж, г.

In de spreektaal echter wordt deze regel vaak tussen twee opeenvolgende woorden

toegepast ("sandhi"). De voorzetsels worden altijd behandeld alsof ze deel

uitmaken van het volgende woord (PROCLITISCHE woorden), vaak verbonden met

substantiva, vooral in inscripties op ikonen.

Voorbeelden: нагорѣ ⇔ на горѣ

воградъ ⇔ во градъ

сневецѣ ⇔ съ невецѣ

(Handboek voor het Liturgisch Kerkslavisch, p. 19).

EPENT(H)ESE

Inlassing van een klank of lettergreep in een woord, b.v. de *d* in hoenders.
epent(h)etisch = ingelast.

In 't mnl. schreef men vrij geregeld *beempt* (beemd), *neempt* (neemt). De *p* is niets anders dan de afbeelding in het schrift van een overgangsklank die ook nu in de uitspraak nog dikwijls te horen is. Zo zou men *hemdje* op grond van de uitspraak beter als *hempje* kunnen schrijven. De *d* in *duurder*, *zwaard* is eveneens een overgangsklank. Soms wordt er een *t* ingevoegd tussen de dentalen *s* en *r*: *stroop* voor *strop* (voor siroop). Invoeging van klanken, al of niet in lettertekens uitgedrukt, noemt men *epenthesis*.

In veel woorden wordt een *vluchtige klinker* ingevoegd tussen twee medeklinkers die op elkaar zouden volgen t.g.v. het uitvallen van een klinker in de uitgang. Deze vluchtige klinker kan het accent hebben. De twee vluchtige klinkers zijn -o- en -e-. In het Russisch worden ze, evenals in het Kerkslavisch, niet ingevoegd tussen de volgende groepen:

-CTB-, -CT-, -ЗД-, -НТ-, -АН-. (Vgl.p.21)

Voorbeelden van tussenvoeging (epenthese) van vluchtige klinkers:

I. Nsg.	Gpl.	II. Nsg.	G
<u>ЗЕМЛ</u> А	<u>ЗЕМЕ</u> ЛЬ	<u>ДЕН</u> Ь	<u>ДНИ</u> Й (pl.)
		<u>ОТЦ</u> А	<u>ОТЦ</u> А (sg.)
		<u>ЦЕРКОВ</u> Ь	<u>ЦЕРКВЕ</u> Й (pl.)

(Handboek voor het Liturgisch Kerkslavisch, p. 40).

Na een voorzetsel krijgen de vormen van het pers. vnmw. die met een vocaal beginnen ѠНЪ (Ń), ѠНѦ (Ŧ), ѠНѢ (Ě) het prefix N-:

Ѡ N-ѠМЪ, voor hem

ЗА N-Ю achter haar

maar Ń wordt in de A -Ъ: NA + N-Ъ > NѦНЪ boven hem

BO + N-Ъ > BѢНЪ in hem

In feite is deze "EPENTHETISCHE n" de generalisatie van de oude combinatie BZN + Ѣ (etymologie: BZ/BO < BZN < *ZN: Grieks ἐν, Duits in). In de uitgaven van Kiev vindt men vaak de verkeerde vorm BZ ѠНЪ voor BѢНЪ.

(Handboek voor het Liturgisch Kerkslavisch, p. 67; zie ook p.63).

DATIVUS ABSOLUTUS (Absolute Datief)

Absolvente, d.w.z. *losgemaakte* constructies bestaan uit een deelwoord (participium) en een naamwoord (substantivum, adjectivum of pronomen) in *dezelfde* geslachts-, getals- en naamvalsvorm; ze bieden de mogelijkheid om de lengte van bijwoordelijke bijzinnen in te perken.

In het Grieks treedt in absolute constructies de *genetivus* op, in het Latijn de *ablativus*; in het Russisch en in het Engels gebruikt men voor hetzelfde doel constructies met werkwoordelijke bijwoorden (*gerundia*). (absolute construction in english: noun + participle used as an adverbial clause: Dinner being over we left the table.) Het Nederlands heeft dergelijke constructies slechts in enkele vaste uitdrukkingen bewaard.

Het Kerkslavisch gebruikt voor dit doel de dativus.

Voorbeelden:

Югдѡже кнѣги вѡхѡ прочтѣни, разыдѡшася людіе. (1)

Югдѡже кнѣги вѡхѡ прочтѣни, разыдѡшася людіе. (2)

When the books had been read, the people dispersed.

Toen de boeken gelezen waren, gingen de mensen uiteen.

Dativus absolutus:

Кнѣгамъ прочтѣнымъ, разыдѡшася людіе. (1)

Кнѣгамъ прочтѣнымъ, разыдѡшася людіе. (2)

The books having been read, the people dispersed.

[De boeken gelezen zijnde, gingen de mensen uiteen.]

VERKLARENDE WOORDENLIJST

ELATIVUS

Absolute superlatief, verheffende trap, zoals in *allergewichtigst*;
dat is van het allergrootste belang;

de elativus duidt een zeer hoge graad aan, b.v. *hoogst onaangenaam*.

GRAFEEM

schriftteken.

Ѡзбѣкз volk – Ѡзбѣкз tong, taal

GRAFEMATISCHE OPPOSITIE

Ѡ – Ѡ/Ѡ

LOCATIVUS

Naamval van de plaatsaanduiding.

In het Russisch ook prepositivus genoemd omdat er (in het Russ.) altijd een prepositie bij staat

MORFEEM

betekeniseenheid.

morfeemgrens: иѠ/Ѡвѣти, вѠго/ѠвѣнїѠ.

SEMANTIEK

Leer van de betekenis der woorden. Semantische paren:

нѠша, вѠша Nsg.f. / нѠша, вѠша NA(V)pl.n. & NA(V)du.m.

нѠша, вѠша Apl.m. & NApl.f.